

Odeljenje za medije

Sloboda medija u Srbiji 2008. godine

Beograd, 2009.

Izdavač:

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju - Misija u Srbiji
Odeljenje za medije
april 2009. godine
Beograd

Autori:

Miroslav Janković
Centar za politikološka istraživanja Instituta za društvene nauke
(dr Dragomir Pantić, dr Jovanka Matić i mr Zoran Pavlović)

Stavovi autora koji su izraženi u ovoj knjizi su njihovi lični i ne predstavljaju nužno i stavove Misije OEBS u Srbiji

Lektura i korektura

Predrag Brebanović

Prevod

Vladimir Brašanac

Dizajn korica

Dušan Grubin

Priprema za štampu:

COMMA | communications design, Beograd

Štampa:

SGR Original, Beograd

Zahvaljujemo partnerima na saradnji

Centar za politikološka istraživanja Instituta za društvene nauke

Tiraž:

300 primeraka

ISBN:

Copyright© Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju

SADRŽAJ

I	SAŽETAK	5
II	UVOD	9
III	TABELA NAPADA NA NOVINARE TOKOM 2008. GODINE	11
IV	PRETNJE SMRĆU VUKAŠINU OBRADOVIĆU	13
V	PREGLED INCIDENATA	17
	A. Fizički napadi na novinare i imovinu	17
	B. Pretnje, verbalni napadi i pritisci na novinare	44
	C. Sudske presude izrečene novinarima	67
VI	MEDIJSKA PRAVA I SLOBODE U SRBIJI	71
	- Metod istraživanja	72
	- Uzorak	72
	- Tehnike i tok istraživanja	75
	A. Percepcija opšteg stanja medijskih prava i sloboda	77
	- Opšta ocena stanja	77
	- Ostvarivanje medijskih sloboda	78
	- Zakonska regulativa	79
	- Institucionalne garancije	80
	- Poređenje sa susednim zemljama	81
	B. Percepcija slobode medija i njenog ugrožavanja	82
	- Od čega zavisi sloboda medija?	82
	- Ko ugrožava slobodu medija?	84
	- Oblici kršenja slobode medija	85
	- Kako unaprediti slobodu medija?	86

Sloboda medija u Srbiji 2008. godine

	C. Kršenje medijskih sloboda i prava tokom 2008. godine	89
	- Izveštavanje o Kosovu	89
	- Izveštavanje o ostalim temama	92
	- Mere zaštite	94
	- Posledice napada	98
	D. Kršenje medijskih sloboda i prava tokom 2007. godine	99
	- Oblici	100
	- Poređenje stanja slobode medija tokom 2007. i 2008. godine	101
VII	KRATAK OSVRT NA MEDIJSKE ZAKONE	103
VIII	ZAKLJUČCI	109
IX	PREPORUKE	113
X	BIBLIOGRAFIJA	115

I | Sažetak

Rezultati istraživanja koje je Misija OEBS-a u Srbiji (u daljem tekstu: OEBS) tokom 2008. godine sprovedla u saradnji sa Centrom za politikološka istraživanja i javno mnjenje Instituta društvenih nauka (u daljem tekstu: Institut) pokazuju da, iako je promena režima 2000. godine donela oslobođenje medijske sfere od potpune režimske kontrole i cenzure, u Srbiji još uvek ne postoje uslovi za potpunu autonomiju medija i ostvarivanje njihovih sloboda i prava. Medijski sistem Srbije karakterišu zakasnela i nedovršena tranzicija, ubrzana komercijalizacija (u uslovima siromašnog i neregulisanog tržišta), spora transformacija vlasništva, slabosti zakonske regulative i institucija koje se brinu o primeni zakona, mala finansijska moć medija, nizak stepen obrazovanosti i profesionalizma, kao i veliki broj napada na novinare. Sve to utiče na način na koji mediji obavljaju svoju društvenu funkciju.

Osnovni cilj ovog istraživanja bio je da se utvrde realne dimenzije ugrožavanja medijskih sloboda i prava u Srbiji, odnosno da se ispituju raširenost, oblici, intenzitet i nosioci pretnji, pritisaka i napada na medije i novinare. Prilikom istraživanja se pod napadima na novinare i medije podrazumevao bilo koji oblik kršenja medijskih prava i sloboda uz upotrebu sile, pretnje ili pritiska, nezavisno od toga da li su oni bili motivisani konkretnim izveštavanjem ili samom činjenicom da se radi o novinarima i medijima.

Istraživanje je bilo podeljeno u dve faze.

Sa jedne strane, istraživači OEBS-a su tokom čitave godine pratili i dokumentovali slučajeve napada na novinare. Korišćena metodologija zasnivala se na terenskom istraživanju (tj. neposrednom kontaktu sa napadnutim novinarima i prikupljanju izjava o incidentima), ali i na svakodnevnom praćenju medija i registrovanju napada. Rezultati ovog dela istraživanja pokazuju da su se, prema dostupnim informacijama, tokom 2008. godine u Srbiji dogodila 138 napada na novinare. Od tog broja, bilo je 76 fizičkih napada na novinare i njihovu imovinu, a 62 pretnje, verbalnih napada, pritisaka i raznih oblika

sprečavanja novinara da rade svoj posao. Takođe je registrovano i 8 sudskih presuda protiv novinara. Ovaj podatak nesumnjivo nije konačan: ne sme se zanemariti činjenica da postoje novinari koji nisu spremni da javno govore o napadima.

Drugu fazu istraživanja OEBS je sproveo u saradnji sa Institutom, čije je sedište u Beogradu. Sprovedena je anketa – Institut ju je poslao na adrese 439 medija u Srbiji (97 novinskih, 205 radijskih i 137 televizijskih redakcija) – sa ciljem utvrđivanja percepcije razloga i posledica ugrožavanja medijskih sloboda i prava, kao i mogućih budućih mera zaštite medijskih sloboda. Na anketu je odgovorilo 328 medija, pri čemu su 22 odgovora eliminisana, jer nisu ispunjavali kriterijume za uvrštavanje u uzorak. Konačan broj anketiranih je, dakle – 306.

Iako, prema istraživačkim podacima, 80% građana smatra da u Srbiji postoji kontrola ili cenzura medija, a to misli i čak 95% novinara,¹ sloboda medija danas nije ni u društvenom, ni u profesionalnom smislu aktuelno pitanje. Njome se bavi nekoliko institucija i profesionalnih udruženja, čija je aktivnost prevashodno usmerena na registrovanje slučajeva kršenja slobode medija i ublažavanje njihovih posledica. O medijskim slobodama se u javnosti govori tek prilikom obeležavanja godišnjica još uvek nerasvetljenih ubistava ili pokušaja ubistava, kao i povodom Međunarodnog dana slobode medija. Nije dan od domaćih subjekata se ne bavi sistematskim istraživanjem medijskih sloboda i prava, pa u Srbiji nisu dostupni podaci o stanju koje u ovoj oblasti vlada u dužem vremenskom periodu. Nedostatak relevantnih izvora svakako sprečava sistemsko bavljenje ovim problemima, a samim tim i unapređenje medijske sfere.

Kada se govori o slobodi medija u Srbiji i napadima na novinare, treba se setiti nerešenih ubistava Dade Vujasinović, Slavka Ćuruvije, Milana Pantića, kao i nerasvetljenog pokušaja ubistva Dejana Anastasijevića. Sve dok se počinioci ovih i drugih nerazjašnjenih zločina ne identifikuju i privedu pravdi, sloboda medija u Srbiji neće doseći zadovoljavajući nivo.

Tokom ovog istraživanja, pod medijskim slobodama i pravima podrazumevani su: sloboda izražavanja mišljenja; sloboda prikupljanja, objavljivanja i ši-

1 Prema istraživanju Stratedžik Marketinga *Novinari i novinarstvo u očima građana i novinara Srbije (2007)*.

renja informacija; sloboda protoka informacija i otvorenost medija za različita mišljenja; sloboda uređivačke politike i nezavisnost medija; pravo pristupa informacijama; pravo kontrole i kritike vlasti i javnih institucija; kao i druga profesionalna prava novinara koja ne ugrožavaju prava i ugled drugih, opštu bezbednost i javni red.

OEBS se zahvaljuje svim saradnicima koji su doprineli nastanku ove publikacije, a pre svega istraživačkom timu Instituta, koji su činili naučni savetnik i upravnik Centra za politikološka istraživanja dr Dragomir Pantić, naučna saradnica dr Jovanka Matić i istraživač mr Zoran Pavlović. Posebno se zahvaljujemo Zlatku Miniću i Anki Milošević, novinarima novinske agencije BETA i samostalnim istraživačima na ovom projektu.

Sloboda medija u Srbiji 2008. godine

II | Uvod

Posmatrani period obeležilo je nekoliko važnih događaja. Izbori za predsednika Republike Srbije održani su 20. januara, odnosno 3. februara. U prvom krugu najviše glasova dobili su kandidat Srpske radikalne stranke Tomislav Nikolić (39,4%) i kandidat Demokratske stranke Boris Tadić (35,4%). Pošto nijedan kandidat nije osvojio više od polovine glasova, održan je drugi krug,² u kojem je predsednik Republike, sa osvojenih 50,5% glasova, postao Boris Tadić, dok je Tomislav Nikolić dobio poverenje 47,9% birača.³

Dramatični događaji u nedelji proglašenja nezavisnosti Kosova (17. februara 2008), a pre svega protesti koji su tim povodom upriličeni – i bili praćeni raznim oblicima nasilja, a posebno nasiljem prema novinarima kakvo u Srbiji odavno nije zabeleženo – aktuelizovali su (kako u stručnoj, tako i u najširoj javnosti) pitanje medijskih sloboda i prava. Ne samo da su novinari bili fizički napadani i izloženi različitim (otvorenim i anonimnim) pretnjama, već su čitave redakcije od strane raznih političkih organizacija i ideološki organizovanih grupa optuživane za „izdajničko“ delovanje. Održani su i protesti pod nazivom „Kosovo je Srbija“, u čijoj su organizaciji sudelovale Demokratska stranka Srbije i Nova Srbija (koje su tada vršile vlast), te Srpska radikalna stranka i drugi.

Mesec maj protiče u znaku vanrednih parlamentarnih i lokalnih izbora.⁴ U novom sazivu Skupštine Republike Srbije, od 250 poslaničkih mesta, najviše mandata osvojila je koalicija za Evropsku Srbiju (okupljena oko Demokratske stranke) – 102, pa zatim: Srpska radikalna stranka – 78; koalicija Demokratske stranke Srbije i Nove Srbije – 30; Koalicija Socijalističke partije Srbije, Partije

2 „Predsednički izbori“, CeSID: http://www.cesid.org/rezultati/sr_jan_2008/index.jsp.

3 „Predsednički izbori – II krug“, CeSID: http://www.cesid.org/rezultati/sr_feb_2008/index.jsp.

4 Vidi <http://www.cesid.org/rezultati/index.jsp>.

udruženih penzionera Srbije i Jedinствene Srbije – 20; Liberalno-demokratska partija – 13; Mađarska koalicija – 4; Bošnjačka lista za evropski Sandžak – 2; te Koalicija Albanaca Preševske doline – 1.⁵ Nakon nekoliko meseci, Demokratska stranka i koalicija oko Socijalističke partije Srbije uspele su da, uz podršku stranaka nacionalnih manjina, prikupe dovoljan broj mandata za formiranje skupštinske većine, pa samim tim i nove Vlade Republike Srbije.

Savet za nacionalnu bezbednost Republike Srbije uhapsio je 21. jula haškog optuženika Radovana Karadžića i nakon nekoliko dana ga isporučio Međunarodnom krivičnom tribunalu u Hagu. Srpska radikalna stranka i Nova Srbija organizovale su 29. jula u centru Beograda proteste protiv tog hapšenja, koji su bili praćeni sukobima između demonstranata i policije. Tih dana su mnoge novinarske ekipe bile napadnute.

Pomenuti događaji su u velikoj meri, pa i presudno uticali na ostvarivanje medijskih prava i sloboda u Srbiji tokom 2008. godine. Analiza rezultata našeg istraživanja jasno pokazuje da je svaki od ovih događaja bio praćen velikim brojem napada na novinare, koji su bili daleko učestaliji tada, nego u meseci-ma kada sličnih događaja nije bilo.

5 „Vanredni parlamentarni izbori“, CeSID: http://www.cesid.org/rezultati/sr_maj_2008/index.jsp.

III | Tabela napada na novinare tokom 2008. godine

Podaci koje je OEBS u saradnji sa svojim partnerima prikupio pokazuju da su novinari tokom 2008. godine pretrpeli ukupno 138 napada. Analiza informacija potvrdila je i da su napadi bili najintenzivniji u mesecima kada su se dešavali događaji od većeg društvenog značaja, poput predsedničkih izbora u februaru, parlamentarnih izbora u maju, proglašenja nezavisnosti Kosova u februaru i hapšenja haškog optuženika Radovana Karadžića u julu. U februaru se dogodilo daleko najviše napada – 41, dok je najmanje napada zabeleženo u septembru – 2.

	Fizički i napadi na imovinu	Pretnje, verbalni napadi i pritisci	UKUPNO
Januar	5	3	8
Februar	35	7	42
Mart	2	7	9
April	4	1	5
Maj	7	11	18
Jun	3	8	11
Jul	11	8	19
Avgust	3	3	6
Septembar	-	2	2
Oktobar	2	5	7
Novembar	3	4	6
Decembar	1	3	4
UKUPNO	76	62	138

Sloboda medija u Srbiji 2008. godine

IV | Pretnje smrću Vukašinu Obradoviću

Početkom novembra, vlasnik vranjskog nedeljnika *Novine Vranjske*, Vukašin Obradović, dobio je pretnje smrću.⁶ Obradović, novinari koji rade u njegovom listu, ali i poznavaoци lokalnih prilika tvrde da su te pretnje bile posledica serije tekstova koje je pisao o obračunima u vranjskom podzemlju i sprezi organizovanog kriminala i političkih centara moći. U pitanju je jedan od najuglednijih novinara Srbije i dobitnik više priznanja, među njima i prestižnih – „Jug Grizelj“, „Dušan Bogavac“ i „Stanislav-Staša Marinković“.⁷

Problemi su za Obradovića i redakciju *Novina Vranjskih* počeli još 2003. godine, kada je ovaj nedeljnik obelodanio aferu o vladici Srpske pravoslavne crkve Pahomiju, koji je nakon toga optužen za seksualno uznemiravanje maloletnih dečaka. Na adresu redakcije *Novina Vranjskih* tada je stiglo preteće pismo, koje je bilo potpisano od strane organizacija „Srpski oslobodilački otpor“ i „Srpski oslobodilački front“ i u kojem mu je poručeno: „Izgubićeš glavu zbog Albanaca. Znamo da si njihov plaćenik i da si dobio za redakciju stvari, kompjutere... Blatiš Pahomija i Srpsku pravoslavnu crkvu. Otkinućemo ti glavu, a porodicu ubiti ako ne povučеш tužbu i ne izviniš se ocu Pahomiju. Živiš u Srbiji, pseto izdajničko, ali platićeš nam ovo blaćenje pravoslavne crkve. Ti i tvoja porodica osuđeni ste na smrt.“⁸

6 „Učestale pretnje novinaru“, NUNS, 6. novembar 2008
(<http://www.nuns.org.yu/vesti/view.jsp?articleId=9974>).

7 „Obradović bez stalne zaštite“, B92, 6. novembar 2008
(http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=11&dd=06&nav_category=12&nav_id=327495).

8 „Pisaćemo dalje o kriminalu u Vranju“, NUNS, 7. novembar 2008
(<http://www.nuns.org.yu/vesti/view.jsp?articleId=9980>).

Otkako ovaj nedeljnik postoji, prostorije u kojima se nalazi redakcija objijane su tri puta, a jednom su nepoznata lica polomila prozore na automobilu Vu-kašina Obradovića.⁹ Ni u jednom od prethodno pomenutih napada i pretnji Obradoviću i redakciji počinioci nisu identifikovani.

U izjavi koju je dao predstavnicima OEBS-a, Obradović je naglasio da pret-nje i pritiske kojima je izložen u poslednje vreme shvata kao posledicu rada *Novina Vranjskih* i tekstova o kriminalnim strukturama u Vranju. Jedna po-litička partija je, nakon teksta u kojem Obradović povezuje njihovo političko delovanje sa aktivnostima vranjskog podzemlja, podnela protiv njega tužbu lokalnom sudu, tražeći višemilionsku odštetu. Ubrzo su Obradoviću, iz izvora bliskih podzemlju, počeli da stižu i saveti da bi trebalo da se „pripazi“, kao i te-lefonski pozivi u kojima su mu nepoznata lica pretila da će mu „polomiti noge ukoliko nastavi da piše o tim temama“. Obradović je kao najozbiljniju shvatio poruku koja mu je poslata preko njegove maloletne ćerke. Naime, početkom novembra, nepoznate osobe su presrele devojčicu koja se vraćala iz škole i rekli joj: „Roknuće ti tatu za 10 dana.“ Odmah pošto mu je ćerka prenela tu poruku, Obradović je o pretnjama obavestio Policijsku upravu u Vranju, gde su mu rekli da će sve biti provereno.

Prema Obradovićevim rečima, vranjska policija nije preduzela nikakve mere, sve dok Nezavisno udruženje novinara Srbije (u daljem tekstu: NUNS) nije zahtevalo od ministra unutrašnjih poslova da se Obradoviću, njegovoj poro-dici i redakciji *Novina Vranjskih* pruži zaštita.¹⁰ Tek tada je policija pozvala Obradovića na informativni razgovor, koji je on kasnije opisao kao neformal-nan, tvrdeći da mu je policija ponudila obezbeđenje za stan i redakciju. Nagla-sio je i da u policiji nikada nije potpisao nikakvu izjavu, ali da je tada video ka-ko jedan od policajaca sedi po strani i beleži njegove reči. Policija nije nikada uzela ni izjavu od njegove ćerke. Tek pošto je Obradović čitav slučaj izneo u javnost, i pošto su o pretnjama izvestili najuticajjniji mediji u Srbiji, Policijska uprava u Vranju ponudila je Obradoviću fizičko obezbeđenje, što je ovaj od-bio, jer se – kako je rekao predstavnicima OEBS-a – „ne bi se osećao prijatno, da šeta u društvu policije po svom gradu i gde ga svi dobro poznaju“.

9 Ovi podaci, kao i oni koji slede, preuzeti su iz izjave koju je Vukašin Obradović predstavnicima OEBS-a dao 18. novembra 2008 (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

10 „NUNS pozdravio policijsku zaštitu Obradoviću“, NUNS, 6. novembar 2008 (<http://www.nuns.org.yu/vesti/view.jsp?articleId=9971>).

Policijska uprava u Vranju se ipak oglasila povodom ovih dešavanja, saopštivši da su preduzete sve potrebne mere u cilju zaštite lične bezbednosti Obradovića i njegove porodice, ali da mu stalno policijsko obezbeđenje nije dodeljeno, jer „nije naveo nijedan konkretan oblik pretnji, pa ne postoje konkretni razlozi za to“. ¹¹ Obradović, međutim, kaže da je policiji naveo sve konkretne pretnje koje je dobio, a u saopštenju koje je redakcija *Novina Vranjskih* odmah potom objavila kaže se: „[P]itamo se onda zašto je policija preduzela sve mere na zaštiti lične bezbednosti vlasnika *Vranjskih* i njegove porodice ako za to, kako piše u njihovom saopštenju, ne postoje konkretni dokazi“. ¹² U jednoj od izjava za medije, Obradović je rekao da fizičko obezbeđenje nije ni tražio, ali da je sadržaj policijskog saopštenja indikativan jer izgleda „kao da daje preporuku zainteresovanima, u stilu, nemojte da dirate stan, nemojte redakciju, ali on nema obezbeđenje“. ¹³

Za obezbeđenje koje mu ju pruženo Obradović kaže da podrazumeva policijsku patrolu koja samo noću obilazi njegov stan i redakciju, i da možda postoje neki nevidljivi policajci koji ga prate, ali da ih on ne vidi i da o tome ništa ne zna. Atmosfera u Obradovićevoj porodici se znatno promenila od kada su stigle poslednje pretnje, a osećaj nelagodnosti, straha i tenzije dominira njihovim životima. Po njegovim rečima, to prvenstveno važi za njegovu ćerku, koja je veoma uplašena, stalno traži da razgovaraju i zapitkuje ga da li stvarno mora da piše o temama koje su razlog pretnji.

11, „Obradović: Potpuno nelogično objašnjenje“, *Danas*, 6. novembar 2008
(http://www.danas.rs/vesti/hronika/dezurna/obradovic_potpuno_nelogicno_objasnjenje.47.html?news_id=144577).

12, „Vranje: Policija ignoriše pretnje“, *NUNS*, 9. novembar 2008
(<http://www.nuns.org.yu/vesti/view.jsp?articleId=9985>).

13, „Pretnje Obradovićevoj kćerki: 'Roknuće ti tatu za deset dana'“, *Agencija Vranje Press*, 7. novembar 2008 (<http://vranjepres.info/sh/1203/10/18722/?tpl=25>).

Sloboda medija u Srbiji 2008. godine

V | Pregled incidenata

A. FIZIČKI NAPADI NA NOVINARE I IMOVINU

[Januar]

- 09. januar** – Grupa od desetak nepoznatih lica napala je novinara *TV Studio B*, Predraga Sarapu, i predsedničkog kandidata Narodne seljačke stranke, Marijana Rističevića, dok su – nakon emisije *Problem*, u kojoj su učestvovali – sedeli u beogradskom kafiću „Irish Pub“, u ulici Kneza Miloša. Prema izjavi Rističevića, napadači su nasrnuli na njega, usled čega je pao sa stolice i udario glavom o pod. Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije (u daljem tekstu: MUP RS) saopštilo je da su tuču izazvali Rističević i Sarapa, koji su bili u „vidno alkoholisanom stanju“. ¹⁴
- 14. januar** – Nepoznata osoba napala je novinara magazina *REZ*, Ivana Prodanovića, dok je u beogradskom naselju Konjarnik (u poslovno-tržnom centru u Ustaničkoj ulici br. 189) prikupljao informacije za tekst koji je pisao. Prodanović je o incidentu dao sledeću izjavu: „Napadnut sam na poslu! To veče sam išao kod prijatelja, bivšeg policajca, u njegovu firmu koja se bavi poslovima fizičko-tehničkog obezbeđenja, da bismo radili na jednom slučaju. Hteo sam da pišem o ratnim vojnim invalidima, pa smo moj prijatelj i ja razgovarali na tu temu. Kada smo izlazili iz poslovnog centra, bio sam nekoliko metara ispred njega. U jednom trenutku me je neko napao s leđa i rekao 'Za rez, rez pod grlo', pomenuo je crkvu, ne sećam se u kom kontekstu,

¹⁴ „Napadnuti Rističević i Sarapa“, *B92*, 10. januar 2008
(http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=01&dd=10&nav_category=418&nav_id=279858).

udario me pesnicom u glavu, tačnije u arkadu, i tada sam pao. Moj prijatelj je pojurio za njim i gurnuo ga nekoliko metara napred, ali kad je napadač pao prijatelj se vratio po mene da mi pomogne da ustanem, a napadač je u međuvremenu nestao. Posle smo otišli u stanicu policije da dam izjavu.“¹⁵

17. januar – Trojica nepoznatih napadača pretukli su na železničkoj stanici u Novom Sadu televizijskog novinara i pisca Đulu Mirnića. Napad se dogodio dok je Mirnić čekaao autobus za Bačku Topolu i putem mobilnog telefona na mađarskom jeziku diktirao vesti svojoj redakciji. Mirnić je za list *Magyar So* izjavio sledeće: „Prišao mi je jedan mladić smejući se, a kada sam ga pogledao neko me je sa strane udario sa kantom za smeće. Pokušao sam da bežim, ali su me srušili i minutima šutirali poput dželata. Na kraju su me pitali na srpskom jeziku gde mi je tašna. U njoj je bila knjiga i novčanik s hiljadu do dve hiljade dinara. Međutim, nisu mi uzeli vredan mobilni telefon i sat. Primio sam bezbroj udaraca, naročito po glavi. Imam jedan ozbiljniji spoljni ožiljak, jedan udarac mi je povredio čelo, a zadobio sam i najmanje četiri čvoruge. Takođe, jako me bole rebra, oko i glava.“ Nakon incidenta Mirnić je zamolio službenicu na šalteru za informacije da pozove policiju. Pošto se ni dvadesetak minuta nakon toga policija nije pojavila, Mirnić je sam otišao u policijsku stanicu, gde su ga saslušali i poslali dva policajca na mesto napada.¹⁶

18. januar – Džastin Vela,¹⁷ fotoreporter koji je pratio predsedničke izbore u Srbiji za američku agenciju *World Picture News*, napadnut je u jednom beogradskom baru, u ulici Knjeginje Zorke. Napala su ga trojica ili četvorica nepoznatih mladića, starih oko 20 godina, dok je sedeo sa kolegama iz Velike Britanije i Rusije. Vela je ukratko opisao incident: „Stajali smo, pili pivo i smejali se. U jednom momentu, samo sam osetio udarac, od kojeg sam pao na pod. Dok sam ležao, oni su me udarali, sve dok se nisu umešali ostali posetioci bara i razdvojili ih od mene.“¹⁸

15 „Pesnica zbog teksta o invalidima“, ANEM, 19. januar 2008. godine, (<http://www.anem.org.yu/cms/item/medscena/sr/Vesti.html?articleId=9545&type=vest&view=view>)

16 „Pljačka ili naručeni zločin“, *Danas*, 25. januar 2008, str. 33.

17 Za podatke o njemu i njegovom radu, vidi: www.justinvela.com.

18 Vidi „Izveštaj UNS-a o napadima i pretnjama novinarima od početka godine od avgusta 2008“, dostupan na veb stranici <http://www.unsonline.org/index.php/IZVE%5%A0TAJ-UNS-a-O-NAPADIMA-I-PRETNjAMA-NOVINARIMA-OD-PO%4%8CETKA-GODINE-DO-1.-AVGUSTA-2008.html>.

23. januar – Novinar i snimatelj *Regionalne televizije* iz Novog Pazara – Međin Halilović i Aladin Dazdarević – fizički su napadnuti tokom snimanja protestnog skupa na trgu između zgrade opštine Novi Pazar i hotela Vrbak, gde se održavala svečana sednica novopazarske skupštine povodom dobijanja statusa grada. Policija je uspela da zaštiti novinare od težih posledica, nakon čega je u njihovom pravcu bačena kamenica.¹⁹

[Februar]

17. februar – Nakon proglašenja nezavisnosti Kosova, na beogradskim Terazijama je došlo do sukoba između policije i demonstranata, u kojem su demonstranti koristili kamenje, baklje i betonske kocke. Razbijen je izlog restorana „McDonalds“, u koji je ubačen i molotovljev koktel.²⁰ Demonstranti su tom prilikom pretukli novinara agencije *FONET* Ognjena Stevanovića, koji je od udaraca zadobio više otoka i modrica po glavi i telu. Stevanovića je grupa huligana presrela, udarila i srušila na trotoar, a zatim su ga šutirali.²¹

17. februar – Ekipe televizije *Studio B* napadnuta je na beogradskom Trgu Republike, dok je izveštavala o reakcijama građana na proglašenje nezavisnosti Kosova. Novinarka Mirjana Mitrović, koja je izveštavala sa lica mesta, opisala je incident: „Odmah po direktnom uključenju u vesti *Studija B* u 19 časova, na snimatelja, asistenta, kolege iz tehnike i mene, iz čista mira nasrnula je grupa mladih i agresivnih ljudi, koju je u tom trenutku policija potisnula od slovenačke ambasade. Mi smo bili jedina televizijska ekipa na tom mestu i bilo im je stavljeno do znanja da smo sa *Studija B*. Maltretirali su nas pre svega verbalno, a potom su kolegu i fizički napali. Nazivali su nas različitim pogrdnim imenima, izdajnicima, plaćenicima i uništili su nam deo opreme.“²²

19 „UNS osuđuje napad na novinara i snimatelja“, *Press*, 18. februar 2008
(<http://www.naslovi.net/2008-01-24/press/uns-osudjuje-napad-na-novinara-i-snimatelja/554100>).

20 „Incidenti, tuče i suzavac na ulicama Beograda“, *Blic*, 17. februar 2008
(<http://www.blic.co.yu/politika.php?id=30816>).

21 Iz pisane izjave Ognjena Stevanovića (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a)

22 Iz pisane izjave Mirjane Mitrović (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

17. februar – Tokom protesta u Beogradu nepoznata lica polupala su izloge na „B92-šopu“, u Makedonskoj ulici. Veran Matić, direktor i glavni i odgovorni urednik RTV B92, izjavio je da će i pored ovog incidenta, B92 kao medijska kuća raditi ono što i inače radi – izveštavati o stvarima o kojima javnost ima pravo i interes da zna, i da od toga neće odstupati.²³

17. februar – Ispred američke ambasade u Beogradu napadnuta je ekipa televizije *Studio B*, dok je izveštavala o neredima. Novinarka i reporterka Milana Mrkalj dala je tim povodom sledeću izjavu: „U mojoj ekipi su, pored mene, bili i snimatelj i asistent. Demonstracije su prvo proticale mirno, ali posle nekoliko sati boravka ispred ambasade, demonstranti su postali agresivniji. Prvo su počeli verbalno da nam prete, a zatim su i fizički napali snimatelja. Od prvog napada nas je odbranila žandarmerija. Međutim, kada je grupa od desetak momaka nasrnula na nas drugi put, morali smo da pobegnemo u privatni stan. Pre toga su par puta udarili snimatelja i asistenta, a mene lično je zaštitio čovek u čijem smo stanu kasnije boravili. Sem moje ekipe i mene, te večeri demonstranti su napadali svakoga ko je imao kameru, bez obzira koji je znak imao na opremi.“²⁴

17. februar – Novinarska ekipa B92 napadnuta je prilikom izveštavanja sa demonstracija u Beogradu. Nikola Radišić, novinar koji je prisustvovao napadu, opisao je incident: „Tokom protesta povodom proglašenja nezavisnosti Kosova, 17. februara 2008. godine, izveštavao sam sa nereda u gradu. Trebalo je da se uključim uživo u vesti u 16 časova. Neposredno pre toga naišla je kolona huligana koja je potrčala ka ekipi B92 sa kojom je bila i jedna hrvatska novinarka i gađala nas kamenjem, psovala... Uspeli smo da izbegnemo kamenice koje su bačene ka nama, ali je jedna pogodila kameru. Kamera je minimalno oštećena. Nešto kasnije, dok sam izveštavao sa ulica, nalazili smo se na Terazijama, gde je došlo do sukoba između policije i demonstranata. Tom prilikom nekoliko ljudi je psovalo novinare, pa i nas, a poletela je i jedna kamenica, koja je pala pored nas. U tom trenutku bačen je suzavac, pa smo se nagutali istog i bili prisiljeni da odemo.“²⁵

23 „Učestali pozivi na linč zbog drugačijih stavova“, *Blic*, 22. februar 2008. godine (<http://www.blic.rs/politika.php?id=31419>)

24 Iz pisane izjave Milane Mrkalj (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

25 Iz pisane izjave Nikole Radišića (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

- 17. februar** – Mnogi beogradski mediji preneli su informaciju da su tokom demonstracija napadnute još dve novinarske ekipe: ekipa televizije *Palma plus* i ekipa hrvatskog *RTL*-a.²⁶
- 17. februar** – Portugalski novinar Andre Kunja napadnut je u neposrednoj blizini Hrama Svetog Save u Beogradu. U tekstu koji je Kunja nakon povratka u Portugal napisao za tamošnji dnevni list *Diario de noticias*, napad je opisan na sledeći način: „I dok su sveće gorele ispred Hrama Svetog Save masa od nekoliko stotina hiljada ljudi nastavila je mirno da poručuje 'Kosovo je srce Srbije'. Da li je neko prebrojao te sveće? Ja sam to želeo, ali nisam mogao da odem do Hrama, jer me je kod ambasade Sjedinjenih Američkih Država napao mladi huligan. Drogiran ili pijan, bio je u masi koja je napala ambasadu. Udario me je drvenom palicom dva puta po šaci, zatim po leđima i još jednom u nadlakticu. Mikrofon *TSF*-a pao je na zemlju. Pre toga isti huligan je polupao staklo na obližnjem automobilu. Pola lica mu je bilo prekriveno. Samo se sećam njegovih očiju koje su kiptele od besa. Na svu sreću, policija je u tom trenutku počela akciju i on je pobegao.“²⁷
- 17. februar** – Tokom nereda ispred ambasade SAD, demonstranti su napali snimateljsku ekipu *TV Foks*, koju su spasili ruski novinari koji su se zatekli na licu mesta. Grupa napadača krenula je na novinare, ali su novinari iz Rusije povikali da ih ostave na miru jer su to njihove kolege iz Rusije. Nigde u blizini nije bilo policije.²⁸
- 17. februar** – Fotoreporter dnevnog lista *Večernje novosti*, Milutin Labudović, pretučen je ispred američke ambasade u Beogradu, dok je izveštavao o neredima koji su se dogodili po proglašenju nezavisnosti Kosova. Labudović je rekao: „Samo što sam krenuo sa fotografisanjem, huligani su počeli da napadaju policiju i novinare kao besni psi. Kada su videli da držim fotoaparatus, počeli su da viču da se prebijem, što su svi zdušno prihvatili, a ja sam počeo da bežim. Međutim nisam imao gde. Počeli su da me udaraju svim i svačim. Ja sam gledao da bežim prema kordonu policije, misleći

26, „Huligani napadali i novinare“, *Politika*, 18. februar 2008. godine, strana A8

27 Andre, Kunja, „Krv, plamen, suze i Vito“, *Politika*, 25. februar 2008, str. A9, autor Andre Kunja.

28 Iz pisane izjave novinara FONET-a (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a)

da ću tamo imati zaštitu, što je bila greška, jer su nastavili da me tuku na metar ispred četrdesetak policajaca koji su mirno stajali i gledali. Tada mi je jedan od demonstranata kamenom razbio glavu. U tom trenutku sam na samoj granici svesti pao ispred policije, ustao i tražio pomoć od njih, pružajući ruku jednom od policajaca. Policajci mi ni tada nisu pomogli, što mi i danas budi gorčinu, više nego povrede od huligana. Pritom svaki od policajaca je jasno video da sam na novinarskom zadatku i da sam fotoreporter zbog fotoaparata koji sam imao.²⁹ Posledice napada su bile veoma teške, jer su Labudoviću polomljeni zubi i deo vilične kosti.

21. februar – Na internet-sajtu *YouTube* pojavio se video-zapis koji prikazuje pucanje iz snajpera u Mašu Mileusnić i Mišu Stoilkovića – voditelje informativnog programa *TV B92*. Video počinje dramatičnom muzikom praćenom prikazom olujnog neba. Na ekranu se zatim pojavljuje poruka: „Tamni oblaci su se nadvili nad Srbijom! Postoji samo jedan razlog za to.“ Sledeća slika prikazuje pucanj iz snajpera u znak *B92*, a zatim i u dvoje voditelja,³⁰ dok se krvava mrlja razliva preko njihovih lica.³¹ Autor snimka, potpisan kao „WerGoNy“, naveo je ispod snimka da nije kukavica „jer je bio u ratu da brani Srbiju“: „Nisam huškač jer ne teram nikoga to da uradi! Ovo je samo umetnički prikaz moga mišljenja, nešto kao slika Adema Jašarija u centru Beograda.“³² Snimak je nakratko uklonjen sa pomenutog sajta, ali se ponovo pojavio 1. marta, da bi 6. marta bio ponovo sklonjen.

17. februar – Policija je pretukla novinara dnevnog lista *Alo!*, Bojana Radovića, dok je u Makedonskoj ulici u Beogradu obavljao reporterski zadatak koji se ticao rušilačkog pohoda huligana od američke ambasade do centra grada. Radović je incident opisao na sledeći način: „U jednom momentu, iako je u sukobu sa demonstrantima učestvovala Žandarmerija, iz pravca Trga Republike pojavila se interventna brigada koja je pod punom opremom za razbijanje demonstracija počela da uz divljačke krike mlati sve

29 Iz pisane izjave Milutina Labudovića (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

30 „Pismo Komiteta za zaštitu novinara zbog napada na medijsku kuću B92“, NUNS (<http://www.nuns.org.yu/vesti/view.jsp?articleId=8963>).

31 „Učestali pozivi na linč zbog drugačijih stavova“, *Blic*, 22. februar 2008 (<http://www.vesti.rs/izvor/Ucestali-pozivi-na-linc-zbog-drugacijih-stavova.html>).

32 „Pucanj u B92“, *Alo!*, 22. februar 2008, str. 2.

koji su se našli u Makedonskoj ulici. Iako sam više puta uzviknuo da sam novinar i visoko podigao svoju novinarsku legitimaciju, to nije sprečilo dvojicu policajaca da nasrnu na mene i počnu da me tuku. Posle više udaraca palicom po telu, oborili su me na trotoar gde sam ležao nekoliko minuta. Nakon toga, policija je pustila sve koji su poput mene ležali na asfaltu sa jasnom namerom da nikoga ne privede. Kada sam istim pripadnicima policije objasnio ponovo, ali ovoga puta bez njihove pretnje batinama, da sam novinar, jedan od njih mi je rekao 'Jebi ga'. Kasnijim lekarskim pregledom, Radoviću je ustanovljeno napsrnuće rebra i brojni hematomi.³³

17. februar – Demonstranti su, nedaleko od albanske ambasade u Beogradu, napali izveštačku ekipu *TV B92* i tom prilikom oštetili službeno vozilo. Jaka policijske snage sprečile su da se ambasadi na Dedinju približi nekoliko stotina demonstranata, koji su na njih bacali kamenice i flaše.³⁴ Revoltirani što su zaustavljeni u napadu, oni su svoj bes iskalili na ekipi *TV B92*, koju su gađali flašama i kamenjem. Oštećeno je vozilo terenske ekipe, ali snimatelji i novinari nisu povređeni.³⁵

18. februar – Toga dana jedinica policije pratila je grupu demonstranata koja se kretala iz pravca Nemanjine ulice u Beogradu, da bi posle izlaska iz terazijskog tunela počela da batina prolaznike i ljude koji su stajali na autobuskoj stanici. Među njima se zatekao i novinar dnevnog lista *Pravda*, Željko Segić, koji je policajcu pokušao da pokaže novinarsku legitimaciju, u čemu nije uspeo, pošto je dobio udarac pesnicom u glavu, usled čega je pao.³⁶

18. februar – Snimatelj i novinar *TV Panonija* pokušali su da snime odlazak fudbalskih navijača i drugih organizovanih grupa iz Novog Sada za Beograd, na protest protiv proglašenja nezavisnosti Kosova. Navijači su ih prvo napali verbalno i nisu im dozvolili snimanje, a zatim su ih gađali

33 Iz pisane izjave Bojana Radovića (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

34 „Sukobi huligana sa policijom”, *B92*, 18. februar 2008
(http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=02&dd=18&nav_id=285256&nav_category=640).

35 Iz pisane izjave Nikole Radišića (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

36 “Pesnica za novinara *Pravde*”, *Pravda*, 19. februar 2008. godine, strana 3

flašama i zapretili barjakom, posle čega su snimatelj i novinar pobjegli sa mesta događaja.³⁷

18. februar – Nekoliko stotina subotičkih srednjoškolaca i fudbalskih navijača protestovalo je u centru grada povodom proglašenja nezavisnosti Kosova. Oni su razbili izlog restorana „McDonalds“ i četiri pekare čiji su vlasnici Albanci. Demonstranti su uzvikivali šovinističke parole protiv albanske, hrvatske i mađarske nacionalne zajednice. Sukoba sa policijom nije bilo.³⁸ U neredima je napadnut i fotograf *Subotičkih novina*, Dejan Malagurski. On je, kako je rekao, prišao čelnom delu grupe koja je protestovala i pitao da li sme da snimi protest. Mladići iz kolone su mu rekli da ne sme, pri čemu ga je jedan od njih odgurnuo.³⁹

19. februar – Oko 300 Užičana, uglavnom srednjoškolaca, protestovalo je u centru grada protiv proglašenja nezavisnosti Kosova. Tom prilikom su razbijena stakla na dve strane banke i hrvatskom supermarketu „Idea“, a napadnuto je i sedište Liberalno-demokratske partije. Policija koja je obezbeđivala skup nije reagovala.⁴⁰ Demonstranti su kamenicama gađali pripadnike policije, uzvikujući im „Idite na Kosovo“, a bacali su kamenje i na snimateljsku ekipu *TV5*. Niko od novinara nije povređen.⁴¹

19. februar – Prvog dana nakon proglašenja nezavisnosti Kosova, u Nišu su organizovani mirni protesti. Demonstracije su ponovljene sutradan, a u njima je učestvovalo nekoliko stotina srednjoškolaca, fudbalskih navijača i drugih građana. Žandarmerija je sprečavala demonstrante da dođu

37 Iz pisane izjave urednika *TV Panonija* (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

38 „Novi neredi, MUP hapsi huligane“, *B92*, 18. februar 2008
(http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=02&dd=18&nav_id=285380&nav_category=640).

39 „UNS u Subotici reaguje na vest o paljenju Džamije“, *Subotičke novine*, 19. februar 2008
(http://www.subotica.info/press.php?tag_id=103).

40 „Neredi u gradovima Srbije“, *B92*, 19. februar 2008
(http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=02&dd=19&nav_category=640&nav_id=285477).

41 „Protesti širom Srbije“, *RTS*, 19. februar 2008
(http://www3.serbiancafe.com/lat/vesti/14/45348/protesti_sirom_srbije?action=shownews&id=14&topicid=45348).

do Tržnog centra „Merkator“, a ovi su ih gađali kamenicama, metalnim predmetima i zapaljenim bakljama.⁴² Tokom demonstracija u centru Niša, grupa demonstranata je nasrnula na snimatelja niške TV5 dok je snimao njihovo približavanje „Merkatoru“. Snimatelju su nanete lakše telesne povrede.⁴³

19. februar – Nekoliko hiljada demonstranata iz Leposavića i severnog dela Kosovske Mitrovice okupili su se u Jarinju, na graničnom punktu administrativne linije Srbije sa Kosovom, između Leposavića i Raške. Prvo su kamenicama gađali pogranične službenike, a zatim zapalili objekte UNMIK-a, pogranične policije i carine, te nekoliko njihovih vozila.⁴⁴ Dok je fotografisao dolazak demonstranata, novinara *Glasa javnosti* i *Kurira* Zorana Šaponjića napao je jedan od njih i pesnicom ga tri puta udario u glavu, načinivši mu velike hematome na potiljku.⁴⁵ Prema njegovim rečima, uzaludno je bilo pokazivati novinarsku legitimaciju, a od besa, kako je rekao, „razularene mase“ – koja ga je i kamenovala – pokušao je da pobegne na obližnje brdo. „Na brdu su me pronašla dvojica maskiranih ljudi koji su mi nakratko oteli fotoaparati i pretili da ću se loše provesti, ako se njihova lica budu videla bilo gde u novinama“, rekao je Šaponjić.⁴⁶

19. februar – Tokom nereda na graničnom punktu Jarinje demonstranti su napali i dopisnika *Večernjih novosti* iz Novog Pazara – Miroljuba Nićiforovića. Napadači su novinara stegnuli za vrat i pokušali da mu otmu fotoaparati.⁴⁷

42 „Niš: Policija dežurala cele noći“, *Blic*, 19. februar 2008 (<http://www.blic.co.yu/politika.php?id=31007>).

43 „Neredi u gradovima Srbije“, *B92*, 19. februar 2008 (http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=02&dd=19&nav_id=285477&nav_category=640).

44 „Granica u plamenu, UNMIK u bežaniji“, *Glas javnosti*, 19. februar 2008 (<http://www.glas-javnosti.rs/clanak/glas-javnosti-20-02-2008/granica-u-plamenu-unmik-u-bezaniji?page=1>).

45 „Samaradžić: legitimni postupci“, *B92*, 19. februar 2008 (http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=02&dd=19&nav_id=285424&nav_category=640).

46 „Napadnuti novinari na Jarinju“, *24 sata*, 19. februar 2008 (<http://www.24sata.info/10237>).

47 Ibid.

- 19. februar** – Na graničnom punktu Jarinje, gotovo na istom mestu gde su se odigrali i ostali incidenti, fizički je napadnut novinar-snimatelj *Televizije Republike Srpske*, Vladimir Milaković. Zajedno sa njim, napadnut je i novinar *Radija KiM*.⁴⁸
- 19. februar** – U neredima koji su se dogodili na graničnom punktu Jarinje, fizički je napadnut i novinar nemačke *TV ARD*, Zoran Orlandić, koga su demonstranti oborili i štitirali po glavi i telu.⁴⁹
- 19. februar** – U istom incidentu fizički je napadnut i novinar *Glasa Juga*, Ivan Vučković.⁵⁰
- 19. februar** – Na graničnom punktu Jarinje napadnut je i novinar *TV Most*, Miloš Savić.⁵¹
- 21. februar** – Kamerman *RTS*-a, Vladan Bugarski, i njegov kolega Darko Vučević, radnik obezbeđenja u toj medijskoj kući, napadnuti su i povređeni kod Narodne skupštine Republike Srbije u Beogradu.⁵²
- 21. februar** – Demonstranti su u blizini američke ambasade napali i pretukli dva ruska novinara – producenta ruske televizije *Rusija danas*, Andreja Fjodorova, i operatera njegove ekipe, Andreja Pavlova. Fjodorov je izjavio da su ga demonstranti jako udarili po glavi i da je snimatelj pretučen.⁵³ Ruski satelitski informativni kanal *Vesti 24* izvestio je da je napad na ruske novinare prestao kada su se legitimisali kao Rusi.⁵⁴

48 „Novinari nadržljali“, *Alo!*, 20. februar 2008, str. 2

49 Vidi napomenu br. 45.

50 Ibid.

51 Ibid.

52 Iz pisane izjave urednika *RTS*-a (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

53 „Bilans jučerašnjih nereda“, *B92*, 22. februar 2008 (http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=02&dd=22&nav_id=285931&nav_category=640).

54 Tanjug, 21. februar 2008 (www.tanjug.co.yu/Dogadjaji/Protest/default.aspx).

- 21. februar** – Tokom snimanja demonstracija u blizini Pravnog fakulteta u Beogradu, kameraman *RTS*-a, Milan Ljubinković, napadnut je i gađan raznim predmetima. Preostali deo tv-ekipe je vređan.⁵⁵
- 21. februar** – Novinarska ekipa *RTS*-a, koja je snimala demonstracije kod beogradskog trga Slavija i izveštavala o njima, gađana je raznim predmetima i verbalno vređana.⁵⁶
- 21. februar** – Demonstranti su napali novinarsku ekipu *RTS*-a koja je izveštavala sa nereda na uglu ulica Kneza Miloša i Birčaninove u Beogradu u trenutku dok su pripremali uživo uključenje u emisiju. Novinarka Vesna Dragičević gurnuta je i oborena na trotoar. Vojislav Đurović, snimatelj, zadobio je nekoliko teških udaraca u glavu, rebra i noge dok se borio da sačuva stativ i kameru. Tonski snimatelj Darko Glišić je takođe oboren na trotoar, a Mile Ilić, rasvetlivač, oboren je i šutiran u glavu i telo. Kamera i stativ koje je novinarska ekipa koristila – uništeni su.⁵⁷
- 21. februar** – Demonstranti su kod američke ambasade napali fotoreportera holandskog dnevnog lista *NRC Handelsblad*, Dirka Jan Visera, i naneli mu teške povrede grudnog koša. Opisujući incident, novinar je rekao: „Bio sam ispred američke ambasade, fotografisao sam događaje. U jednom trenutku masa se okrenula ka meni, a ja sam bio sa još trojicom kolega. Oni su, čini mi se, uspeli da pobegnju, a ja sam počeo da trčim i izvinjavam se ljudima koji su me napadali. Jedan demonstrant, mladić, nastavio je da me prati i da viče na mene, drugi su to приметili i pridružili mu se. Odjednom su me okružili, počela je masovna histerija, udarali su me i šutirali sve vreme. Na kraju, neki stariji građani su mi prišli i izvukli me, a u blizini su bila i ambulantna kola.“⁵⁸ Holandski reporter je primljen na hirurško odeljenje Urgentnog centa sa tri slomljena rebra i povredama glave.⁵⁹

55 Iz pisane izjave urednika *RTS*-a (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

56 Iz pisane izjave urednika *RTS*-a (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

57 Iz pisane izjave urednika *RTS*-a (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

58 „Bilans jučerašnjih nereda”, *B92*, 22. februar 2008 (http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=02&dd=22&nav_id=285931&nav_category=640).

59 „Rušili Beograd”, *Večernje novosti*, 22. februar 2008 (<http://www.novosti.rs/code/navigate.php?Id=14&status=jedna&vest=116586&datum=2008-02-21>).

- 21. februar** – Fotoreportera beogradskog lista *Alo!*, Miloša Perića, policija je pretukla dok je pokušavao da snimi nered na beogradskim ulicama. Prilikom fotografisanja povređenog policajca u Nemanjinoj ulici, drugi policajac mu je prišao, pitao ga „Šta tu ima da slikaš?“, a zatim ga udario kacigom u glavu, da bi ga potom tukao pendrekom.⁶⁰
- 21. februar** – Kod Urgentnog centra u Beogradu, policija je napala novinara beogradskog lista *Alo!*, Nemanju Kostića, dok je pokušavao da fotografiše policijski kordon. Kostić je policajcima pokazivao novinarsku legitimaciju, ali su oni i pored toga najpre hteli da mu otmu opremu za fotografisanje, da bi ga zatim udarali pendrekom po telu, sve dok im se nije oteo i pobegao.⁶¹
- 21. februar** – Tokom demonstracija u Beogradu, jedan od demonstranata je prišao fotoreporteru leskovačkog nedeljnika *Naša reč*, Jovici Smiljkoviću, oteo mu fotoaparat, a zatim ga i polomio. U pitanju je bio jedini fotoaparat ove medijske kuće.⁶²
- 25. februar** – Na administrativnom prelazu Mutivode (kod Medveđe), demonstranti su – protestujući zbog jednostranog otcepljenja Kosova od Srbije – fizički i verbalno napali Milicu Ivanović, dopisnicu agencije *BETA* i dnevnog lista *Blic*. Jedan od demonstranata je novinarku pogodio panjem i pritom je nazvao izdajicom. Ivanovićeva je dala sledeću izjavu: „Panjem u nogu me je udario jedan mlađi učesnik protesta dok sam telefonom slala izveštaj redakciji *BETE*, a u rukama držala agendu na kojoj je velikim slovima pisalo *Blic*. Moj vrisak su čule i ostale kolege, ali niko nije priskočio u pomoć. Ceo slučaj, udarac u nogu i moju raspravu sa napadačem, posmatralo je nekoliko policajaca. Jednom od njih sam se obratila za pomoć i zaštitu, ali je taj policajac odgovorio da ništa nije video, smejući mi se u lice. Potom sam zatražila pomoć komandira policije, ali mi je on odgovorio da se sklonim i stojim pored policajaca pa me niko neće dirati. Prethodno sam pitala napadača zašto me je udario, a on je na to kazao

⁶⁰ Vidi izveštaj UNS-a o napadima i pretnjama novinarima od januara do avgusta 2008 (<http://www.unsonline.org/index.php/IZVE%C5%A0TAJ-UNS-a-O-NAPADIMA-I-PRETNjAMA-NOVINARIMA-OD-PO%C4%8CETKA-GODINE-DO-1.-AVGUSTA-2008.html>).

⁶¹ Ibid.

⁶² M. Ž. I., „Reporteru ‘Naše reči’ polomili fotoaparat“, *Blic*, 25. februar 2008, str. 2.

’Zato što si izdajnik.’ Tokom rasprave sa njim, opkolilo me je još nekoliko demonstranata preteći, pa sam bila primorana da se sklonim i zatražim zaštitu policije, koju nisam dobila.“⁶³ Sutradan su *BETA*, *Blic* i Nezavisno udruženje novinara Srbije uputili zajednički protest Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srbije, zbog toga što novinarka nije dobila adekvatnu policijsku zaštitu.⁶⁴

25. februar – Snimatelj i montažer *RTV B92*, Milan Sokolović, imao je zadatak da, neposredno po proglašenju nezavisnosti Kosova, prati proteste navijača i rezervista u Nišu, Medveđi, Leskovcu i na policijskom punktu Mutivode. Vršeci novinarsku dužnost, napadnut je dva puta. U izjavi o ovim događajima rekao je: „U Nišu sam na centralnom trgu i ispred TC „Merikator“ zamolio kolegu sa *RTS*-a, koji tog dana nije radio, da pođe sa mnom i da mi čuva leđa jer sam procenio da je skup visokog rizika za mene. Grupa navijača mi je prišla sa leđa i psujući mi majku plaćeničku, izdajničku i ustašku, i krenula da me linčuje. Jedva sam sa kolegom uspeo da se izvučem i sakrijem u ulazu jedne okolne zgrade. U Nišu su me prepoznali da sam sa *B92* dok na Mutivodi nisu znali ko zapravo radi za *B92*, jer im je samo ta televizija smetala. Pijanim rezervistima je kolega sa *FONET*-a rekao da radim za *FONET*, tako da sam nesmetano nastavio da snimam kako se deru ’Jebaćemo majku ovome što snima za *B92*.’“ Posledica ovih napada je da je Sokolović skinuo sve oznake *RTV B92* sa kombija, kamere, mikrofona i drugih uređaja.⁶⁵

28. februar – Nakon proglašenja nezavisnosti Kosova, usledile su i pretnje smrću direktoru i glavnom uredniku *RTV B92*, Veranu Matiću, u kojima se on naziva nacionalnim izdajnikom. U prilogu na *TV B92* prikazane su pretnje poslate elektronskom poštom sa fiktivnih adresa, sa tekstovima poput „Zaklaću te ustašo“, „Zar si još živ“ i „Dobićeš metak u glavu... ako nastaviš da degradiraš srpsku državu. Završićes kao smrdljivi Đinđić, ne samo ti nego i mnogi koji stanu na put srpskom narodu.“⁶⁶ U protestnom

63 Iz pisane izjave Milice Ivanović (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

64 Ibid.

65 Iz pisane izjave Milana Sokolovića (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

66 „B92: Krivična prijava zbog pretnji“, *B92*, 25. februar 2008 (http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=02&dd=25&nav_category=11&nav_id=286344).

pismu Komiteta za zaštitu novinara – upućenom tim povodom državnom vrhu Srbije – navedene su i sledeće pretnje upućene Matiću: „Saznao sam gde živiš, tako da ću te uskoro ubiti“, „Gorite u paklu ako već nećete biti u vašoj televiziji kad je budu palili“. Prema saznanjima Komiteta, pretnje su se nastavile tokom februara i marta, a Veran Matić je u izjavi za Komitet rekao da mu je kretanje po gradu otežano, „jer se svakodnevno suočava sa verbalnim pretnjama i psovkaama čim izađe na ulicu“.⁶⁷

[Mart]

1. **mart** – U noći između 28. februara i 1. marta, bačena je bomba-kašikara na ulazna vrata beogradskog radija *TDI*, u ulici Maksima Gorkog br. 56. Direktorka ovog radija Ružica Krdžić, koja inače obavlja i funkciju predsednice Beogradske asocijacije radio-stanica, u izjavi za OEBS kaže: „Direktne pretnje dobila sam telefonom dva dana pre napada, od osobe koja je zvala sa skrivenog broja i koja je rekla: 'Ako želite rat, imaćete ga! Vi odlično znate ko smo mi i ko stoji iza nas!' Znala sam da je ta preteća poruka stigla od ljudi iz radija koji je imao višegodišnji piratski staž i koji nam je godinama, radeći na divlje, smetao u emitovanju, zbog čega sam podnela 20 prijava RRA i RATEL. Imamo protiv njih i presudu Vrhovnog suda Srbije, i sve ove pretnje koje su, evo, kulminirale bacanjem bombe na naša vrata, poslednja su opomena da odustanemo da ih dalje sudski gonimo.“ Policija je izvršila uviđaj na licu mesta, ali do danas ne postoje zvanične informacije da li su osobe odgovorne za ovaj napad pronađene i privedene pravdi.⁶⁸

31. **mart** – Posle fudbalske utakmice u Čačku, između lokalnog „Borca“ i „Partizana“ iz Beograda, funkcioner beogradskog kluba Voja Radojević nasrnuo je na novinara *Kurira* Konstantina Radulovića, pokušavajući da se fizički obračuna sa njim.⁶⁹

⁶⁷ Ibid

⁶⁸ Intervju sa Ružicom Krdžić, direktorkom *Radija TDI*, 3. mart 2008 (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

⁶⁹ „Napadnut novinar *Kurira*“, *Kurir*, 31. mart 2008 (<http://www.kurir-info.rs/clanak/kurir-31-03-2008/napadnut-novinar-kurira>).

[April]

- 12. april** – Novinari *Radio-televizije Panonija* iz Novog Sada, Milan Antonijević i Biljana Gavrić, napadnuti su na novosadskom Trgu slobode, dok su pokušavali da snime okršaj navijača fudbalskih klubova Partizan i Vojvodina. Huligani su pretukli Antonijevića i oteli mu i uništili kameru. Nešto kasnije, oštećena kamera mu je vraćena, ali bez snimljenog materijala.⁷⁰
- 23. april** – Fotoreporter lista *Blic*, Jovan Jarić, napadnut je ispred ugostiteljskog objekta „Kolašinka“, u novosadskom prigradskom naselju Veternik. Prema Jarićevoj izjavi, napali su ga vlasnici Kolašinke dok je pokušavao da fotografiše taj objekat, a nakon objavljene priče da su vlasnici osuđeni zbog trgovine ljudima. Napadači su mu oteli fotoaparata i polomili objektiv.⁷¹
- 27. april** – U beogradskoj opštini Voždovac desio se incident između Aleksandra Tijanića, direktora *RTS*-a i Roberta Tamaša, člana izbornog štaba Liberalno-demokratske partije. Tamaš je rekao da se na tom mestu našao sasvim slučajno i u društvu svoje supruge, kada je primetio Tijanića kako izlazi iz cvečare: „Namrštio sam se i on je primetio da sam imao grimasu koja nije bila prijatna prema njemu. Žena mi je kazala da uđem u kola a ja sam rekao: 'Ma ko ga jebe.' On je čuo šta sam rekao i odgovorio: 'Jebali te Čeda i Beba', a ja sam mu odgovorio istom merom. On je nasilnički krenuo prema meni i napao me i pretio mi.“ Direktor *RTS*-a tvrdi suprotno: „Krenuo sam na porodični ručak i prošao pored kola na kojima je bio naslonjen taj momak... Dobacio mi je da ću platiti za sve i da smo upropastili državu zbog Kosova. Odgovorio sam mu da sam stariji od njega 30 godina, a on je krenuo u kola što sam shvatio kao mogućnost da u njima ima oružije. Pritrčao sam i pokušao da ga zadržim u kolima zatvarajući mu vrata. On je počeo da me udara nogama na šta sam mu ja uzvratio.“ Prema rečima radnice cvečare u kojoj je Tijanić bio, do incidenta je došlo pošto je prvi Tamaš opsovao: „Nisam videla da li je bilo tuče, ali sam čula

70 S. Živković, „Obračun navijača noževima, dvoje novinara pretučeno“, *Politika*, 13. april 2008, str. A1.

71 „Osuda napada na fotoreportera Blica“, 24. april 2008

(<http://www.vesti.rs/izvor/Osuda-napada-na-fotoreportera-Blica.html>).

da je prvo čovek koji je sedeo u kolima opsovao direktora RTS-a, i da je na to onda ovaj uzvratilo.⁷²

28. april – Predsednik Lige Socijaldemokrata Vojvodine, Nenad Čanak, prekinuo je intervju koji je sa njim vodila novinarka lista *Dnevnik*, Snežana Nikolić. On je uzeo diktafon sa stola, isključio ga i izvadio kasetu, koju je potom smrskao u ruci. Zatim je smrskanu kasetu bacio na pod, počeo da maše svojim štapom i isterao novinarku iz kuće. Novinarka Nikolić je povodom incidenta izjavila: „Pitanje koje sam predsedniku LSV-a postavila glasilo je: 'Gospodine Čanak, vi kažete, i u tome ste vrlo jasni, da su ovi izbori za Narodnu skupštinu referendum između Evrope i izolacije, i da je to razlog zbog kojeg ste se okupili oko liste Za evropsku Srbiju – Boris Tadić. Ali, nejasno je i postoji nedoumica u javnosti da li ste ulaskom u tu koaliciju prihvatili i politiku DS-a prema Kosovu? Pitam vas to zato jer je Oliver Dulić u intervjuu našem listu rekao da ste onoga trenutka kad ste ušli u tu koaliciju prihvatili i politiku DS-a prema Kosovu, ali je to posle demantovala narodna poslanica LSV-a Aleksandra Jerkov.' Posle kraćeg razgovora, u kojem sam mu postavila i potpitanja u vezi s istom, kosovskom, temom – za koju smatram da je u izbornoj kampanji uoči izbora 11. maja i te kako važna i da za nju postoji interes javnosti – predsednik LSV-a me je neopravdano optužio da pokušavam da unesem razdor u okviru izborne liste Za evropsku Srbiju – Boris Tadić, kao i da 'su to metodi kojima se služi Vojislav Koštunica'. Kada je iz diktafona uzeo kasetu, bio je zamoljen da je vrati i da nastavimo intervju. On na to, međutim, nije bio spreman.“ Dan kasnije, Čanak je na konferenciji za novinare izjavio: „Izvinjavam se, bio sam malo loše volje i naravno velika mi je žal što se to dogodilo. Ali i dalje ne mislim da sam jako pogrešio. Da bi neko bio novinar, nije dovoljno da ima novinarsku legitimaciju, nego mora da ima i profesionalnu etiku. Kada ta etika zataji, onda se tu događaju i neprijatne situacije. Pošto smo došli u poziciju da intervju više nema smisla, nisam želeo da dozvolim da se pravi skandal tamo gde ga nema.“⁷³

72 „Pesnice sevale ispred cvečare“, Večernje novosti, 27. april 2008. godine (<http://www.novosti.rs/code/navigate.php?Id=9&status=jedna&vest=120368&datum=2008-04-28>)

73 „Čanak isterao novinarku Dnevnika“, Blic, 29. april 2008. godine, (<http://www.vesti.rs/izvor/Canak-isterao-novinarku-Dnevnika.html>)

[Maj]

- 04. maj** – Na planini Goliji, nepoznata lica oštetila su transmisionu opremu *Regionalne televizije i Radija 100+* iz Novog Pazara, tako što su isekli kablove i prekinuli signal, nakon čega je prestalo emitovanje programa. U izjavi koju je dao predstavnicima OEBS-a Medin Halilović, urednik *Regionalne televizije*, rekao je da se od 2004. godine desilo na desetine napada na novinare i imovinu te medijske kuće, kao i da odgovorna lica ni u jednom slučaju nisu pronađena. Dodao je i da se napadi obično dešavaju tokom izbornih kampanja.⁷⁴ Urednik *Radija 100+*, Ishak Slezović, rekao je predstavnicima OEBS-a da je taj radio kolateralna šteta ovog napada, koji je po njegovom mišljenju bio usmeren na *Regionalnu televiziju* i čiji je povod bila izborna kampanja.⁷⁵
- 04. maj** – Na manifestaciji „Gulašijada“ u selu Dupljaja (pokraj Bele Crkve), vlasnika i glavnog urednika nezavisne *RTV TNT* iz Bele Crkve, Stefana Cvetkovića, napalo je dvadesetak ljudi. Cvetković je pokušao da snimi tu grupu kako provocira i psuje lidera Lige Socijaldemokrata Vojvodine, Nenada Čanka. Pošto su videli da ih snima, pojedinci iz te grupe su krenuli ka Cvetkoviću, pogodili flašom televizijsku kameru i nekoliko puta ga udarili. Ubrzo je stigla policija, a Cvetković tvrdi da su joj napadači rekli da su pristalice Srpske radikalne stranke.⁷⁶
- 06. maj** – Oko 14.15 časova, napadnuto je dopisništvo *Večernjih novosti* u Nišu, na kojem je – velikim kamenom umotanim u žutu plastičnu kesu – razbijen izlog. U kesi se nalazila i poruka glavnom uredniku, u kojoj je pisalo „Smrt fašizmu, kurac komunizmu“. U potpisu je stajalo „Crna ruka“. U kesi je bio i flajer sa slikom žene sa šajkačom i natpisom „Šajkača srpski brend“. Radnica kompanije koja prima male oglase sedela je odmah do izloga koji je razbijen, ali nije povređena u napadu.⁷⁷ Već sutradan, policija je uhapsila Milorada Lazarevića iz Niša pod pretpostavkom da

⁷⁴Intervju sa Medinom Halilovićem, 6. maj 2008 (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

⁷⁵Intervju sa Ishakom Slezovićem, 6. maj 2008 (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

⁷⁶„Napadnut glavni urednik *TNT televizije* na Gulašijadi“, *Danas*, 5. maj 2008.

⁷⁷„Pretnja ‘Crne ruke’“, *Večernje novosti*, 7. maj 2008

(<http://www.novosti.rs/code/navigate.php?Id=9&status=jedna&vest=120697&datum=2005-11-24>).

je odgovoran za ovaj napad, a sudija za prekršaje mu je izrekao novčanu kaznu u iznosu od 20.000 dinara.⁷⁸

08. maj – Nepoznata lica su isekla strujni kabl u blizini predajnika *RTV Sokobanja* i prekinuli emitovanje programa dok je na televiziji, u zakupljenom terminu, gostovao predsednik opštine Miša Dinić. Vršilac dužnosti glavnog i odgovornog urednika ove televizije, Gordana Stamenković, tim povodom je u izjavi *TANJUG*-u rekla: „Krajem devedesetih godina našoj televiziji su skidali i plenili linkove, presecali kablove i pečatili prostorije, ali smo bili uvereni da su ta vremena iza nas. Slučaj je prijavljen policiji i istraga je u toku.“⁷⁹

17. maj – Dopisnik dnevnog lista *Gazeta* iz Subotice slučajno se, kod mesta Vetrušić (na starom putu Subotica – Novi Sad), zatekao na mestu saobraćajne nesreće u kojoj su smrtno stradale dve osobe. Dok je pokušavao da fotografše prizor, prišao mu je policajac i počeo da ga vređa i psuje, a zatim mu je oduzeo fotoaparat, ličnu kartu i novinarsku legitimaciju. Novinar je povodom incidenta izjavio: „Kasnije se vratio i zatražio da mu kažem kako da izbriše fotografije. U međuvremenu, prišao mi je i istražni sudija i verbalno me napao, nazivajući me mumijom koja snima leševe. Onaj policajac koji mi je uzeo aparat počeo je da briše slike, čak i one koje nisu snimljene tu.“ Dodao je i da je u jednom trenutku među okupljenima prostrujala vest da je udes skrivio visoki funkcioner Vlade i „da su policija i istražni organi veoma nervozni, jer im je konce pomrsio jedan novinar“.⁸⁰

19. maj – Pedesetak pristalica političke organizacije Radnički otpor iz Kragujevca pokušali su da nasilno upadnu u prostorije *RTV Kragujevac*, u čemu ih je sprečila policija. Oni su insistirali da *TV Kragujevac* snimi izjavu njihovog lidera povodom navodne izborne krađe na pojedinim biračkim mestima u gradu. Mnoge organizacije i udruženja novinara su osudili ovaj incident.⁸¹ U saopštenju za javnost, NUNS je podsetio da je „uređivačka

78 D. K., „Kamenom na dopisništvo“, *Press*, 8. maj 2008, str. 16.

79 Vidi OEBS-ov izveštaj o incidentu, 9. maj 2008 (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

80 „VIP saobraćajka!“, *Gazeta*, 18. maj 2008, str. 11.

81 „Pokušaj upada u TV Kragujevac“, B92, 20. maj 2008 (https://xs4.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=05&dd=20&nav_id=299509&nav_category=418).

politika medijskih kuća u isključivoj ingerenciji uredničkih kolegijuma i da svaki pokušaj bilo kakvih uticaja sa strane predstavlja pritisak na medije i kršenje Ustavom i zakonom zagarantovanih medijskih sloboda.⁸²

- 30. maj** – Novinar beogradskog *Kurira*, V. S., otputovao je u Novi Sad, gde je istraživao navodni ilegalni transport transformatora za JP „Elektromreža Srbije“, u svrhe kojeg je hrvatska firma „Zagreb trans“ angažovala kompaniju „Eurošped“ iz Novog Sada. Direktor „Eurošpeda“ mu je, kako je izjavio V. S., prišao i rekao da nije zadovoljan tekstovima koje *Kurir* piše o ovom slučaju, a zatim ga gurnuo i zaletio se da ga udari, ali se zaustavio.⁸³

[Jun]

- 15. jun** – Nepoznato lice je fizički napalo i povredilo Bojana Dakića, snimatelja *Televizije Vojvodina*, dok je na Ribarskom ostrvu u Novom Sadu snimao prilog vremenske prognoze. Dakić je deci koja su stajala pored njega rekao da se slobodno okupaju i da će moći da se vide na televiziji, posle čega mu je nepoznati muškarac prišao i rekao „da je na Kosovu ubijao Šiptare“, te „da nije došao u Novi Sad da bi neko provocirao njegovu decu“. Zatim ga je nekoliko puta udario u lice i telo zbog čega je morao da zatraži medicinsku pomoć. Dakić je nakon toga oko vrata nosio medicinsku kragnu, a imao je i otekline na vilici i rebrima.⁸⁴
- 17. jun** – Obezbeđenje poznatog muzičara Gorana Bregovića fizički je narsnulo na novinarku dnevnog lista *Kurir*, koja je u Kliničkom centru u Beogradu pokušala da dođe do bolničkog apartmana u kojem se muzičar oporavljao od povrede. Jedan od Bregovićevih telohranitelja oduzeo je novinarki fotoaparatus, uz pretnju da će je „baciti kroz prozor ako nastavi da se šunja i slika po bolnici“. Novinarka ovako opisuje incident: „Oko 13 časova ušli smo bez problema u zgradu u kojoj se nalazi Bregovićev bolnički apartman. Kad smo pokušali da otvorimo vrata bolničke sobe, koja do tog trenutka nije obezbeđivao niko, iza nas se stvorio naoružani čovek u crnoj majici i crnim pantalonama. Grubo me je zgrabio za ruku,

⁸² Saopštenje NUNS-a, 20. maj 2008 (<http://www.nuns.org.yu/aktivnosti/view.jsp?articleId=9224>).

⁸³ E. K., „Napadnut novinar Kurira“, *Kurir*, 31. maj 2008, str. 3.

⁸⁴ „Pretučen snimatelj RTV“, *Dnevnik*, 16. jun 2008, str. 8.

izvukao me u hodnik i počeo da me ispituje ko sam i šta tražim ispred tih vrata. Saznavši da sam želela da posetim Bregovića, bukvalno mi je oteo fotoaparata, iz koga je izbrisao sve dotad napravljene fotografije, a potom je zagrmeo kao da je otkrio opasne teroriste: 'Ti nisi normalna! Mogu sada da bacim aparat i tebe kroz prozor. Da li uopšte znaš da je zabranjeno fotografisanje i šunjanje po bolnici?! Šta ti pokušavaš da uradiš?! Htela si da slikaš Bregovića, ma nemoj? Briši odavde i neću više da te vidim! U slučaju da se vratiš, neću biti ovako fin.'⁸⁵

18. jun – U crkvi Svete trojice u mestu Duškovci (okolina Kragujevca) desio se incident između vernika i sveštenstva, pri čemu je novinar *Dečije televizije* – koji je snimao događaj – fizički napadnut. Osnivač pomenute televizije, Miodrag Gavrić – koji je prisustvovao incidentu – rekao je: „Usred crkve, sveštenik Dmitar nasrnuo je na snimatelja *Dečje televizije* iz Kragujevca koji je bio vidno obeležen, povukao ga i gurnuo prema zidu“.⁸⁶

[Jul]

13. jul – Na gradskom bazenu u Zaječaru dogodilo se ubistvo, usled čega se nekoliko televizijskih ekipa pojavilo na licu mesta. Ali, prijatelji ubijenog mladića nasrnuli su na policiju i novinare, pokušavajući da ih spreče da izvrše uviđaj i snime mesto na kojem se ubistvo dogodilo. Ubrzo je stiglo policijsko pojačanje, koje je zaštitilo novinare i obezbedilo im bezbedan odlazak sa bazena. Međutim, napadači su novinare sačekali ispred agencijske kuće iz koje izveštavaju novinari televizija *B92*, *Pink* i *Avala*, zaustavili ih i ponovo od njih tražili kasete sa snimljenim materijalom. Tom prilikom, novinarima su upućene pretnje smrću ukoliko objave šta se dogodilo.⁸⁷ Policija je brzo reagovala i identifikovala napadače, da bi posle desetak dana protiv Igora Prvulovića, Miljana Manića i Ivana Lazarevića bila podignuta optužnica za krivična dela nasilničkog ponašanja i sprečavanja službenog lica u vršenju dužnosti.⁸⁸

85 Sanja Vajagić, „Bregu čuvaju kao Tita“, *Press*, 18. jun 2008, str. 25.

86 B. Kuljanin, „Tuča u crkvi“, *Kurir*, 19. jun 2008, str. 7.

87 „Napadnuti novinari u Zaječaru“, *B92*, 14. jul 2008.

88 „Optužnica za napad na novinare“, *Dnevnik*, 24. jul 2008, str. 9.

- 16. jul** – Novinar *Regionalne televizije* iz Novog Pazara, Medin Halilović, fizički je napadnut u ulici Stefana Nemanje, pri čemu je dobio potres mozga. O incidentu je Halilović izjavio sledeće: „Dok sam se vraćao danas kući sa posla, on mi je prišao i pitao me je po čemu je on to poznat policiji. Rekao mi je da će me ubiti, a potom me je dva puta pesnicom udario u glavu. Tek kasnije su mi prolaznici rekli ime napadača pa sam se setio da sam nekoliko puta izveštavao o incidentima u kojima je on učestvovao.“ Nedugo posle toga policija je uhapsila identifikovanog napadača, Aladina D.⁸⁹
- 19. jul** – Bivši policajac Marko Petrović najpre je pretio Stefanu Cvetkoviću, glavnom urednika *RTV TNT* iz Bele Crkve, a potom ga i pretukao. Incident se dogodio u jednom restoranu u Beloj Crkvi, gde je Cvetković večerao sa svojom devojkom, i gde mu je Pavlović prišao i udario ga pesnicom u glavu. Razlog napada je snimak koji je emitovala najpre *RTV TNT*, a onda i *B92*, i na kojem se vidi kako Pavlović – koji je u to vreme policajac – konzumira narkotike. Posle emitovanja tog snimka, Pavlović je suspendovan sa radnog mesta. Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) i Nezavisno društvo novinara Vojvodine (NDNV) osudili su napad na glavnog urednika *TNT*-a i ocenili da su novinari u lokalnim sredinama veoma ugroženi: „Sa bojazni se pitamo šta će biti sledeće ukoliko organi gonjenja na vreme ne sankcionišu počinioc napada. Novinari u lokalnim sredinama daleko su više ugroženi nego novinari u Beogradu ili u Novom Sadu. Daleko od očiju javnosti, lokalni moćnici osećaju se dovoljno zaštićenim da pokušavaju da diriguju uredničkim politikama lokalnih medija, a svako ko se tome suprotstavi postaje meta napada.“⁹⁰
- 23. jul** – Na Trgu slobode u Novom Sadu, gde se održavao miting podrške Radovanu Karadžiću, nepoznata osoba je napala snimatelja *TV Apolo* i udarila ga u glavu. Napadnuti novinar je iz bezbednosnih razloga želeo da ostane anonimn, pa je novinarka Dragana Aleksić, koja je prisustvovala incidentu, dala sledeću izjavu: „Oko 20 sati kolega i ja smo izašli na Trg Slobode, s obzirom da se tamo skupilo pedesetak mladih ljudi. Moja namera je bila da im priđem i pitam ih da li postoji organizator skupa, kako bih uzela izjavu. Kada smo im prišli, velika većina njih, meni se čini, bila

89. „Hapšenje zbog napada na novinara“, *B92*, 17. jul 2008

(<http://www.vesti.rs/izvor/Hapsenje-zbog-napada-na-novinara.html>).

90. „Urednik dobio pesnicu u glavu zbog video snimaka“, *Blic*, 20. jul 2008, str. 10.

je pod narkoticima ili pijana; svi su rekli da su organizatori, da nemam šta da tražim tu i da se sklonim. Sklonila sam se, jer sam videla da je situacija kulminirala i da se nešto može desiti. Međutim, kolega je nastavio da snima. Oni su mu dobacili da prekine, da spusti kameru, ali dečko je otišao u samo središte zbivanja, kod spomenika Svetozaru Miletiću, gde je bila razvučena srpska zastava. Dva mladića su se tu slikala fotoaparatom, jedan je na kapi nosio kokardu. Fotoreporteru su rekli da prestane da snima i da je sa izdajničke televizije. Dečko je spustio kameru i stišao situaciju, dok je jedan od njih prišao meni, a njih trojica, četvorica krenuli prema nama i vikali da ne snimamo. Tada je jedan iz mase prišao s leđa kolegi i udario mu jak šamar preko uha. Bilo je strašno, zaista⁹¹

23. jul – Kameraman *FONET*-a, Zoran Jovanović, pogođen je pivskom flašom u glavu u Dečanskoj ulici u Beogradu, tokom demonstracija zbog hapšenja Radovana Karadžića. Svedok ovog incidenta, holandski mirovnjak Sjers Benker, rekao je da je Jovanovića sa leđa gađao mladić sa fantomkom na glavi.⁹²

24. jul – Tokom demonstracija protiv hapšenja Radovana Kardžića, novinara *B92*, Boška Brankovića, napali su huligani, koji su mu naneli tešku povredu noge. Novinar Branković je snimao kolonu demonstranata koja se kretala pored turske ambasade: u jednom trenutku je primetio momka koji je nešto vikao da bi, pošto je okrenuo kameru prema njemu, napadač nasrnuo i oborio ga udarcem. Sve vreme, masa je skandirala „Udri, udri novinara“. Zatim su se u prebijanje novinara uključili i drugi demonstranti, koji su ga šutirali dok je ležao. Kasnije je policija identifikovala i privela četvoricu napadača na Boška Brankovića. Sudski postupak je u toku.⁹³

24. jul – Policija je tokom akcije koju je sprovodila protiv nasilnih demonstranata napala i grupu novinara, koji su stajali sa strane i držali identifikacione kartice u rukama. Jedan od onih koji su pretučeni te večeri je i Miloš Đorelijevski, novinar *BETE*. Đorelijevski je na beogradskim Terazijama naišao na kordon od više desetina policajaca, legitimisao se i rekao da je

91 I. Mihaljević, „Huligani opet biju novinare“, *Dnevnik*, 24. jul 2008, str. 29.

92 I. Živanović, „Napadnuti novinari i spaljena zastava SPS-a“, *Danas*, 24. jul 2008, str. 1.

93 „Udri, udri novinara“, *B92*, 25. jul 2008.

krenuo prema Urgentnom centru. Policajci su tada počeli da viču na njega „pičko jedna napadaš sa leđa“, da bi mu jedan od policajaca prišao, šutnuo ga i pokušao da ga udari pendrekom u testise. Na njegovo pitanje zbog čega to rade, policajci su nastavili da ga tuku.⁹⁴

24. jul – Nepoznati napadači pretukli su španske novinare Oskara Martineza Forcada i Luisa Peresa, dok su izveštavali sa mitinga Srpske radikalne stranke protiv hapšenja Radovana Karadžića. Peres je o incidentu izjavio: „Izveštavali smo sa mitinga SRS-a protiv hapšenja Radovana Karadžića i dok je gospodin Nikolić govorio počeli su sukobi između policije i grupe demonстранata. Otišli smo da snimimo sukob i kada smo bili na 20 metara od bine, odjednom su nas napala dva lica. Jedan je udario mog kolegu snimatelja sa leđa, a tri sekunde kasnije drugi je udario u kameru. Kamera je trenutno uništena, a moj kolega je na pregledu u Urgentnom centru. Dobio je jak udarac u leđa i oseća bol, ali ne znamo da li je nešto slomljeno.“⁹⁵

24. jul – Na demonstracijama u Beogradu napadnut je novinar *FONET*-a, koji je želeo da ostane anonimn. Dok je fotografisao dešavanja, na njega je nasrnula nepoznata osoba, udarila ga nekoliko puta u leđa i razbila mu fotoaparata.⁹⁶

28. jul – Tokom demonstracija protiv hapšenja Radovana Karadžića, huligani su napali američkog fotoreportera Rasela Gordona, dok je fotografisao miting. U jednom trenutku mu je sa leđa prišla nepoznata osoba i fizički nasrnula na njega, pokušavajući da mu otme kameru. Napadač mu je rekao i da odmah napusti miting, „jer provocira okolinu“.⁹⁷

29. jul – Nakon sukoba huligana sa policijom tokom demonstracija koje je u Beogradu organizovala Srpska radikalna stranka, novinarka *Gazete* prišla je generalnom sekretaru ove stranke Aleksandru Vučiću u nameri da mu

94 Intervju sa Milošem Đorelijevskim, 24. jul 2008 (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

95 “Hronologija nereda u Beogradu”, B92, 30. jul 2008.

(http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=07&dd=30&nav_id=310854)

96 Ibid.

97 A. Obradović, „Napali prosrpskog amera“, *Kurir*, 29. jul 2008, str. 4.

postavi pitanja, ali su je pristalice radikala napali. Vučić je počeo da više na novinarku i da joj se unosi u lice, a njegove pristalice počele su da je vređaju, pri čemu joj je jedan od njih prišao i udario je.⁹⁸

[Avgust]

08. avgust – Pripadnik obezbeđenja Gradskog zelenila iz Novog Sada pokušao je da spreči novinarku lista *Dnevnik* da fotografiše kako lekari hitne pomoći oživljavaju ženu na kupalištu Štrand u ovom gradu. Novinarka je najpre sprečena da priđe mestu gde se događaj odvijao, a zatim je napadač krenuo za njom, pokušavajući da joj otme fotoaparatus. Rekao joj je da neće otići odatle sa tim fotoaparatom i načinjenim fotografijama. Zatim je pozvao i policiju, koja je došla i legitimisala novinarku, ali nije htela da se meša u sukob. Novinarka je karticu sa fotografijama ipak uspela da iznese sa Štranda. Već sutradan se portparol Gradskog zelenila u Novom Sadu javno izvinio *Dnevniku* i rekao da to preduzeće ne može da odgovara za svaki konkretan slučaj i nepristojno ponašanje pojedinih radnika.⁹⁹

12. avgust – U redakciju *Kraljevačkih novosti* upao je Ljubomir V. i pretio pištoljem prisutnima. Jednog od novinara je udario drškom pištolja i naneo mu laku telesnu povredu – ogrebotinu na ruci. Rukovodstvo ove medijske kuće podnelo je krivičnu prijavu protiv napadača, zbog sumnje da je izvršio krivično delo ugrožavanja sigurnosti, nanošenja lake telesne povrede i nedozvoljeno držanje oružija. Takođe su podneli i prekršajnu prijavu zbog vređanja, zlostavljanja i vršenja nasilja nad drugima.¹⁰⁰ Sudija opštinskog suda za prekršaje u Kraljevu osudio je Ljubomira V. na 25 dana zatvora zbog vređanja novinara *Kraljevačkih novosti*.¹⁰¹

30. avgust – Predstavnici pokreta „1389“ i organizacije „Obraz“, koji su demonstrirali zbog hapšenja haškog optuženika Radovana Karadžića, provalili su u prostorije novinske agencije BETA u znak protesta što, po njihovom mišljenju, ova agencija nije izveštavala sa njihovih skupova. De-

98 „Napadnuta novinarka *Gazete*“, *Gazeta*, 30. jul 2008, str. 3.

99 I. Brčan, „S tim slikama nećeš izaći sa plaže“, *Dnevnik*, 9. avgust 2008, str. 35.

100 „Pištoljem pretio novinarima“, *Dnevnik*, 13. avgust 2008, str. 8.

101 „Zbog vređanja novinara 25 dana zatvora“, *24 časa*, 13. avgust 2008, str. 5.

monstranti su sa sobom nosili plakat na kojem je pisalo „Žuta novinska agencija BETA“ i baterijsku lampu, koja je simbolično predstavljala „osvetljenje za medijski mrak u Srbiji“.¹⁰² Novinari agencije BETA su izjavili i da su prilikom jednog od više upada nepoznata lica fotografisala i snimala kamerom prisutne novinare.¹⁰³

[Oktobar]

17. oktobar – U redakciji dnevnog lista *Kurir* (Vlajkovićeve ulica, Beograd), oko 8.45 časova ujutro, pronađena je bomba. Pronašla ju je spremačica u jednoj od žardinjera na drugom spratu, gde su smeštene kancelarije uprave. Policija je stigla odmah i uklonila bombu. Lica koja su postavila eksplozivnu napravu još uvek nisu pronađena.¹⁰⁴

22. oktobar – Glavni urednik *Geopolitike*, Slobodan Erić, utvrdio je – prilikom redovnog servisiranja svojih kola marke „Ford eskort“ – da mu je nepoznato lice odvrnulo centralni zavrtanj matice prednjeg levog točka, usled čega je moglo doći do teške saobraćajne nesreće. Erić tvrdi da je mehaničar koji je pregledao kola nesumnjivo ustanovio postojanje tragova ključa za demontažu na jednom točku, dok na ostalima nije bilo sličnih tragova. Dodao je i da je počinitelj zatim vratio ratkapnu na njeno mesto i time prikrivao tragove. Erić nagađa da je, pošto nema ličnih neprijatelja, motiv ugrožavanja njegove bezbednosti uređivački koncept *Geopolitike*, koji se zasniva na artikulisanju i odbrani srpskih nacionalnih i državnih interesa.¹⁰⁵

[Novembar]

02. novembar – Sulejman A., iz sela Veliki Trnovac, napao je Nedžata Behljujija – vlasnika televizije *Spektri* iz Bujanovca – na parking u ispred ulaza u televiziju. Naneo mu je teške telesne povrede (potres mozga), zbog kojih

102 „Pristalice Karadžića ušle u agenciju BETA“, *Press*, 31. avgust 2008, str. 9.

103 Iz pisane izjave novinara agencije BETA (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

104 „Nađena bomba u prostorijama *Kurira*“, *B92*, 17. oktobar 2008
(http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=10&dd=17&nav_id=324016).

105 M. S. P., „Sabotaža automobila urednika 'Geopolitike'“, *Politika*, 23. oktobar 2008, str. A9.

se Behljuji za pomoć najpre obratio Domu zdravlja u Bujanovcu, a zatim i istoj ustanovi u Vranju. U izjavi koju je dao predstavnicima OEBS-a, Behljuji je naveo da je u poslednje vreme često bio meta napada i pretnji. Naveo je i da je izgubio poverenje u policiju, kao i da sâm planira da organizuje vlastito obezbeđenje. „U velikoj sam nevolji i prinuđen sam da branim sebe, porodicu i novinare *TV Spektri* koji profesionalno obavljaju svoje nimalo lake zadatke“ – rekao je Behljuji.¹⁰⁶ Nezavisno udruženje novinara Srbije osudilo je ovaj napad i zatražilo je od policije i drugih nadležnih organa da zaštite Behljujija i njegovu porodicu, te da im obezbede uslove za normalan život i rad.¹⁰⁷

22. novembar – Prema izjavama Slavka i Čedomira Savića, urednika i direktora *RTV Kuršumlja*, zamenik predsednika opštine Kuršumlja. Dejan Milošević, i zamenik predsednika opštinske skupštine, Branislav Jovanović, upali su, zajedno sa pet nepoznatih osoba, u ovu medijsku kuću i zapretili im smrću ukoliko samo još jednom pomenu nekog od njih. Dan pre toga, u jednoj emisiji dotične televizije izneti su podaci o navodnim malverzacijama vršenim sa novcem koji je država isplatila vojnim rezervistima za učešće u sukobima na Kosovu 1999. godine. Sa druge strane, Dejan Milošević tvrdi da je sukob između opštine i televizije izbio zbog odbijanja lokalnih vlasti da *RTV Kuršumlji* isplate novčani iznos od 360.000 dinara. On navodi i da je sa grupom rezervista, nezadovoljan neistinama koje se o njima iznose, obišao ovu televiziju, ali da nije bilo nikakvih pretnji. Policijska uprava Kuršumlje je sutradan pokrenula istragu o ovom incidentu.¹⁰⁸

26. novembar – U centru Novog Sada, u ulici Ilije Ognjanovića, nepoznata lica su oko tri sata izjutra zapalila automobil marke „Porše“, vlasnika novosadske televizije *Panonija*, Zorana Andrića. Novosadska policija je potvrdila da se incident dogodio, dok Andrić nije želeo da ga komentariše.¹⁰⁹

106 Prema Izveštaju OEBS-a.

107 „NUNS osuđuje napada na vlasnika TV Spektri iz Bujanovca“, saopštenje NUNS-a (<http://www.nuns.org.yu/aktivnosti/view.jsp?articleId=9941>).

108 Pogledati video klip sa izjavama učesnika incidenta:
<http://www.mefeedia.com/entry/upad-u-rtv-kur-umlja/12369946/>.

109 „Zapaljen auto vlasnika TV Panonija“, B92, 27. novembar 2008
(http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=11&dd=27&nav_id=330971).

[Decembar]

07. decembar – Nepoznata lica obila su prostorije u kojima se nalazi Nezavisno društvo novinara Vojvodine. U saopštenju koje su objavili NDNV navode da iz prostorija nije odneto ništa pošto nakon prvih vrata koja obijena, postoje još jedna sigurnosna koja provalnici nisu uspjeli da obiju. Ovo je treći pokušaj provale u prostorije ovog novinarskog udruženja ove godine, a po rečima rukovodećih ljudi odgovorna lica nisu pronačena ni u jednom slučaju.¹¹⁰

110 Obijene prostorije NDNV-a, NDNV, 08. decembar 2008. godine, pogledati veb stranicu:
<http://www.ndnv.org/vest.php?id=5526>

B. PRETNJE, VERBALNI NAPADI I PRITISCI NA NOVINARE

[Januar]

- 08. januar** – Direktor i glavni urednik *RTV Spektri*, Jeton Ismaili i Baki Redžepi, tvrde da im je gradonačelnik Bujanovca Nagip Arifi pretio, i to nakon teksta koji je Ismaili objavio na web stranici www.presheva.com, gde je kritikovao stav lokalnih vlasti o stopiranju privatizacije *RTV Bujanovac*. Po njihovim rečima, Arifi ih je pozvao telefonom i pretio im da će uništiti i njihovu televiziju i njih. Ove optužbe Arifi je nazvao potpuno neistinitim.¹¹¹
- 17. januar** – Zvonimir Perušić, direktor novinsko-izdavačke kuće *Hrvatska riječ*, podneo je ostavku uz obrazloženje da više nije mogao da se odupire političkim pritiscima. Po njegovim rečima, Hrvatsko nacionalno vijeće je – kao osnivač pomenutog glasila – nezakonito i pod političkim pritiskom jedne partije donelo odluku o imenovanju novog Upravnog odbora. Perušić je dodao i da se ceo slučaj može shvatiti kao pokušaj političara da zauzdaju i kontrolišu novinarske strukture. Hrvatsko nacionalno vijeće i Demokratski savez Hrvata odbacili su ove optužbe.¹¹²
- 23. januar** – Novinarka novopazarskog radija *Universa*, Senada Leković, napadnuta je oko 13 časova, dok je prolazila pored hotela „Vrbak“, gde se održavao protest Pazarskog pokreta za promene. O incidentu je dala sledeću izjavu: „Išla sam da pratim protest radnika i NVO-aktivista u centru grada. Prolazeći pored hotela, ugledala su me lica koja su bila u opštinskom protokolu; naime, u hotelu se održavala svečana sednica Skupštine opštine. Ta lica iz protokola počela su da mi dobacuju i da mi prete. Ja sam skromna žena, okrenuta veri, poslu i svom detetu. Ja ne mogu da kažem javnosti kakve ružne reči su mi upućene, a bilo je i pretnji. Prošla sam

111 Vidi izveštaj od 15. januara 2008 (Dokumentacija OEBS-a).

112 http://www.subotica.info/press.php?tag_id=1368&press_id=536

ćuteći, a kasnije sam slučaj prijavila policiji. Svi koji me poznaju znaju da nisam zaslužila ovakve neprijatnosti.¹¹³ Mešihat Islamske zajednice u Srbiji, na čijem je čelu muftija Muamer Zukorlić, saopštio je da su na Senadu Leković nasrnuli visoki funkcioneri koalicije Lista za Sandžak i službenici novopazarske opštine. Informativna služba novopazarske opštine negirala je bilo kakvo učešće u napadu na novinarku.¹¹⁴

[Februar]

- 10. februar** – Fotoreporteru nedeljnika *Subotičke* uskraćeno je pravo na izveštavanje sa skupa „Veliko prelo“ koji je organizovao Hrvatski kulturni centar iz Subotice. Zlatko Jovanov je u subotičku Halu sportova, gde je 2. februara organizovana pomenuta manifestacija, pokušao da uđe uz važeću novinarsku legitimaciju, ali mu je saopšteno da mogu da uđu samo akreditovani novinari, pri čemu njegova redakcija nije dobila upitnik za akreditaciju. Kada je pokušao da uđe na drugi ulaz i sa organizatorima otkloni nespornost, Jovanova su izbacili ljudi iz obezbeđenja, uz obrazloženje da su dobili takvo naređenje.¹¹⁵
- 17. februar** – Prema izjavi novinarko radio *BETA RFI* Jovane Đurović, tokom demonstracija zbog proglašenja nezavisnosti Kosova u Beogradu, grupa okupljenih navijača joj je pretila „dobićeš batine jer si izdajnik“.¹¹⁶
- 19. februar** – Fotoreporteru dnevnog lista *Alo!* – koji je dao izjavu predstavnicima OEBS-a, ali je želeo da ostane anoniman – upućene su pretnje na administrativnoj granici između Kosova i Srbije na prelazu Jarinje dok je snimao protest lokalnog stanovništva koji se kasnije pretvorio u akciju protiv pograničnih objekata. Novinar je rekao: „Situacija je bila specifična jer su demonstranti bili svesni da napadi na granične objekte nisu legalni, ali su bili namereni da ih izvedu. U takvim situacijama demonstranti ne žele da se njihovi postupci dokumentuju i pojave sutradan u novinama, jer to može biti zakonska osnova za akcije protiv njih. Kada sam krenuo da

113 E. H., „Napad na novinarku“, *Alo!*, 25. januar 2008, str. 3.

114 „Pretnje novinarki Senadi Leković“, *Politika*, 25. januar 2008, str. A10.

115 „Hrvatski kulturni centar uskratio snimanje Subotičkim“, *Pravda*, 11. februar 2008, str. 8.

116 Iz pisane izjave Jovane Đurović (Dokumentacija OEBS-a).

snimam, nekoliko ljudi mi je prišlo i reklo mi: 'Nemoj čupavi da se zajeba-vaš da nas snimaš, odvalićemo te.' Pošto sam na ranijim iskustvima naučio koliko su ovakve pretnje ozbiljne nisam ih snimao.“¹¹⁷

21. februar – Grupa demonstranata se oko 20 časova okupila oko prostorija RTV B92 na Novom Beogradu, da bi nešto kasnije njih desetak krenulo prema zgradi sa kamenicama u rukama, ali ih je policija zaustavila. Direktor RTV B92 Veran Matić izjavio je da je na adresu te medijske kuće nekoliko dana pre ovog incidenta stigao veliki broj pretećih poruka u kojima se otvoreno govorilo o paljenju ove zgrade (koju B92 samo zakupljuje, jer je ona u vlasništvu države Srbije). Urednik programa televizije B92 *info*, Igor Božić, u izjavi predstavnicima OEBS-a je rekao: „U pitanju je selektivan napad, jer su huligani u tom trenutku opkoljavali zgradu u kojoj se radio TV program. Jasno je bilo da je cilj bio napad na zgradu u kojoj su novinari. Jasno je takođe da je napad bio politički kontrolisan i da je neko organizovao grupe huligana čiji zadatak je bio da pokažu da je B92 izdajnička TV-stanica.“¹¹⁸ Božić je dodao da su napadači bili pripadnici navijačkih grupa i da se kasnije ispostavilo da je istoga dana na sednici Vlade tadašnji ministar za kapitalne investicije, Velimir Ilić, najavio incidente. Na kraju je dodao i da se posledice napada osećaju u vidu uzavrele i napete atmosfere u redakciji.

26. februar – Toga dana održano je suđenje zaječarskom gradonačelniku i njegovim saradnicima po optužbi da su falsikovali opštinski budžet. Sudija Zoran Jovanović je udaljio novinare *Nove timočke revije* iz sudnice, iako su se i oni – poput kolega iz ostalih redakcija – uredno legitimisali. Jedan od osnovnih principa u savremenim pravnim sistemima je javnost suđenja.¹¹⁹

27. februar – Danica Vučenić, novinarka RTV B92 i voditeljka radio emisije *Kažiprst*, bila je izložena pretnjama dok je sa svojom prijateljicom sedela u restoranu „Ruski car“ (u centru Beograda). Predstavnicima OEBS-a je da-

117 Pisana izjava novinara dnevnog lista *Alo!* (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

118 Pisana izjava Igora Božića (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

119 Intervju sa Milošem Zdravkovićem, izdavačem *Nove timočke revije*, 28. februar 2008 (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

la sledeću izjavu: „Čim smo ušle u restoran primetila sam da jedan čovek specifičnog izgleda – kratko ošišan, snažan, u majici kratkih rukava iako je bilo hladno, upadljivo gleda u mene. Sedele smo za stolom nekoliko metara udaljenom od njegovog. On je bio sam. Sve vreme je razgovarao telefonom i gledao u mene. Gledao je toliko upadljivo da je čak i moja prijateljica koja nije iz medijske priče to primetila. Posle više od dvadeset minuta ustao je i krenuo pravo prema nama. Došao je do stola, zastao pola sekunde i pod uglom od devedeset stepeni se okrenuo i nastavio prema izlazu. Načinio je nekoliko koraka, okrenuo se i pogledao me upadljivo bez reči. Ponovo je nastavio ka izlazu. Na leđima njegove majice bio je amblem i natpis Jedinice za specijalne operacije. Ovaj događaj je bio klasična manifestacija zastrašivanja.“¹²⁰

- 28. februar** – Novinarka novosadske televizije *Most* optužila je funkcionera Gradskog odbora Lige socijaldemokrata Vojvodine Zorana Petakova da joj je pretio, rekavši da će ako dođe do nove revolucije ta televizija biti šesta na spisku onih koji će biti zapaljene, a da on nosi pištolj, koji je spreman da upotrebi. Nakon toga, Sekretarijat za informisanje LSV-a izvinio se televiziji *Most* i rekao da će Petakov snositi odgovornost zbog ovog incidenta.¹²¹

[Mart]

- 01. mart** – Nekoliko pripadnika organizacije „Sabor srpskih dveri“ pokušalo je da prekine promociju emisije *Peščanik* u Pančevu. Nakon izlaganja Srđe Popovića, desetak mladića počelo je glasno da negoduje. Potom su pokušali da na silu uzmu reč u čemu su ih sprečili policija, publika i govornici. Novinarka i voditeljka radio emisije *Peščanik*, Svetlana Lukić, izjavila je: „Po onome što smo saznali od jednog od pripadnika policije, grupa mladića je zaustavljena na Pančevačkom mostu, odnosno policija im nije dozvolila da uđu u Pančevo. Međutim, nekoliko mladića je ipak ušlo u salu i pokušalo, nakon desetak minuta, da prekine tribinu glasno negodujući protiv onoga što se čulo na promociji *Peščanika*.“ Direktor Doma omladi-

120 Iz pisane izjave Danice Vučenić (Dokumentacija OEBS-a).

121 http://www.rtv.co.yu/sr/vesti/vojvodina/vojvodina/2008_02_27/vest_52894.jsp

ne u Pančevu (gde je promocija održana), Radiša Stanišić, rekao je kako je tokom tribine stigla anonimna dojava da je u sali postavljena bomba.¹²²

02. mart – Na godišnjoj skupštini Opštinskog odbora Srpske radikalne stranke u Sremskoj Mitrovici, predsednik Okružnog odbora SRS-a za Srem, Vitomir Plužarević, pretio je lokalnim sredstvima informisanja. Plužarević je tom prilikom rekao da je uočio „neprijatelje“ SRS-a i da su to „sredstva informisanja, tačnije *Sremska televizija, M novine i Rumske novine*“. Dodao je i da im zamera „što u etar ne puštaju ideje SRS-a i što nisu napisali nijedan pozitivan članak o SRS-u“. Svojim kolegama Plužarević je predložio da „kada dođu na vlast na drugi način razgovaraju sa pomenutim medijskim kućama“ i obećao im „da će se kvalitetnim tehnologijama i metodama boriti protiv tih sistema koji su protiv srpskih radikala i eliminisati ih“. Glavna urednica M novina, Svetlana Cucanić, izjavila je povodom incidenta da je Vitomir Plužarević javna ličnost i poslanik, zbog čega njegove reči imaju posebnu težinu: „Neodgovorna upotreba prejakih reči može imati nesagledive posledice. Niko ne zna gde će te reči udariti, na koji način i kojom silinom.“ Vladimir Ćosić, glavni urednik Rumskih novina, rečnik Vitomira Plužarevića nazvao je „gebelsovskim“ i dodao: „Šta će biti ako se neko oseti pozvanim da te reči iskoristi kao podstrek i alibi za stvarno nasilje? Neke mlade kolege se zaista plaše da SRS može da počne da gasi redakcije, da mogu ostati bez posla ili proći još gore.“¹²³

07. mart – U 19.10 časova redakcija dnevnog lista *Gazeta* dobila je anonimnu dojavu da je u zgradi u kojoj se nalaze njene prostorije postavljena bomba. Ubrzo je stigla specijalna policijska ekipa koja je nakon detaljnog pregleda svih prostorija utvrdila da je dojava bila lažna. Sekretarica *Gazete* kaže da je poziv koji je primila bio prikriven i da je muški glas pretećim tonom rekao „U zgradi je postavljena tempirana bomba“ i odmah spustio slušalicu. Antonije Kovačević, glavni i odgovorni urednik redakcije *Gazeta*, izjavio je da je ova pretnja još jedna u nizu pritiska na medije: „Neko koristi haotičnu situaciju u zemlji da stvori atmosferu straha. Očekujem od države da

122. „Pančevci odbranili *Peščanik*“, B92, 2. mart 2008 (http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=03&dd=02&nav_id=287261).

123 Jovan Milević, „Optužbe i pretnje medijima“, *Vreme*, 24. april 2008, str. 4.

otkrije počinioce i da zaštiti slobodu javne reči i informisanja, i tako omogućiti novinarima da obavljaju svoj posao bez straha za sopstveni život.“¹²⁴

- 15. mart** – Momčilu Đorđeviću, novinaru nedeljnika *Nedeljni telegraf* iz Beograda, stiglo je pismo u kojem mu se preti likvidacijom zbog tekstova koje je objavljivao. U pismu se navodi i da je *Nedeljni telegraf* antisrpska novina, kojoj je cilj da proda zemlju Amerikancima, NATO-u i Evropskoj uniji. U izjavi koju je dao predstavnicima OEBS-a, Đorđević je naglasio da je veoma uplašen zbog pretnji koje je dobio i da mu je zbog toga otežan rad. Dodao je i da su pretnje prijavljene policiji, ali da napadači nisu identifikovani.¹²⁵
- 23. mart** – Na adresu redakcije *Nedeljnog telegrafa* stigle su pretnje vlasniku Momčilu Torgoviću i novinarki tog lista Danijeli Milinković. U pismu je stajalo: „Ne piše vam se dobro! Pazite da vam metak ne prosvira glavu! Spremite se za večna lovišta. Letećete u vazduh. Pripazi se kada sedaš u auto jer bi mogao da odletiš u zrak i raspadneš se u tisuću komada.“ Prema rečima Torgovića, pismo je potpisano sa „Crvene beretke“. Redakcija *Nedeljnog telegrafa* je o ovim pretnjama obavestila policiju.¹²⁶ Pretnje *Nedeljnom telegrafu* osudilo je i Međunarodno udruženje novinara sa sedištem u Briselu.¹²⁷
- 24. mart** – Prema pisanju dnevnog lista *Kurir*, njihov novinar Vuk Stanković je nakon nekoliko objavljenih tekstova o tadašnjem ministru ekonomije i regionalnog razvoja, Mladanu Dinkiću, primio poziv od Nikole Papka – portparola političke stranke G17+, čiji je Dinkić predsednik – koji mu je pretio da će od njega biti naplaćena odšteta od više hiljada evra.¹²⁸

124 Bombom na istinu“, *Gazeta*, 8. mart 2007, str. 9.

125 Iz pisane izjave Momčila Đorđevića (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

126 „Pretnje vlasniku i novniarki *Nedeljnog telegrafa*“, *Blic*, 24. mart 2008, (<http://www.blic.co.yu/hronika.php?id=35253>).

127 Ibid

128 „Dinkićev potrkco preti“, *Kurir*, 25. mart 2008, str. 6 (<http://www.kurir-info.rs/clanak/kurir-25-03-2008/dinkicev-potrckco-preti>).

30. mart – Nepoznata lica pozvala su redakciju nedeljnika *Pirotske novine* iz Pirota i dojavili da će uskoro eksplodirati četiri bombe. Prema rečima zaposlenih, nepoznati muški glas se predstavio kao komandant Bugarske oslobodilačke armije za pirotski rejon i kazao da će eksplozije uslediti tačno u 11 sati. Jake policijske snage su odmah stigle i utvrdile da je dojava bila lažna i da u zgradama nema eksplozivnih naprava.¹²⁹

[April]

11. april – U Novom Sadu je uhapšen Dinko Gruhonjić, predsednik Nezavisnog udruženja novinara Vojvodine i šef novosadskog dopisništva agencije *BETA*. Gruhonjić je toga dana otišao na skup pokreta Otpor, kako bi uzeo izjave i napisao članak o tome. Dok je intervjuisao organizatore skupa, prišla im je policija i tražila da pokažu lične karte, kao i dozvolu za okupljanje. Gruhonjić se odmakao par metara jer je kao novinar želeo da stekne sliku o njihovoj konverzaciji. Nakon što su policajci tražili i njegovu ličnu kartu – koju je on odbio da im pokaže uz obrazloženje da nije postojao razlog za njegovo legitimisanje i da on nije organizator skupa – Gruhonjić je priveden u policijsku stanicu. Tokom 2007. godine, Gruhonjić i njegova porodica dobili su ozbiljne pretnje preko neonacističkog veb-sajta „Stormfront“.¹³⁰

[Maj]

05. maj – Visoka funkcionerka Srpske radikalne stranke i tadašnja predsednica opštine Zemun, Gordana Pop Lazić, izjavila je da će se ta stranka boriti protiv svih medija koji podržavaju proevropske snage. U emisiji Uvećanje, koja se prikazuje na televiziji B92 info, ona je izjavila: „Mi moramo da radimo pre svega na osvešćenju mlade generacije i da ih negujemo u patriotskom i nacionalnom duhu. Moramo, nažalost, da se izborimo i sa medijima koji pomažu ovim evro-unijatskim snagama jer to nije dobro, a i sa nevladinim organizacijama koje to takođe rade.“¹³¹ Dragan Janjić, po-

129 „Lažne dojave u Pirotu i Subotici“, B92, 31. mart 2008
(http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=03&dd=31&nav_id=291687).

130 Intervju sa Nedimom Sejdinovićem i Dinkom Gruhonjićem, 11. april 2008 (Dokumentacija).

131 „SRS: Osvešćivanje omladine“, B92, 6. maj 2008
(http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=05&dd=06&nav_id=297171).

moćnik ministra kulture zadužen za medije, prokomentarisao je ovu izjavu: „Postoji razlika između prava političara i svakog građanina da ukaže i da se buni protiv loše predstavljenih činjenica, ali nijedan političar nema pravo da najavljuje da će da guši medije koji faktički imaju uređivačku politiku kakva njemu ne odgovara.“¹³²

09. maj – Na brojeve mobilnih telefona nekoliko novinara, dopisnika i urednika dnevnog lista *Kurir*, toga su dana stigle SMS-poruke sa pretnjama da se „paze i pričuvaju posle 11. maja“, „da bi novinare *Kurira* trebalo pobiti i streljati jer sprovode antisrpsku politiku“, kao i poruke poput „Vi iz *Kurira* ste antisrpska mafijaška govna“.¹³³

09. maj – Redakcija dnevnih novina *Kurir* saopštila je da je novinar te medijske kuće, Oliver Nikolić, uhapšen dok je obavljao zadatak u Komercijalnoj banci, u beogradskoj Svetogorskoj ulici. Novinska agencija *BETA* prenela je da je Nikolić trebalo da proveri dokumentaciju vezanu za poslovanje te banke, ali da je obezbeđenje pozvalo policiju, koja ga je na licu mesta uhapsila.¹³⁴

15. maj – Sekretar opštinskog odbora Socijalističke partije Srbije i predsednik Skupštine opštine Apatin, Miodrag Bakić, verbalno je napao Sofiju Paulić Škero – dugogodišnju novinarku *Radio Apatina* i lokalnih novina *Glas komune*. Bakić je optužio novinarku za pristrasno izveštavanje o izbornoj kampanji, jer je kandidatu grupe građana Pokret za Apatin navodno dato više minuta u informativnom programu nego svim drugim kandidatima zajedno. On je novinarku napao i zato što je tolerisala ulični rečnik protivničkog kandidata – navodno, jer je i sama na listi grupe građana Pokret za Apatin. Povodom incidenta, Sofija Paulić Škero je izjavila: „Gruba je laž da se nalazim na listi Pokreta za Apatin i da sam za nju prikupljala potpise. Bakić je u ime lokalnog vrha svoje partije pokrenuo hajku na mene, koje je bilo i do sada. Strah koji pokušava da seje, neistine koje iznosi, atak su na

132 „Janjić: Političari moraju da odgovaraju za ono što kažu“, *Blic*, 6. maj 2008 (<http://www.blic.co.yu/politika.php?id=40618>).

133 „Prete i dopisnicima *Kurira*“, *Kurir*, 10. maj 2008 (<http://www.kurir-info.rs/clanak/kurir-10-05-2008/prete-i-dopisnicima-kurira>).

134 „Uhapšen novinar *Kurira*“, *Glas javnosti*, 10. maj 2008 (<http://www.naslovi.net/2008-05-10/glas-javnosti/uhapsen-novinar-kurira/667646>).

integritet ličnosti i novinarske profesije, zbog čega ću se obratiti i Međunarodnoj federaciji novinara.“¹³⁵

- 15. maj** – Vlasnica i urednica valjevskog nedeljnika *Pečat*, Željka Milićević, pretela je u uredničkom komentaru novog broja tog lista uredniku valjevskog mesečnika i dopisniku agencije *BETA*, Branku Vićentijeviću, tako što mu je, komentarišući njegovo zdravstveno stanje, obećala „besplatnu čitulju u 8.000 primeraka“. Veliki broj valjevskih medija izdao je saopštenje za javnost, u kojem je osuđen postupak urednice *Pečata*.¹³⁶ U septembru je Opštinski sud u Valjevu Željku Milićević kaznio sa 600.000 dinara, pošto nije u zakonskom roku odgovorila na tužbu koju je Vićentijević podneo za naknadu nematerijalne štete.¹³⁷
- 17. maj** – Prema izjavi novinara lista *Bečejski mozaik*, direktor Poljoprivredno-industrijskog kombinata „Bečej“, Dragan Satarić, kao i predstavnici sindikalnih organizacija i radnici kombinata, verbalno su napali novinariku ove medijske kuće dok je izveštavala o davanju državne zemlje u zakup. Novinarka je želela da ostane anonimna, a tvrdi da joj je rečeno kako „znamo za koga radiš“, „neće biti dobro za tebe ako budeš izveštavala o ovome“ i slično. Dodala je i da ovaj verbalni napad nije prvi i da su se slične stvari dešavale više puta tokom proleća i leta 2008. godine.¹³⁸
- 20. maj** – Nekoliko novinara i fotoreportera su se okupili u Osnovnoj školi „Sonja Marinković“, kako bi pratili disciplinski postupak protiv osam učenika koji su zlostavljali jednu učenicu i snimak tog zlostavljanja postavili na veb-sajt YouTube, ali su izbačeni na ulicu. Nakon što su direktoru pokazali novinarske legitimacije, majka jednog od učenika je – dok su čekali ispred sale u kojoj je vođen disciplinski postupak – počela da ih vređa, što je rezultiralo izbacivanjem novinara iz zgrade. Sve vreme su i sami učenici

135 „Hajka uz gomilu laži“, *Danas*, 16. maj 2008,
(http://www.danas.rs/vesti/drustvo/terazije/hajka_uz_gomilu_lazi.14.html?news_id=91339)

136 „Najavili besplatnu čitulju kolegi“, *Blic*, 16. maj 2008
(<http://www.blic.co.yu/srbija.php?id=40993>).

137 P. V., „Kaznjena urednica Pečata“, *Blic*, 4. oktobar 2008, str. 2.

138 Iz pisane izjave novinarkе *Bečejskog mozaika* (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

sudelovali u vređanju, pri čemu je nekolicina tvrdila kako bi trebalo da se „okupe, sačekaju, prebiju i zapale novinare“.¹³⁹

- 21. maj** – Prema pisanju dnevnog lista *Kurir*, Srđan Đoković – otac poznatog srpskog tenisera, Novaka Đokovića – upao je u kabinu RTS-a iz koje je reporter Nebojša Višković prenosio polufinalni teniski meč između Đokovića i španskog tenisera Rafaela Nadala. Teniserov otac je bio nezadovoljan načinom na koji Višković prenosi meč, pa mu je, prema pisanju Kurira, rekao: „Kako to prenosiš? Šta samo hvališ Nadala?! Pa Novak je Srbin, valjda smo patriote!“ Kurir prenosi i da je Viškovića nakon meča pozvao Novakov stric Goran Đoković, koji mu je poručio da „pazi jer može svašta da mu se desi“.¹⁴⁰
- 23. maj** – Nakon objavljivanja teksta pod nazivom „Savo Majmun protiv Aleksandra Vučića“ u izdanju beogradskog dnevnog lista *Pravda* u kojem je objavljena i reportaža sa jednog od mitinga pred gradskom skupštinom Beograda – pri čemu je na veoma negativan način pisano o ovom fudbaleru i bivšem reprezentativcu Srbije – Milošević je, prema rečima novinara Pravde, pozvao redakciju ovog lista i rekao: „Dovešću svoje ljude, obračunacu se sa vama i uništiću vam novine.“¹⁴¹
- 25. maj** – U 11.40 časova, nepoznati muški glas je pozvao redakciju kikinjskog radija *VK* i rekao da je u njenim prostorijama postavljena bomba. Dojava se dogodila u trenutku dok je na televiziji *VK* emitovan dokumentarni film sa govorima ubijenog premijera Zorana Đinđića. Zaposleni su odmah evakuisani iz zgrade, dok je policija izvršila pretragu i utvrdila da je dojava bila lažna. Realizatorica Borjana Bosančić izjavila je: „Muški glas srednjih godina pitao je: 'Da li je to *VK*?' Kada sam potvrdno odgovorila, rekao je 'Postavljena vam je bomba' i spustio slušalicu. U tom trenutku sam bila sama u redakciji, pa sam odmah nazvala Zorana Mileševića, potom sam upozorila kolege s televizije, a onda pozvala policiju. U međuvre-

¹³⁹ „Prebićemo i zapaliti novinara“, *Gradanski list*, 19. maj 2008
(<http://www.gradjanski.rs/navigacija.php?vest=22535&naslovna=1>).

¹⁴⁰ „Srđan izribo Viška“, *Kurir*, 22. maja 2008
(<http://www.kurir-info.rs/clanak/kurir-22-05-2008/srdan-izribo-viska>).

¹⁴¹ „Savo Milošević zvani Majmun preti novinarima“, *Pravda*, 24. maj 2008.

menu su u redakciju došle dve koleginice, ali nam je policija naredila da svi napustimo zgradu.“¹⁴²

26. maj – Kamermanu televizije *VK*, Zoranu Tornjanskom, zabranjen je ulazak u zgradu SO Kikinda prilikom pokušaja da izveštava sa planiranog potpisivanja koalicionog sporazuma između Srpske radikalne stranke, Demokratske stranke Srbije i Socijalističke partije Srbije. Tornjanskom se priključio i drugi novinar ove medijske kuće, Dejan Stepanov. Na njihovo pitanje „Zašto *VK* televizija ne može da snima i izveštava sa tog događaja?“, portir koji je stajao na ulazu u zgradu rekao im je da „samo radi svoj posao“. U pismu koje je ova medijska kuća poslala domaćim i međunarodnim institucijama za zaštitu ljudskih prava i novinarske profesije stoji: „Ovo je već drugi slučaj koji se ponavlja u nepunih 48 sati, jer našem izveštaču nije bio dozvoljen ulazak u zgradu i u nedelju, kada smo želeli da saznamo podatke o izlaznosti birača od predsednika opštinske izborne komisije. Za današnji događaj naša kuća nije dobila čak ni poziv, iako su sve ostale medijske redakcije i izveštači na događaj uredno pozvani.“¹⁴³

[Jun]

03. jun – Nepoznato lice pozvalo je oko 10.30 redakciju dnevnog lista *Glas* javnosti u beogradskoj Vlajkovićevoj ulici, te reklo da je u zgradi postavljena bomba i da se ta poruka prenese „kome treba“. Svi zaposleni su odmah napustili prostorije, koje su specijalne jedinice policije sa psima tragačima pretražile, ali nisu pronašle ništa.¹⁴⁴

04. jun – Komisija Opštinskog veća Svilajнца naredila je prekid televizijskog programa *TV Resava*, a zatim i zamenila brave na prostorijama koje je ova

142 „Lažna bomba na lokalnoj televiziji“, *Blic*, 26. maj 2008
(<http://www.blic.co.yu/vojvodina.php?id=43107>).

143 „Koalicija u Kikindi samo za odabrane medije“, *Blic*, 28. maja 2008
(<http://www.blic.co.yu/vojvodina.php?id=43392>).

144 „Lažna dojava u redakciji *Glasa*“, *B92*, 4. jun 2008
(<http://www.vesti.rs/izvor/Lazna-dojava-u-redakciji-Glasi.html>).

televizija delila sa najstarijim lokalnim listom u Srbiji – *Resavskim poštomošom*.¹⁴⁵

- 10. jun** – Na sajtu neonacističke organizacije „Stormfront“ pojavile su se pretnje novinaru novosadskog lista *Dnevnik*, Željku Balabanu. Balaban se kao novinar već dugo vremena bavi stanjem ljudskih prava pripadnika LGBT populacije. Jedan od forumaša ovog sajta je napisao: „Sada novinari uveliko nazivaju fašistima sve koji su protiv seksualno izopačenih, i to kod nas hladno prolazi. Stvarno nema smisla i pitam se da li je taj gospodin novinar možda i gej. Pa, gospodine Balaban, ako si gej, onda idi znaš kuda, a ako nisi, onda mi se javi da se vidimo jer me jako zanima kako možeš tako da pišeš. Sigurno te neko plaća jer svaki normalan čovek beži od pedera kao đavo od krsta. A svima koje hoće da razjure sve pederske manifestacije predlažem odstojala jaja i paradajz kao sredstvo ubeđivanja.“¹⁴⁶
- 13. jun** – Direktor nedeljnika *Bratstvo*, Nebojša Ivanov, uveo je – prema navodima uredništva ove medijske kuće – cenzuru, koja se ogleda u sprečavanju vršioaca dužnosti glavnog i odgovornog urednika, Momira Todorova, da objavi tekst „Novčano zasedanje Nacionalnog saveta“, čiji je autor novinar i urednik Kiril Georgiev. Nacionalni savet Bugara je 2007. godine od Vlade Republike Srbije preuzeo osnivačka prava nad listom *Bratstvo*, koji postoji već 49 godina. NUNS je povodom incidenta izdao saopštenje u kojem je istakao da će „svim sredstvima pomoći novinarima i urednicima *Bratstva* u borbi protiv samovolje njihovog direktora, koji bi kao pravnik morao da zna da je cenzura u Srbiji zakonom zabranjena i da uređivanje novine nije u njegovoj nadležnosti“.¹⁴⁷
- 15. jun** – Novosadskoj policiji je telefonom javljeno da je u prostorijama *RTV Panonija* podmetnuta bomba i da će eksplozija uslediti u 20.30 časova. O tome je odmah obavешteno osoblje ove medijsku kuće. Pošto su specijalne jedinice policije pregledale sve prostorije, utvrđeno je da je dojava bila lažna.¹⁴⁸

145 Izveštaj UNS.

146 N. Jakovljević, „Oglasili se iz pacovskih kanala“, *Dnevnik*, 11. jun 2008, str. 6.

147 „NUNS: Osuda cenzure u Bratstvu“, *BETA*, 13. jun 2008.

148 „Dojava o bombi u RTV Panonija“, *Danas*, 16. jun 2008, str. 25.

- 15. jun** – Oko 23 časa, redakciji RTS-a – koja u Srbiji ima status javnog servisa – stigao je telefonski poziv u kojem je nepoznati muški glas rekao „Postavljena vam je bomba“. U tom trenutku u zgradi se nalazilo 36 radnika. Kontradiverziona jedinica policije ubrzo je stigla u prostorije ove medijske kuće i nakon detaljnih pregleda utvrdila da je reč o lažnoj dojadi.¹⁴⁹
- 17. jun** – Direktor novinske agencije *TANJUG*, Luka Mičeta, podneo je neopozivu ostavku zbog, po njegovim rečima, „velikih pritisaka na ovu agenciju od strane države“, koji su kulminirali u pokušaju policije da izbaci zaposlene iz prostorija *TANJUG*-ovog press-centra u beogradskoj Knez Mihajlovoj ulici. Mičeta naglašava da te prostorije već 30 godina pripadaju *TANJUG*-u i da Nino Brajović, predsednik Udruženja novinara Srbije i Udruženja novinara Srbije i Crne Gore, želi da im otme prostor.¹⁵⁰ Sa druge strane, Brajović je kazao da *TANJUG* ovom udruženju već godinama ne plaća prostor, koji im se izdaje po simboličnoj ceni od 1,3 evra po kvadratnom metru, a da istovremeno po komercijalnoj ceni iznajmljuje vlastiti prostor na Obilićevom vencu. Po njegovom mišljenju, ukoliko bi situacija ostala ovakva, Udruženje novinara Srbije i Crne Gore finansiralo bi rad *TANJUG*-a, što je nedopustivo.¹⁵¹ Trgovinski sud u Beogradu je sredinom jula izrekao novčanu kaznu od 550.000 dinara agenciji *TANJUG* i bivšem generalnom direktoru Luki Mičeti zbog sprečavanja policije i sudskih izvršitelja da ih isele iz prostorija.¹⁵²
- 19. jun** – Prilikom snimanja priloga o placu zbog kojeg Petar Petrović vodi imovinski spor u Novom Pazaru, dve osobe pretile su novinarki Ivani Milić i snimatelju *TV Jedinstvo*, Edisu Klimenti. Novinarka je povodom incidenta izjavila: „Snimali smo plac u vlasništvu Petra Petrovića na kome je neko drugi podigao kuću. Kada smo sa Petrovićem došli u centar grada, prišla su nam dva čoveka i rekla nam da će nas zaklati ako objavimo ono što smo snimili. Petrović je 2000. godine dobio plac, ali mu je imovina uzurpirana. Vrhovni sud potvrdio je njegovo vlasništvo, ali čovek ne može

149 „Lažna bomba u RTS“, *Večernje novosti*, 16. jun 2008, str. 15.

150 N. S., „Mom mazohizmu je došao kraj“, *Pravda*, 18. jun 2008, str. 6.

151 „Opet sprečeno iseljenje MPC *TANJUG*“, *B92*, 17. jun 2008

(http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=06&dd=17&nav_id=304186).

152 „Novčane kazne za *TANJUG* i bivšeg generalnog direktora“, *UNS*, 17. jul 2008.

da zaštiti svoju imovinu. Želela sam da novinarski istražim ovaj slučaj, ali sam dobila ozbiljne pretnje.“ Istog popodneva, novopazarska policija je identifikovala i privela dve osobe koje su pretile novinarskoj ekipi.¹⁵³

[Jul]

- 04. jul** – Posle upoznavanja javnosti sa incidentom koji se dogodio 17. juna u crkvi Svete Trojice u Dušanovcima, kada je sveštenik napao novinara *Dečije televizije*, episkop žički Hrizostom je svim arhijerejskim namesnicima, crkvenim opštinama i upravama manastira poslao pismo kojim se toj televizijskoj kući zabranjuje snimanje hramova i manastira sa područja Eparhije Žičke. Tim povodom je osnivač *Dečije televizije*, Miodrag Gavrić, izjavio: „Zabrana je eksplicitna, dostavljena sa pečatom i ličnim potpisom vladike Hrizostoma. Međutim, iz pisma se vidi da je vladika Hrizostom zabranio samo nama snimanje, iako su snimak nezavisno od nas emitovale i *RTS*, *Avala* i neke druge televizije. Ovo znači da se pravi selekcija i da neko pokušava da zatvori našu kuću.“¹⁵⁴
- 18. jul** – Vlasnik *TV Aldi* iz Preševa, Isuf Memeti, izjavio je da su lica iz *RTV Preševo*, na čelu sa urednicom Arditom Behljlulji, isključila predajnik njegove televizije koji se nalazi na Reljanskom ritu, čime je prekinuto emitovanje signala. *Televizija Preševo*, koja još uvek nije privatizovana, nije dobila frekvenciju za emitovanje programa, dok je *TV Aldi* jedina koja na području preševske opštine raspolaže dozvolom, kao i kadrovskim i tehničkim uslovima za emitovanje programa.¹⁵⁵
- 14. jul** – Zbog neisplaćenih zarada, 14 novinara ugašenog lista *Kurir* sport organizovalo je, ispred redakcije dnevnog lista *Kurir* u Vlajkovićevoj ulici, performans pod nazivom „Vešanje novinara“. Novinari tvrde se radi o odgovoru vlasniku Kurira Raji Rodiću, koji im je prethodno poručio da „jedino što može da im donira je novac za kupovinu konopca za vešanje“.¹⁵⁶

153 E.H., „Pretnje novinarskoj ekipi *TV Jedinstvo*“, *Blic*, 20. jun 2008, str. 2.

154 B. Juljanin, „Hoće da nas zatvore“, *Glas javnosti*, 5. jul 2008, str. 32.

155 „Isključen predajnik licencirane *RTV Aldi*“, *Danas*, 19. jul 2008.

156 „Protest“, *Večernje novosti*, 15. jul 2008, str. 7.

16. jul – Pomoćniku programskog direktora RTV Bor, Bobanu Jovanoviću, telefonski je zaprečeno smrću. Nepoznati muški glas mu je rekao: „Idi iz Bora sam, da ne ideš sa nogama napred.“ Jovanović je pre toga javno govorio o lošem finansijskom stanju u ovoj medijskoj kući, a podržao je i predlog da se donedavni direktor Jovan Mitrović privremeno udalji sa posla zbog toga što je, po Jovanovićevom mišljenju, potpisao ugovor koji je štetan za RTV Bor. Osim toga, Jovanović je otvorio i temu sumnjivih privatizacija i problema u javnim preduzećima. O samom incidentu je rekao: „Nije ovo prvi put da mi prete zbog posla kojim se bavim. Načeli smo neke teme koje su bile zabranjene i to se očigledno nekome ne sviđa. Uprkos tome, posao ću obavljati još kvalitetnije i profesionalnije, ali očekujem da javnost osudi ovakav postupak.“ Novinar Boban Jovanović je svojevremeno – zajedno sa Milanom Pantićem, koji je ubijen i čije ubice još uvek nisu pronađene – u Jagodini radio na emisiji *Klackalica*.¹⁵⁷

20. jul – U jednoj emisiji lokalne televizije u Boru, Saša Mirković – menadžer i predsednik upravnog odbora javnog preduzeća *Štampa, radio i film* – optužio je predsednika opštine, Branislava Rankića, da loše radi svoj posao. Mirković tvrdi da je nakon emisije sa službenog broja predsednika opštine stiglo nekoliko SMS-poruka preteće sadržine: „Kretenu, pukao si, a šta si govorio za mene molićeš da ti oprostim“, „Kretenčino, imaš li komentar ili ćeš u ponedeljak da mi pušiš“ i „Govno crveno, marš u Beograd“. U izjavi koju je dao nakon incidenta, Mirković je dodao: „Zabrinut sam za svoj život. Ovo su vrlo opasne pretnje i shvatio sam ih ozbiljno. Hvala Policijskoj upravi i inspektorima koji su odmah primili krivičnu prijavu... U toku emisije, zvala je i doktorka Marković koja je takođe pretila, u stvari pretio je njen muž govoreći kako će da me bije čim me vidi u gradu. Ne mogu da se složim da se u demokratskom sistemu Srbije ne mogu iznositi lični politički stavovi. Zbog svega ovoga nisam više sposoban da radim u RTV Bor, niti u opštini. Apelujem na dobre ljude u svim strankama da ovo osude i stanu u zaštitu medija.“¹⁵⁸

23. jul – Dnevni list *Pravda* dobio je pretnje elektronskom poštom, sa adrese koja se može identifikovati. U poruci je napisano: „Pička li vam materina

157 „Novinaru pretili smrću“, *Kurir*, 16. jul 2008, (<http://www.vesti.rs/izvor/Novinaru-pretili-smrcu.html>)

158 B. Filipović, „Spletkarenje i seks afere“, *Glas javnosti*, 21. jul 2008, str. 23.

radikalska. Sa vama treba nešto učiniti. Ja se ne krijem, evo vam i moj mobilni 063 214 69h, pa se javite da vam se najebem matere, ja i moja ekipa. Obezbedili smo sva udaračka hladna i vatrena sredstva. List vam nije ni za septičku jamu.“ Redakcija *Pravde* je slučaj prijavila kabinetu predsednika Republike Srbije.¹⁵⁹

24. jul – Tomislav Nikolić – tada potpredsednik Srpske radikalne stranke, a danas predsednik novoosnovane Srpske napredne stranke – dva puta je u roku od dva dana pretio *RTS*-u. Nikolić je na stranačkoj konferenciji kritikovao rad zaposlenih i pozvao ih da se „otvore prema građanima Srbije jer javni servis bar polovinom pripada i onim građanima koji se ne raduju hapšenju Karadžića“. Dodao je i da će radikali u suprotnom učiniti sve da se rad te kuće zaustavi. Nakon što ga je jedan od novinara upitao šta je time hteo da kaže, Nikolić je objasnio: „To neće biti teško, videli ste šta je rađeno Bastilji.“¹⁶⁰

26. jul – Dnevni list *Blic* je u kratkom tekstu objavio da je, po nalogu člника Skupštine opštine Aleksandrovac, skupštinsko obezbeđenje sprečilo dopisnika tog lista, kao i novinare lokalne televizije, da uđu u salu i prate rad druge sednice opštinskog parlamenta.¹⁶¹

[Avgust]

18. avgust – Kruševački policajci sprečili su novinara Dragana Ilića, dopisnika dnevnog lista *Press*, da snimi saobraćajnu nesreću u kojoj je stradao motociklista. Potom su ga i priveli u stanicu, uz obrazloženje da je sprečavao vršenje uviđaja. Ilić tvrdi da mu je za vreme saslušanja u policiji pozlilo, ali da je u bolnicu prevezen tek nekoliko sati kasnije, jer su policajci tražili da mu se uradi alko-test. O samom incidentu, Ilić kaže: „U nedelju oko 20 časova dobio sam informaciju da se u Kruševcu dogodila teška saobraćajna nesreća u kojoj je stradao motociklista. Uzeo sam fotoaparat i odmah otišao na mesto nesreće. Na licu mesta su već bili tridesetak građana i tri saobraćajna policajca. Napravio sam jedan snimak sa daljine od

¹⁵⁹ E. P., „Opasne pretnje Haškog lobija“, *Pravda*, 24. jul 2008, str. 2.

¹⁶⁰ „*RTS*, radikali i 'Bastilja'“, *B92*, 25. jul 2008.

¹⁶¹ B. N., „Sramota u Aleksandrovcu“, *Blic*, 27. jul 2008, str. 4.

oko 30 metara, sa travnjaka obližnje benzinske pumpe. U tom trenutku ugledao me je Dejan Ivanović, jedan od saobraćajnih policajaca. On je počeo odmah da viče na mene, govorio je da ometam uviđaj i tražio da se udaljim. Objasnio sam mu da sam na zadatku i pokazao mu novinarsku legitimaciju. Rekao mi je: 'Boli me kurac ko si ti.' Pokušao sam da objasnim da ja nikoga sa trideset metara udaljenosti ne mogu da ometam. Uneli su mi se u lice, a jedan od njih mi je rekao: 'Tražiš da izgubim posao ovde, jer kad te udarim u jaja, izleteće ti oči.' Ivan Ivanović mi je skoro pet minuta, do dolaska interventne patrola, pretio da ću ga zapamtiti. Interventna je stigla za nekoliko minuta uz rotaciju i sirenu kao da hapse opasnog kriminalca.“¹⁶²

18. avgust – Rukovodstvo borske medijske kuće *Štampa, radio i film (ŠRIF)* obavestilo je javnost da je gradonačelnik Bora, Branislav Rankić, upao u prostorije te kuće u pijanom stanju, te da je vređao rukovodstvo i pretio mu. Objavljeno je i da je o tome obavještena borska policija, kao i da će *ŠRIF* podneti krivičnu prijavu protiv gradonačelnika. Povodom incidenta se oglasio i gradonačelnik Rankić, koji je demantovao pomenute navode, rekavši da je jedino tačno to da je bio u *Radio Boru*. On tvrdi da je tamo, potpuno trezan, popio kafu sa novinarima. Ceo događaj je nazvao „režijom“ rukovodstva *ŠRIF*-a sa ciljem njegove kompromitacije, a u sklopu kampanje koja se vodi protiv njega kako bi bio smenjen sa svoje funkcije.¹⁶³

24. avgust – Direktorka *RTV Panon* iz Subotice, Ildiko Arpaši, dobila je na službeni mobilni telefon preteću SMS-poruku u kojoj je pisalo: „Kurvo mađarska podmetnuli smo eksplozivnu napravu, tempiranu u 14 sati i 23 minuta u prostorije tvog jebenog radija, Vojna pošta General Ratko Mladić, 1991, Knin.“ Subotička policija je odmah obavještena o pretnji, da bi ubrzo potom utvrdila da je reč o lažnoj dojavi.¹⁶⁴

162 E. P., „Kruševački policajci maltretirali dopisnika *Pressa*“, *Press*, 19. avgust 2008, str. 11.

163 S. Todorović, „Napad na novinare ili politički obračun“, *Politika*, 19. avgust, str. A8.

164 Z. R., „Pretnje direktorici *RTV-a Panon* Ildiko Arpaši“, *Dnevnik*, 25. avgust 2008, str. 8.

[Septembar]

- 22. septembar** – Dopisnica novinske agencije *BETA* iz Zrenjanina, Ljiljana Stupar, dobila je pretnje od nepoznatog muškarca koji joj je rekao kako „ima fotografiju njene ćerke“ i da zbog toga „ne treba ponovo da gura nos u svari u kojima joj nije mesto“. Slične pretnje novinarki su stizale i prethodne godine, a povodom tekstova koje je pisala o spornim privatizacijama i koji su objavljivani u lokalnoj štampi.¹⁶⁵ Nakon tri dana, policija je otkrila osobu koja je pretila Ljiljani Stupar. Reč je o Ljubiši K. (30) iz Zrenjanina, protiv koga je podneta krivična prijava zbog ugrožavanja sigurnosti.¹⁶⁶
- 25. septembar** – Novinar *Večernjih novosti*, Milan Ivetić, vređao je i fizički pretio Miomirki Mili Melank, novinarki *Kikindskih* i *Dnevnika*. Incident se desio u kikindskom hotelu „Narvik“, gde je obnovljeni odbor SRS-a držao konferenciju za medije. O incidentu je novinarka Melank dala sledeću izjavu: „Snimila sam promovisanu predsednicu Opštinskog odbora Sonju Prekajski-Trumbetašev, pored koje je sedeo Ivetić. On je shvatio da fotografišem njega, pa je počeo da psuje i vređa. Iako ne komuniciramo već više godina, posebno nakon njegovih poslednjih pretnji meni pre dve godine, Ivetić mi se obratio histeričnim tonom, rekavši da će mi 'odšarafiti glavu' ako slučajno objavimo njegovu sliku u novinama. Dodao je i još koju gadnu reč, ja sam pokušala da mu objasnim da je osoba kraj njega predmet moje pažnje, a ne on, i udaljila se. I ljudi oko mene, koji su već počeli da ustaju, primetili su da je Ivetić besan, pa su ga smirivali. Neki minut kasnije, dok sam pakovala fotoaparat, Ivetić je prišao ponovo preteći. Psovao mi je roditelje, govorio da me on učio novinarstvu i da sam loš đak, zatim da sam krmača i kobila i sijaset drugih uvreda kojih se baš ne mogu setiti. Novinari oko mene su bili zabezegnuti, a neki radikali govorili su mi da se smiri.“¹⁶⁷

165 „Dopisnici Bete upućene ozbiljne pretnje“, *Blic*, 23. septembar 2008 (<http://www.blic.co.yu/hronika.php?id=58044>).

166 „Policija otkrila ko je pretio dopisnici agencije *BETA*“, Saopštenje Novinske agencije *BETA*, 25. septembar 2008 (Dokumentacija OEBS-a).

167 E. K., „Ima da ti odšarafim glavu“, *Dnevnik*, 26. septembar 2008, str. 6.

[Oktobar]

- 01. oktobar** – Predsednik Aktiva novinara *Politike*, Ljubodrag Stojadinović, dobio je otkaz od direktora (u ostavci) te novinske kuće, Srđana Janičijevića. Stojadinović smatra da se radi o „meri odmazde“ zbog njegovih istupa u javnosti u kojima je govorio o lošem stanju unutar ove medijske kuće. NUNS je u saopštenju za javnost osudio ovakav potez, protestujući zbog „odmazde koju poslovodstvo *Politike* preduzima prema novinarima tog lista“. U saopštenju NUNS-a se dodaje: „NUNS smatra da je ovaj potez nemoralan i neodrživ, jer je reč o osveti ljudi koji su prinuđeni da odu sa kormila ove medijske kompanije“. Na kraju, NUNS je ocenio i da „Stojadinović svojim izjavama nije naškodio ugledu svog lista jer je s pravom ukazivao na probleme i lošu klimu, za koje je pre svega odgovorno odlazeće rukovodstvo *Politike*“.¹⁶⁸
- 02. oktobar** – Ispred prostorija novinske agencija *BETA*, pripadnici pokreta „1389“ i organizacije „Obraz“, koji su svakodnevno demonstrirali zbog hapšenja haškog optuženika Radovana Karadžića, ostavili su maketu kukastog krsta. U zvaničnim dokumentima ovih organizacija kaže se da „Jevreji, homoseksualci i Vatikan vladaju svetom“.¹⁶⁹
- 05. oktobar** – Novinaru iz Požarevca, Igoru Apostoloviću, stigle su pretnje preko veb-sajta *Facebook*. Povod je bio novinski članak koji je u *Braničevu* (dodatku lista *Danas*) objavljen pod naslovom „Pozovi stranku radi posla“, i u kojem se Apostolović bavio ulogom političkih stranaka pri zapošljavanju, pri čemu je akcenat stavio na lokalnu samoupravu u Požarevcu, gde je na vlasti koalicija SRS-SPS-DSS. Apostolović je o incidentu dao sledeću izjavu: „Pomenuti članak podigao je veliku prašinu, a kao vrhunac, preko *Fejsbuka* stigle su mi pretnje od I. K., sina člana DSS-a, novozaposlenog kadra u Centru za kulturu. On se sam prepoznao u mom članku, iako nisam pominjao konkretna imena. Među pretnjama bile su poruke sledeće sadržine: 'Mali čoveče, kad ćeš da svratiš do mene da ti narežem Madden 08?', 'A, ima i moj ćale da te pita nešto', 'Priča je baš protiv mog ćaleta. A, ako je protiv njega onda je i protiv mene. Videćemo se na ulici', 'Da

168 „Ljubodrag Stojadinović dobio otkaz“, *B92*, 2. oktobar 2008

(http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=10&dd=02&nav_id=321652).

169 „Kukasti krstovi“, *Danas*, 3. oktobar 2008, str. 11.

li se ti drogiraš, kao što kažu?’, ’Znaš li šta sam ti rekao – neka ti je Bog u pomoći.’¹⁷⁰

- 23. oktobar** – Olja Bečković, urednica i voditeljka emisije *Utišak nedelje*, koja se emituje na televiziji B92, dobila je preko veb-sajta Facebook seriju vulgarnih uvreda i ozbiljnih pretnji, među kojima i pretnju smrću. U saopštenju koje je objavila RTV B92, navodi se da su pretnje posledica objavljivanja navodne prepiske u kojoj je neko ko se lažno potpisao kao Olja Bečković vređao šesnaestogodišnju devojčicu koja je oformila Facebook-grupu protiv predsednika Republike, Borisa Tadića. Redakcija B92 smatra da je ovaj internet-falsifikat najverovatnije i podmetnut sa namerom da se iskoristi kao povod za dodatnu hajku na novinarku Bečković.¹⁷¹
- 24. oktobar** – Kompanija „Hemofarm“ zabranila je novinarima *Televizije Panonija* i *Televizije TNT*, Branislavu Lazinu i Stefanu Cvetkoviću, da izveštavaju o poseti predsednika Izvršnog veća Vojvodine Bojana Pajtića toj kompaniji. Na ulazu u krug kompanije, obezbeđenje im je reklo da ne mogu unutra. Saznavši naknadno za incident, Bojan Pajtić je rekao kako bi – da je na vreme bio obavešten o tome – u znak protesta napustio mesto događaja, a iz istog razloga je odložio posetu Beloj Crkvi.¹⁷²

[**Novembar**]

- 04. novembar** – Vlasnik lokalnog nedeljnika *Vranjske*, Vukašin Obradović, dobio je nekoliko anonimnih pretnji smrću. U izjavi koju je dao predstavnicima OEBS-a, Obradović je naglasio da pretnje i pritiske kojima je izložen u poslednje vreme shvata kao posledicu rada Novina Vranjskih i tekstova o kriminalnim strukturama u Vranju. Jedna politička partija je, nakon teksta u kojem se njeno delovanje povezuje sa aktivnostima lokalnog podzemlja, protiv Obradovića podnela tužbu lokalnom sudu, tražeći višemilionsku dinarsku odštetu. Ubrzo su Obradoviću, iz izvora bliskih podzemlju, počeli da stižu saveti kako bi trebalo da se „pripazi“, kao i te-

170 Tanja Vasić, „Fejsbuk u policiji“, *Gazeta*, 6. oktobar 2008, str. 9.

171 „Protest zbog pretnji Olji Bečković na Fejsbuku“, *Blic*, 24. oktobar 2008 (<http://www.blic.co.yu/drustvo.php?id=62315>).

172 „Skandalozan postupak 'Hemofarma'“, *Press*, 25. oktobar 2008, str. 8.

lefonski pozivi u kojima su mu nepoznata lica pretila da će mu „polomiti noge ukoliko nastavi da piše o tim temama“. Obradović je kao najozbiljniju pretnju shvatio poruku koja mu je poslata preko njegove maloletne ćerke. Naime, početkom novembra, nepoznate osobe su presrele njegovu ćerku na povratku iz škole i rekle joj: „Roknuće ti tatu za 10 dana.“ Nakon ovoga, Obradoviću je Policijska uprava u Vranju dodelila obezbeđenje, koje nadzire kuću u kojoj živi sa porodicom i redakciju Vranjskih.¹⁷³

17. novembar – Prema izjavama novinara *RTV Diskos* iz Aleksandrovca – jedine koja je u tom regionu od Republičke radiodifuzne agencije dobila dozvolu za emitovanje – čelnici opštine pokušali su da im sruše predajnik. Novinari ove medijske kuće – Goran Gašić, Vesna Dobrosavljević i Milorad Ćočić – tvrde da ovaj incident predstavlja pritisak zbog objektivnog izveštavanja, te da su im načelnica opštinske uprave (Dobrića Vukojević), načelnik finansija Skupštine opštine (Vojislav Pešterac) i direktor opštinskog Komunalnog preduzeća (Milutin Radičević) poslali pisma u kojima kažu da su zaposleni u *RTV Diskos* „neprijateljski nastrojeni prema opštinskim čelnicima, da gaje patološku mržnju prema njima i da su tendenciozni“. O samom incidentu rečeno je to da su čelnici opštine poslali ljude i mehanizaciju u Stanjevačku poljanu, gde se ipak odustalo od rušenja predajnika, pošto su kamere *RTV Diskos* sve vreme snimale taj događaj.¹⁷⁴

26. novembar – Nezavisno udruženje novinara Srbije javno je kritikovalo urednika televizije Kuršumlija Slavka Savića zbog fizičkih pretnji novinarke agencije *Beta* i *RTV B92* Ljiljani Danilović. U saopštenju NUNS-a kaže se da je Savić uputio niz pretnji novinarki i da je pominjao da će koristiti bezbol palicu.¹⁷⁵

30. novembar – U pisanoj izjavi dostavljenoj OEBS-u, novinari *RTV Enigma* iz Prijepolja tvrde da su im ove godine u najmanje pet navrata – zbog

173 Iz izjave koju je Vukašin Obradović predstavnicima OEBS-a dao 18. novembra 2008 (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

174 „Čelnici opštine pokušali da sruše TV predajnik“, *Blic*, 18. novembar 2008 (<http://www.mediacycenter.org.yu/code/navigate.asp?id=6&eventId=44009>).

175 NUNS osuđuje pretnje novinarki *B92*, *B92*, 26. novembar 2008. godine, pogledati veb stranicu: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=11&dd=26&nav_id=330744

„iznošenja istinitih podataka o malverzacijama predsednika Skupštine opštine Prijepolje, Dragana Svičevića“ – stizale telefonske pretnje.¹⁷⁶

[Decembar]

02. decembar – Dnevni list *Press* objavio je vest da je lider političke partije Nova Srbija i bivši ministar za kapitalne investicije izvređao novinarku tog lista dok je pokušavala da mu uzme izjavu o navodnoj saobraćajnoj nesreći u kojoj je Ilić učestvovao. Na pitanje novinarku da li će nadoknadi štetu taksisti, po pisanju *Press*-a, Ilić je počeo da viče: „Ma kakva, bre, šteta? Moje vozilo nije oštećeno! Šta mene briga za tamo nekog kretena! Jeste, zamenićemo i vozila za nadoknadu štete! Ma daću mu džip! Skinite mi se više! Pun mi je klinac!“¹⁷⁷

08. decembar – Predsednik opštine Aleksandrovac Jugoslav Stajkovac napao je kamermana televizije *Diskos* Igora Mladenovića dok je ovaj pokušavao da snimi sastanak Sindikata opštinskog komunalnog preduzeća. Milanović je dao sledeću izjavu o incidentu: „Stajkovac je došao na sastanak Sindikata opštinskog Komunalnog preduzeća i pred više od stotinu radnika povišenim tonom mi naredio da isključim kameru i da odmah napustim prostoriju. Kako sam to odbio, on je desnom rukom odgurnuo objektiv i zapretio da će mi razbiti kameru ako nastavim da ga snimam. U tom trenutku reagovao je Boško Pavlović, predsednik Sindikata Komunalnog preduzeća, koji je objasnio Stajkovcu da je on pozvao novinare. Onda je Stajkovac ljutito rekao da se Pavlović opredeli. Nakon toga je napustio sastanak“¹⁷⁸.

09. decembar – Dragan Marinković novinar i voditelj emisija „Operacija trijumf“ koje se emituju na *TV B92* uputio je javno tokom jedne od emisija pretnje novinarki lista *Puls* Milici Crnogorac. Marinković je tada rekao: „Iskoristiću ovu priliku da pozdravim Milicu Crnogorac, neko novinar-

176 Iz pisane izjave novinara *RTV Enigma* (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

177 „Velja Ilić izvređao novinarku *Press*-a“, *Press*, 03. decembar 2008. godine, strana 2, autor: J. Velinović

178 „Predsednik opštine napao kamermana“, *Blic*, 09. decembar 2008, (<http://www.unsonline.org/sr-Latn-CS/content/vesti/2342/predsednik-op%C5%A1tine-napao-kamermana.xhtml>)

sko piskaralo koje sebi daje za pravo da pljuje po meni i kolegama mojim. Slušaj me Milice, bavi se sobom ili ćeš završiti kao što je završila i perjanica srpskog novinarstva Petar Luković“. Milica Crnogarac je nakon incidenta dala sledeću izjavu: „Samo se u Srbiji novinarima može pretiti i uživo i u repriznom terminu, kao što je to uradio Dragan Marinković u svojoj emisiji na televiziji B92, u subotu i nedelju. Otvorenje pretnje koje mi je Marinković uputio javno i nedvosmisleno, čitajući ih sa unapred pripremljenog papira, dovoljno govore o ozbiljnosti situacije u kojoj sam se našla. Marinković mi je javno poručio, pred više miliona gledalaca, da „ću proći kao Petar Luković“. A kako je to prošao novinar Luković? Pa, pre nekoliko godina on je zbog jednog teksta bio pretučen“.¹⁷⁹

179 “Maca preti novinarki *Pulsa*”, 24 sata, 10. decembar 2008. godine, strana 16, autor: D. Farkaš

C. SUDSKE PRESUDE IZREČENE NOVINARIMA

[Januar]

24. januar – Drugi opštinski sud u Beogradu doneo je presudu protiv glavnog i odgovornog urednika lista *Pravda*, Predraga Popovića, i izdavača tog lista, kojom ih je osudio da zbog klevete plate Vladimiru Popoviću 250.000 dinara i da nadoknade sudske troškove u iznosu od 68.000 dinara. Pod pretnjom plaćanja nove novčane kazne, sud im je zabranio da ubuduće povređuju prava i ličnost Popovića. Tužba je podneta zbog teksta pod naslovom „Politički sumrak Bebe Popovića i Čede Jovanovića – čeka ih zatvor“, koji je objavljen u *Pravdi*, 20. juna 2007. godine.¹⁸⁰

[Mart]

08. mart – Opštinski sud u Kikindi doneo je presudu kojom je sa 10.000 dinara kaznio Sonju Trumbetašev-Prekajski, glavnu i odgovornu urednicu *Kikindskih novina*. Nju je tužila Mila Melank iz JP „Informativni centar Kikinda“, a zbog teksta pod naslovom „Milino isterivanje veštica“, u kojem se, između ostalog, kaže i da su direktorka Mila Melank, glavna i odgovorna urednica Gordana Bulatović, te urednik novina Željko Bodrožić – „konfliktne osobe, u neprestanom sudaru sa okolinom i zakonom“ i „da su druga neka vremena pale bi bukagije, tucao bi se kamen, a bogami palila bi se i lomača“.¹⁸¹

[Maj]

09. maj – Novinara užičkog lista *Pečat*, Uglješiu Mrdića, Okružni sud u Užicu osudio je na novčanu kaznu od 30.000 dinara, zbog klevete na račun sme-

180 „Pravda da plati odštetu Popoviću“, *B92*, 25. januar 2008
(http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=01&dd=25&nav_id=282080).

181 E. K., „Opštinski sud kaznio urednicu nekadašnjih opštinskih novina“, *Dnevnik*, 8. mart 2008, str. 38 (<http://www.kikinda.cc/moduli.php?naziv=prilozi&file=clanak&sid=2796>).

njenog načelnika OUP Priboj Dragana Ješića. Udruženje novinara Srbije prenelo je saopštenje redakcije lista *Pečat*, u kojem se kaže: „Redakcija lista Pečat apeluje na sve državne organe i institucije, kao i na sva novinarska udruženja u Srbiji, da spreče nečasne radnje u srpskom pravosuđu, te da ne dozvole da ispaštaju oni novinari koji radeći profesionalno svoj posao nužno dolaze na udar pojedinih državnih funkcionera koji smatraju da je njihov rad zabranjeno komentarisati.“¹⁸²

20. maj – Nevenu Stojčević, nekadašnju urednicu ugašenog dnevnog lista *Internacional*, Četvrti opštinski sud u Beogradu kaznio je sa 50.000 dinara zbog klevete iznesene u tekstovima u kojima se tvrdilo da su Veselin Šljivančanin i Dragoljub Milanović uhapšeni po nalogu Vladimira Bebe Popovića.¹⁸³

[Jul]

01. jul – Okružni sud u Beogradu presudio je da novinar Dragan Stojković plati 350.000 dinara obeštećenja potpredsedniku Srpske radikalne stranke, Draganu Todoroviću, zbog nanetog duševnog bola, a 145.000 dinara na ime sudskih troškova. Stojković je naneo duševni bol Todoroviću tekstom u *Hronici za Zemun* iz septembra 2002. godine, koji je bio posvećen oti-manju televizijske kamere ekipi *TV Mreža* u junu 2000, za šta je optužen Branislav Gavrilović, tadašnji telohranitelj Dragana Todorovića. Stojković je Todorovića u tom tekstu nazvao „verovatnim nalogodavcem krađe“.¹⁸⁴

[Oktobar]

02. oktobar – Okružni sud u Kragujevcu doneo je presudu kojom je nedeljnik *Svetlost* kaznio zbog teksta koji je objavljen u rubrici „Pisma čitalaca“, i u kojem su, po mišljenju suda, povređeni ugled, čast i dostojanstvo sutkinje ovog Okružnog suda, Simonide Miloradović.¹⁸⁵

182 „Novinar Mrdić osuđen za klevetu“, *Glas javnosti*, 7. jun 2008, str. 10

183 „Popoviću spor protiv Internacionala“, *B92*, 21. maj 2008
(http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=05&dd=20&nav_id=299478).

184 „Todoroviću 350.000 za duševni bol“, *Press*, 2. jul 2008, str. 4.

185 „Kažnjeni zbog pisma čitaoca“, *B92*, 3. oktobar 2008.

- 02. oktobar** – Ilija Dimitrijević, glavni i odgovorni urednik požarevačkog privatnog nedeljnika *Reč naroda*, osuđen je presudom Prvog opštinskog suda u Požarevcu na novčanu kaznu od 20.000 dinara zbog krivičnog dela klevete. Ukoliko novčanu kaznu ne plati u zakonskom roku, ona će biti promenjena u kaznu zatvora u trajanju od 20 dana. Pored toga, Dimitrijević će morati da plati i sudske troškove u iznosu od 25.400 dinara. Proces protiv Dimitrijevića se vodio zbog serije tekstova koji su u nedeljniku *Reč naroda* objavljivani o Momčilu Veljkoviću, kordonatoru PNP Otpor i Miletu Veljkoviću, novinaru iz ovog grada.¹⁸⁶
- 29. oktobar** – Opštinski sud u Sremskoj Mitrovici osudio je Hanibala Kovača, novinara iz Šapca, na novčanu kaznu od 18.000 dinara zbog dve uvrede, a novčana kazna mu je zamenjena kaznom zatvora u trajanju od tri meseca zbog nemogućnosti prinudne naplate. U vreme kada je kažnjen, Kovač je za lokalne novine pisao o nepotizmu u šabačkim sudovima.¹⁸⁷

186 D. Novković, „Urednik osuđen zbog klevete“, *Glas javnosti*, 3. oktobar 2008, str. 21.

187, „Osuđen u procesu za koji nije znao“, *B92*, 29. oktobar 2008
(http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=10&dd=29&nav_id=325886).

Sloboda medija u Srbiji 2008. godine

VI | Medijska prava i slobode u Srbiji

Ovaj deo istraživanja OEBS je sproveo u saradnji sa Institutom. Kao osnova je poslužio upitnik, koji je bio poslat na adrese 439 medija u Srbiji i na koji je odgovorilo 306 urednika.

Osnovni cilj istraživanja, koje je zamišljeno kao prva etapa sistematskog praćenja kršenja medijskih sloboda i prava, bio je da se utvrde realne dimenzije ugrožavanja medijskih sloboda i prava u Srbiji tokom 2008. godine, odnosno da se ispituju raširenost, oblici, intenzitet i nosioci pritisaka, napada i pretnji upućenih medijima i novinarima. Istraživanje se ticalo i percepcije ugroženih medijskih urednika i novinara o razlozima ugrožavanja medijskih sloboda i prava; eventualnih posledica pomenutih pritisaka, napada i pretnji; te mogućih mera za što bolju zaštitu medijskih sloboda u budućnosti.

Poseban cilj istraživanja je bio da se na osnovu uvida u raspoložive podatke o ugrožavanju medijskih sloboda i prava u Srbiji u dva perioda 2008. godine (do 17. februara tj. momenta proglašenja nezavisnosti Kosova, i od tada do momenta ispitivanja), kao i u celoj 2007. godini kao kontrolnom vremenskom periodu, utvrdi da li je kosovska kriza dovela do pojačanog ugrožavanja medijskih sloboda i prava u Srbiji, ili se radilo o relativno konstantnim razmerama ugrožavanja.

Pod medijskim slobodama i pravima podrazumevani su: sloboda izražavanja mišljenja; sloboda prikupljanja, objavljivanja i širenja informacija; sloboda protoka informacija i otvorenost medija za različita mišljenja; sloboda uređivačke politike i nezavisnost medija; pravo pristupa informacijama; pravo kontrole i kritike vlasti i javnih institucija; kao i druga profesionalna prava novinara koja ne ugrožavaju prava i ugled drugih, opštu bezbednost i javni red. Pod napadom na medije i novinare podrazumevan je bilo koji oblik kršenja medijskih prava i sloboda uz upotrebu sile, pretnje ili različitih vrsta priti-

saka, nezavisno od toga da li su oni bili motivisani konkretnim izveštavanjem ili samom činjenicom da se radi o medijima i novinarima.

Metod

Istraživanje je obavljeno anketiranjem dve osnovne grupe ispitanika – glavnih urednika informativnih medija u Srbiji i medijskih profesionalaca koji su bili fizički napadnuti ili izloženi pretnjama zbog izveštavanja o događajima u vezi sa proglašavanjem nezavisnosti Kosova u februaru 2008. godine.

Pod informativnim medijima podrazumevani su: novinske agencije; dnevna, nedeljna i druga periodična informativna štampa; te radio i TV-stanice, tj. programi sa značajnom sopstvenom informativnom produkcijom i sedištem u Srbiji. A među medijske profesionalce svrstani su novinari, fotoreporter, snimatelji ili drugi članovi ekipe za izveštavanje sa terena.

U istraživanju su korišćena dva upitnika: jedan je bio namenjen rukovodećim ljudima u medijima i njime su prikupljani opšti podaci o mediju, ocene o slobodi medija i konkretnim slučajevima kršenja medijskih sloboda i prava; a drugi, kraći, bio je namenjen ugroženim medijskim profesionalcima, i glavni su mu deo bila pitanja o okolnostima napada i pretnji.

Uzorak

Budući da u Srbiji ne postoji zvanični registar medija, odabir onih čiji su rukovodioci bili obuhvaćeni istraživanjem načinjen je na osnovu podataka o medijima dostupnih iz nekoliko izvora, a pre svega iz medijskih adresara profesionalnih udruženja, organizacija i medija – Udruženja novinara Srbije, Nezavisnog udruženja novinara Srbije, Nezavisnog udruženja novinara Vojvodine, ANEM-a, Lokal Pressa, Medija centra iz Beograda i Medijs centra iz Vranja, Centra za profesionalizaciju medija, Novosadske novinarske škole, RTV B92, Balkanske istraživačke mreže, spiska radio i TV-stanica kojima je Republička radiodifuzna agencija dodelila lokalne, regionalne ili nacionalne frekvencije, kao i spiskova medija na raznovrsnim internet-sajtovima. Kombinacijom podataka napravljen je preliminarni spisak od 652 novinske, radijske, televizijske i radio-televizijske kuće.

U njemu nisu posebno registrovani internet-mediji – jer ih ni medijske kuće koje ih imaju ne tretiraju kao zasebne, jer nije bilo dovoljno podataka o njima, i jer se njihova produkcija razlikuje od uobičajene informativne produkcije medija koji su bili glavni predmet istraživanja. Iz spiska su eliminisani mediji koji nisu bili relevantni za ciljeve istraživanja – ilustrirano-zabavna i specijalizovana štampa (dečja, ženska, kompjuterska itd), verski mediji, dominantno zabavni elektronski mediji i nepostojeći, odnosno mediji koji su prema saznanju samih istraživača prestali da postoje (npr. dnevni listovi *Nacional* i *Balkan*, nedeljnici *Reporter*, *Evropa*, radio-stanice *Radio Jat*, *Radio Kontakt*, *Radio Pingvin*, *Radio SKC* itd).

Ovako dobijeni spisak je još uvek bio nepotpun i nekredibilan. Radi kontakta sa ispitanicima, bili su potrebni podaci o nazivu medija, njegovom sedištu, vrsti, poštanskoj i elektronskoj adresi, broju telefona i imenu glavnog urednika. U dobijenom spisku je nedostajao niz podataka, a oni koji su postojali u velikoj meri su se pokazali kao netačni, odnosno zastareli. U njemu, takođe, nije bilo moguće razlikovati aktivne od nepostojećih ili još neaktiviranih radio i TV-stanica. Naime, iz spiska stanica koje su dobile frekvenciju, tj. dozvolu za emitovanje nije bilo moguće razaznati koje su tek u osnivanju i još nisu počele da rade. Istovremeno se, bez konkretne provere, nije moglo utvrditi koje radio i TV-stanice još uvek funkcionišu iako nisu dobile dozvole – a i one su, budući aktivne do trenutka istraživanja, bile uključene u relevantne medije.

Dodatni problem je predstavljalo razlikovanje između spiska medija i spiska glavnih urednika, tj. ispitanika. Naime, pošlo se od definicije da medij čini zaseban radijski ili televizijski program (Prvi i Drugi program Radio Beograda tretirani su kao različiti mediji), pa je prvobitna namera istraživanja bila da se među ispitanike odvojeno uključe i glavni urednici radija i televizije iz zajedničkih radio-televizijskog emitera. Neki od tih emitera zaista imaju posebne urednike radio i TV-programa, dok u drugima isto lice vrši obe funkcije. U takvim slučajevima, dotični je medij tretiran kao jedinstven subjekt, i to kao posebna vrsta (RTV-emiter).

Nakon provere postojećih i prikupljanja novih podataka, iz spiska medija su isključeni i oni za koje se saznalo da više ne funkcionišu, da još nisu aktivni, kao i oni za koje je utvrđeno da nemaju relevantnu sopstvenu informativnu produkciju, tj. da je njihov program uglavnom komercijalno-zabavan. U drugom krugu eliminacije su isključeni i mediji sa Kosova, jer nije postojao njihov potpun spisak, jer su za mnoge nedostajali osnovni podaci, i jer se

došlo do zaključka da su problemi ovih medija drugačiji od problema većine medija u Srbiji, pa bi njihovo uključivanje u istraživanje dalo drugačiju ukupnu sliku.

Konačan spisak je sadržao 439 medija: 97 novina, 205 radio i 37 TV-stanica. Da su svi RTV-emiteri imali posebne glavne urednike za radio i TV-program, ciljani bi uzorak imao 517 urednika.

U istraživanju je sudelovalo 306 medijskih urednika. Prvobitno je prikupljeno 328 popunjenih upitnika, ali su 22 eliminisana jer nisu ispunjavali kriterijume da budu uvršćeni u uzorak (medij bez informativnog programa, neodgovarajući profesionalni rang ispitanika, dupliranje medija, itd).

Zbog manjka verodostojnih podataka o aktivnim informativnim medijima u Srbiji, kao i zbog razlike između podataka o broju medija i broju glavnih urednika, teško je proceniti obuhvat anketiranih u odnosu na celokupnu populaciju. U odnosu na konačni spisak od 439 medija, uzorkom je obuhvaćeno 69,7%, a u odnosu na potencijalnih 517 urednika – 59,2%.

Uzorak je zadovoljavajuće reprezentativan po nekoliko aspekata. Prema tipu medija, uzorak čini 41,5% urednika radio-stanica, 22,2% urednika TV-stanica, 11,4% urednika RTV-emitera, 13,1% urednika nedeljne, 6,2% urednika druge periodične, 3,9% urednika dnevne štampe i 1,3% urednika informativnih agencija.

S obzirom na ciljnu grupu, 49% anketiranih su urednici lokalnih medija, 36,6% urednici regionalnih, a 13,1% urednici nacionalnih medija. Važno je napomenuti da je klasifikacija medija na lokalne, regionalne i nacionalne napravljena prema tvrdnjama glavnih urednika o ciljnoj grupi njihovih medija.

Anketirani glavni urednici predstavljaju medije iz 93 različita mesta iz svih regiona u Srbiji. Među njima, 49,3% su urednici medija iz Centralne Srbije, 37,6% iz Vojvodine, a 13,1% iz Beograda. Uprkos mnogobrojnim pokušajima, uzorak nije obuhvatio nekoliko velikih beogradskih medija (*Politika*, *Večernje novosti*, *Kurir*, *Glas javnosti*, *TV Pink*, *TV Foks*, *Radio Fokus*, *Radio S*), usled nekooperativnosti njihovih glavnih urednika. U uzorku je zastupljeno 96% medija iz gradova, a 4% iz seoskih naselja.

U pogledu godine osnivanja medija, u uzorku su se našli urednici iz medija različite „starosti“ – 28,1% iz medija osnovanih pre 1990. godine, 44,4% iz medija koji su počeli da rade u periodu između 1990. i 2000. godine, te 24,9% iz medija osnovanih nakon toga.

Upitnik je bio namenjen pre svega glavnim urednicima medija, kao predstavnicima medijskog kadra koji koristi medijske slobode i ima profesionalne interese (za razliku od direktora, koji su deo poslovnog kadra). Kao reprezentativni zastupnici rukovodećeg medijskog kadra tretirani su i zamenici, tj. pomoćnici glavnih urednika, kao i urednici informativnog programa u elektronskim medijima. Najveći deo ispitanika zaista jesu glavni urednici (49,7%), kao i glavni urednici koji su istovremeno i direktori (14,4%), dok su u 1,3% slučajeva ispitanici bili osobe koje su istovremeno i vlasnici, direktori i glavni urednici. Uzorak anketiranih dodatno čini 5,6% zamenika glavnog urednika, 4,6% urednika informativnog programa i 12,7% direktora medija. U 11,4% upitnika nema podataka o funkciji lica koje ga je popunjavalo, ali budući da su oni adresovani na ime glavnog urednika, realno je pretpostaviti da su ih popunjavali oni sami ili njima bliski saradnici.

Utvrđivanje drugog osnovnog skupa – ugrožvanih novinara ili drugih medijskih radnika – obavljeno je takođe iz više izvora: iz medijskih informacija o napadima, podataka koje o tome prikupljaju profesionalna udruženja, kao i iz odgovora medijskih urednika. Nakon što su identifikovani novinari ili mediji čiji su novinari bili fizički ili verbalno napadnuti, njima je direktno ili uz posredovanje glavnih urednika upućen poseban upitnik. Jedan broj napadnutih nije bio spreman da odgovori na pitanja, objašnjavajući to traumatičnim iskustvom kojega nisu želeli da se sećaju.

Tehnike i tok istraživanja

Složenost i osetljivost analizirane teme i specifična ciljna grupa – te, posledično, teškoće dolaska do ispitanika – uslovile su upotrebu nekoliko različitih istraživačkih tehnika i postojanje nekoliko faza istraživanja.

Proces prikupljanja podataka je u prvoj fazi realizovan e-mail-anketom. Upitnici su u elektronskom obliku slati na dostupne elektronske adrese medija, na lično ime glavnih urednika (ili na njihove lične adrese, ukoliko su bile poznate), uz propratno pismo sa molbom za učestvovanje u istraživanju, gde su objašnjeni predmet i cilj istraživanja, procedura popunjavanja upitnika i slanja odgovora na adresu Instituta. Upitnici i propratna pisma poslani su na oko 350 različitih adresa u nekoliko „talasa“ (najmanje tri puta na svaku adresu).

Zbog nekompletnosti i neažurnosti dostupnih podataka (nepostojeće adrese, netačne adrese, nevažeće adrese, adrese koje se više ne koriste ili se koriste retko, adrese koje koriste marketing-oddeljenja medija a ne novinari, netačni podaci o imenu glavnog urednika, itd), ali i niske stope odziva urednika koji su ovim putem dobili upitnik (kao odgovor na prvi talas slanja upitnika stigla su 54 odgovora), u drugoj fazi su mediji kontaktirani telefonskim putem. U kontaktu sa rukovodiocima medija ili sa članovima redakcije ispitanici su ponovo zamoljeni da učestvuju u istraživanju, a istovremeno su dopunjeni podaci o medijima i glavnim urednicima i sa njima je dogovarano da li žele da im se upitnik pošalje elektronskim ili nekim drugim putem (poštom, faksom). Urednicima o kojima nisu postojali nikakvi podaci (osim poštanske adrese), upitnik je poslat poštom.

U direktnim razgovorima, potencijalni ispitanici su u ogromnoj većini iskazali veoma pozitivnu reakciju na ciljeve istraživanja. Direktno odbijanje učestvovanja se dogodilo samo u tri slučaja. Urednicima je ponuđena mogućnost da upitnik popunjavaju anonimno, tj. bez navođenja imena medija ili njegovog sedišta, ali se samo 16 glavnih urednika (5%) uzdržalo od iznošenja tih podataka. Ispitanici su se, međutim, često žalili na prezauzetost ili tražili pomerenje roka za slanje odgovora. Treba istaći da je istraživanje obavljeno uoči održavanja izbora na nekoliko nivoa (dakle, u vreme kada su profesionalne obaveze glavnih urednika bile veće no obično), kao i da su tim periodom bila obuhvaćena dva velika praznika (nekoliko neradnih dana povodom Uskrsa i povodom Prvog maja). Nakon telefonskih razgovora, broj odgovora se povećao, ali je još uvek bio nedovoljan da bi činio reprezentativan uzorak. Stoga je CPIJM pristupio trećoj fazi istraživanja – angažovanju terenskih saradnika, kako bi se kontaktirali urednici onih medija sa kojima prethodno nije uspostavljen nikakav kontakt (jer nije bilo dostupnih podataka), kao i one koji su obećali učešće u anketi, ali nisu poslali odgovore. Terenski saradnici su intervju sa glavnim urednicima obavljali face to face, ili su im dostavljali odštampane upitnike koje su oni sami popunjavali. Na ovaj način je obezbeđeno učešće polovine (164) anketiranih glavnih urednika.

Podaci su prikupljeni u periodu od 4. aprila do 19. maja 2008. godine.

Od popunjenih upitnika, 40% je dobijeno putem elektronske pošte, 50% uz pomoć terenskih saradnika, 5% preko faksa i 5% poštanskim putem.

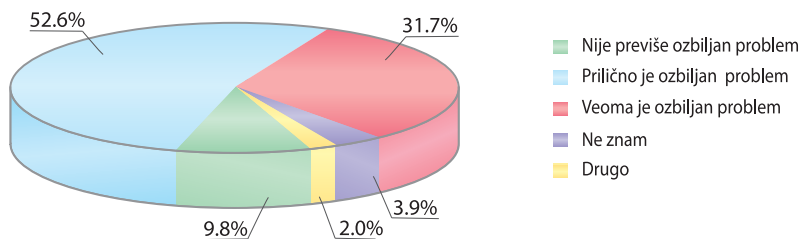
Prikupljeni upitnici su numerisani, kodirani i uneseni u statistički program, nakon čega je usledila procentna i analiza tabela kontingencije.

A. PERCEPCIJA OPŠTEG STANJA MEDIJSKIH PRAVA I SLOBODA

Opšta ocena stanja

Većina rukovodećih ljudi u medijima negativno ocenjuje stanje medijskih sloboda i prava u Srbiji danas: 85% glavnih urednika smatra da je raširenost napada na medije veoma ozbiljan (32%) ili prilično ozbiljan problem (53%) srpskog društva. Tek svaki deseti anketirani misli da postojeći pritisci, pretnje i fizički napadi nisu opterećujuće pitanje za društvo u celini.

SLOBODA MEDIJA KAO DRUŠTVENO PITANJE

Saglasnost o napadima na medije kao ozbiljnom društvenom problemu postoji među svim urednicima, bez obzira na tip medija, ciljnu publiku, regionalno sedište ili vreme osnivanja. Upadljivije razlike u oceni značaja ovog problema postoje samo u vezi sa praktičnim iskustvom napada na medije. Od urednika koji su iskusili ograničenja profesionalnih sloboda, samo 2,5% njih je smatralo da današnji stepen ugroženosti slobode medija nije ozbiljan problem za društvo, dok je isto mišljenje imalo 18% urednika koji to nisu iskusili.

Ostvarivanje medijskih sloboda

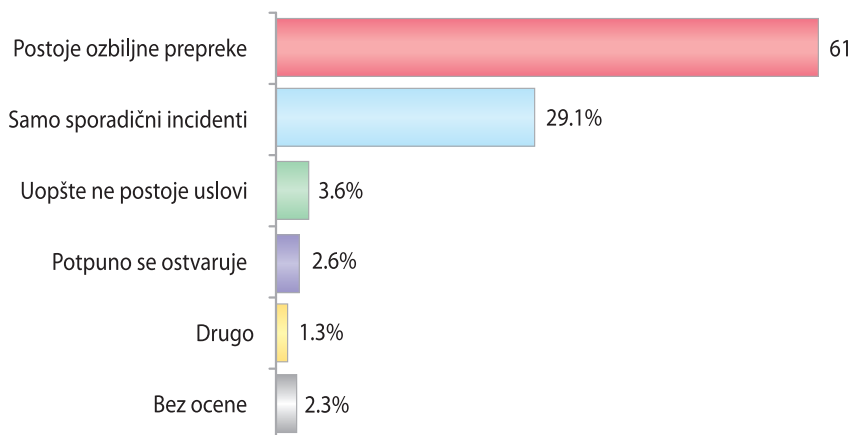
Po mišljenju medijskih čelnika, glavni problem slobode medija odnosi se na njeno ostvarivanje u praksi, a ne toliko na zakonske i institucionalne garancije medijskih sloboda i prava.

Dve trećine anketiranih (65%) ima negativan stav o ostvarivanju medijskih sloboda i prava. Većina (61%) smatra da u Srbiji danas postoje ozbiljne prepreke za ostvarivanje slobode medija, dok 4% ima još kritičkiji stav, pa navodi da uopšte ne postoje uslovi za njeno ostvarivanje.

Prvo mišljenje je najraširenije među urednicima štampe (73%), naročito dnevne (92%), zatim među urednicima medija osnovanih pre 1990. godine (66%), urednicima čiji su mediji bili predmet napada (75%), kao i među urednicima u Severozapadnoj Srbiji (77%) i u Kraljevačkom regionu (67%).

Veoma mali broj urednika ocenjuje da se medijska prava i slobode potpuno ostvaruju u praksi (3%). Ostali – više od četvrtine njih (29%) – smatraju da u praksi postoje samo sporadični incidenti ugrožavanja slobode medija. Ovo mišljenje je najprisutnije kod TV i RTV-urednika u odnosu na urednike drugih vrsta medija (po 34%), kod urednika nacionalnih medija (33%), onih koji nisu iskusili konkretne pritiske, pretnje ili fizičke napade (42%), kao i kod urednika iz Južne Srbije (35%).

OCENA OSTVARIVANJA SLOBODE MEDIJA

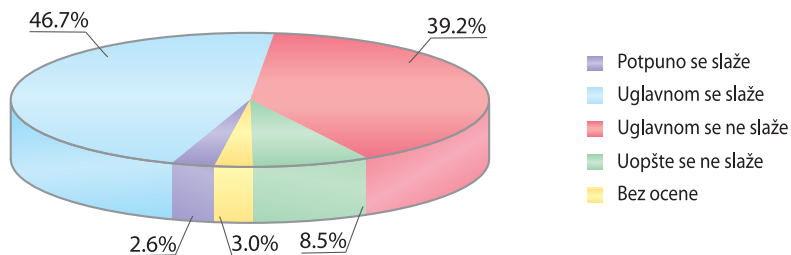
Zakonska regulativa

Glavni urednici različito ocenjuju osnovne pretpostavke – zakonske i institucionalne – za ostvarivanje medijskih sloboda i prava. Iako ni o jednoj ne postoji većinsko pozitivno mišljenje, oni smatraju da ipak više garancija slobode medija pruža zakonska regulativa, nego postojeće institucije i mehanizmi za primenu zakona.

Mišljenja urednika o tome koliko adekvatno današnji zakoni regulišu medijske slobode i prava su gotovo potpuno podeljena. Unutar oba pola dominiraju oni sa stavom umerenog intenziteta. Oko polovine anketiranih (49%) smatra da su zakoni dobri (od toga, 3% da su veoma dobri), dok druga polovina (48%) misli da su ti isti zakoni neadekvatni (od toga, 9% da su veoma loši).

Nešto pozitivnije ocene o adekvatnosti zakona imaju urednici periodične štampe (53%), urednici medija osnovanih između 1990. i 2000. godine (55%), urednici medija koji nisu bili izloženi napadima u toku poslednjih godinu i po dana (58%), te urednici iz Istočne Srbije (58%), Šumadije i Pomoravlja (57%) i Jugozapadne Srbije (56%). Nasuprot tome, medijske zakone neodgovarajućima najčešće smatraju urednici nedeljne štampe (50%), nacionalnih medija (50%), medija osnovanih posle 2000. godine (54%), onih koji su bili napadnuti (56%), kao i medija iz Beograda, Vojvodine i Južne Srbije (52-53%).

DA LI VAŽEĆI ZAKONI ADEKVATNO REGULIŠU MEDIJSKE SLOBODE I PRAVA?

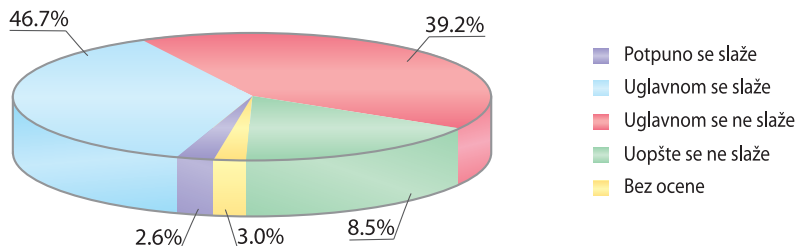

Institucionalne garancije

Dok polovina glavnih urednika ipak misli da zakoni regulišu medijske slobode i prava na odgovarajući način, apsolutna većina smatra da u Srbiji danas ne postoje adekvatne institucije i mehanizmi za primenu tih zakona (sudovi, državni organi, regulatorne agencije, samoregulatorna tela, profesionalna udruženja, itd).

Naime, 59% anketiranih ima negativan stav o mreži institucija i procedurama koje one koriste u primeni zakona, a među njima je 17% urednika sa izrazito negativnim stavom. Mišljenje da u Srbiji danas postoje odgovarajuće institucionalne garancije slobode medija iskazuje 39% glavnih urednika, a od toga je 3% onih sa veoma pozitivnim stavom.

DA LI U SRBIJI POSTOJE ADEKVATNE INSTITUCIJE I MEHANIZMI ZA PRIMENU MEDIJSKIH ZAKONA?

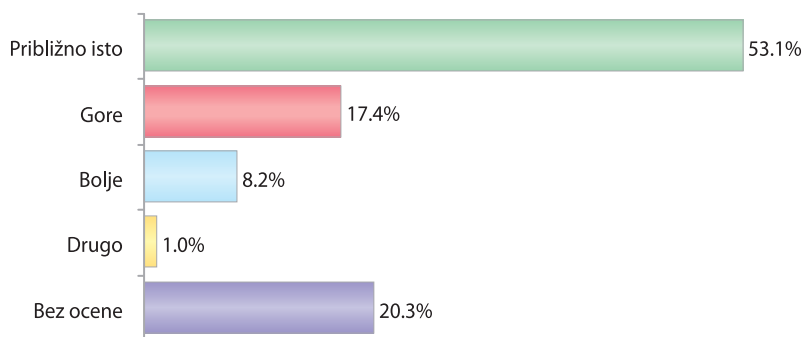
Kritički stav prema institucijama koje treba da štite slobodu natprosečno zastupaju urednici medija koji su u poslednje vreme iskusili napade (69%), urednici nedeljne i periodične štampe (po 68%), RTV-emitera (67%), medija od nacionalnog značaja i onih koji su osnovani pre 1990 (po 63%), te urednici iz Beograda (70%), Vojvodine (61%) i Istočne Srbije (63%). Nasuprot tome, natprosečno pozitivne stavove imaju urednici medija osnovanih između 1990. i 2000. godine (55%), urednici radija i televizije (po 43%), medija koji nisu doživeli napade (49%) i, regionalno gledano, urednici iz Šumadije i Pomoravlja (65%).

Poređenje sa susednim zemljama

Većina glavnih urednika (53%) smatra da je stanje medijskih sloboda i prava u Srbiji približno isto kao u većini tranzicionih zemalja u okruženju. Među onima koji ne misle tako, dvostruko je više onih koji stanje u Srbiji ocenjuju gorim nego kod suseda (17%), nego onih koji ga ocenjuju boljim (8%).

Međutim, značajan broj urednika – preciznije, svaki peti – nije mogao da sagleda stanje slobode medija u komparativnoj perspektivi, navodeći najčešće da je nedovoljno obavešten.

KAKVO JE STANJE SLOBODE MEDIJA U SRBIJI – U ODNOSU NA SUSEDNE ZEMLJE?

Ocena o sličnosti između Srbije i većine susednih tranzicionih zemalja najčešće je prisutna kod urednika nedeljne štampe (58%) i RTV-emitera (57%), kod urednika medija osnovanih između 1990. i 2000. godine (61%) i urednika medija sa sedištem u Jugozapadnoj Srbiji (69%), te Šumadiji i Pomoravlju (64%). Percepciju da je stanje u Srbiji komparativno gore imaju ponajviše urednici dnevne štampe (42%), urednici medija osnovanih pre 1990. godine (23%), oni čiji je medij bio izložen napadima (24%) i urednici medija iz Beograda (25%) i Vojvodine (24%). Što se tiče optimističkih ocena, one su raširenije kod urednika radija (12%), onih čiji mediji nisu bili predmet napada (14%), kao i medija sa sedištem u Južnoj Srbiji (21%) i Šumadiji i Pomoravlju (14%).

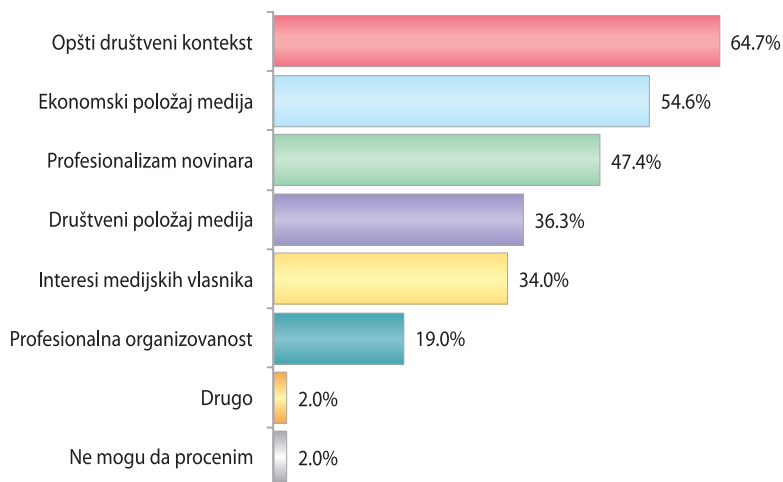
B. PERCEPCIJA SLOBODE MEDIJA I NJENOG UGROŽAVANJA

Od čega zavisi stanje slobode medija?

Po mišljenju većine rukovodećih ljudi u medijima, na stanje medijskih sloboda i prava danas snažnije utiču faktori koji su izvan, nego oni koji deluju unutar medijskog sistema. Dve trećine glavnih urednika (65%) smatra da sloboda medija ponajviše zavisi od opšteg društvenog konteksta u kojem mediji funkcionišu (tranzicija, postojeći politički odnosi, dominantne vrednosti u društvu itd). Od faktora iz medijske sfere, kao odlučujući se najčešće pominju dva – ekonomski kapacitet medija (55%) i novinarski profesionalizam (47%), tj. nivo obrazovanja, poštovanje profesionalnih i etičkih normi, stepen autocenzure, itd. Ova dva faktora smatraju se značajnijim od ponašanja vlasnika medija, kao i od opšteg društvenog položaja sredstava informisanja, koji je regulisan zakonima i na koji utiče odnos centara moći prema novinarima. Urednici smatraju da stepen slobode medija zavisi i od nivoa profesionalne organizovanosti i solidarnosti, ali se taj činilac ipak pominje relativno retko (19%).

Stav da opšti društveni uslovi najviše utiču na slobodu medija je nešto manje prisutan kod radijskih (61%), nego kod urednika drugih medija (73-75%); nešto više kod urednika regionalnih i lokalnih medija (73-61%), nego nacionalnih (55%); te kod urednika medija u Centralnoj Srbiji (70-79%), nego u drugim delovima zemlje (62-65%).

OD KOJIH ČINILACA ZAVISI STANJE MEDIJSKIH SLOBODA I PRAVA?

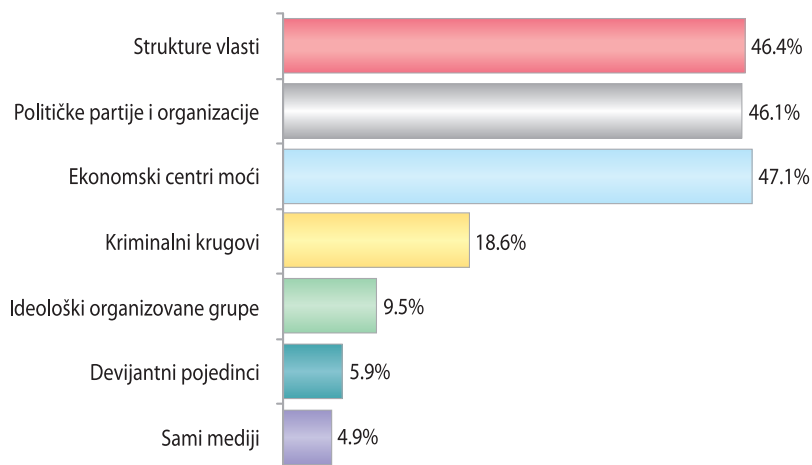

Najveći značaj ekonomskom položaju medija u odnosu na dostignuti stepen slobode medija daju urednici dnevnih listova (75%, naspram 57% ili manje urednika drugih medija). Veći uticaj mu pripisuju urednici lokalnih medija (57%), nego regionalnih i nacionalnih (42%), kao i urednici iz Južne Srbije i regiona Kraljevo-Pomoravlje (62-60%), nego oni iz ostalih regiona (46-56%) i Šumadije (35%). Uticaj profesionalnosti novinara na slobodu medija smatraju odlučujućim pre svega urednici agencija i nedeljne štampe (60%, naspram 42-45% urednika iz drugih vidova medija). Više ga vrednuju i urednici nacionalnih (57%), nego lokalnih i regionalnih medija (48-42%), urednici medija koji su osnovani posle 2001. godine (51%, naspram 43% urednika iz medija osnovanih između 1990. i 2000), kao i urednici iz Šumadije, Južne i Jugozapadne Srbije (56-57%, naspram 45-50% iz drugih krajeva i 29% iz Istočne Srbije).

Ko ugrožava slobodu medija?

Po mišljenju većine glavnih urednika, najozbiljnija narušavanja medijskih sloboda dolaze iz tri izvora – ekonomskih centara moći, državnih struktura i političkih partija i organizacija. Anketirani urednici su iskazali male razlike u rangiranju tri navedena izvora i posledica koje njihovo delovanje ima za rad novinara: 47% smatra da najteža kršenja slobode medija dolaze od ekonomskih moćnika, 46% da ona potiču iz državnih organa i institucija, a isto toliko da dolaze od političkih partija i organizacija.

KOJI SU IZVORI NARUŠAVANJA SLOBODE MEDIJA?

Među pojedinim grupama urednika postoje izvesne razlike u pogledu percepcije posledica delovanja ekonomskih i državnih centara moći. Urednici beogradskih (70%), štampanih (61%) i nacionalnih medija (65%) češće nego drugi procenjuju da najteža narušavanja slobode medija dolaze od strane ekonomskih moćnika. Strukture vlasti vide se kao najvažniji izvor ugrožavanja medijskih sloboda češće među urednicima lokalnih (48%), nego regionalnih (46%) i nacionalnih medija (40%), kao i među urednicima medija iz Istočne Srbije (71%) u odnosu na one iz ostalih regiona (31-57%), te među onima koji

su u posljednje dve godine imali iskustvo ugrožavanja slobode i prava (51%) u odnosu na one koji nisu (40%).

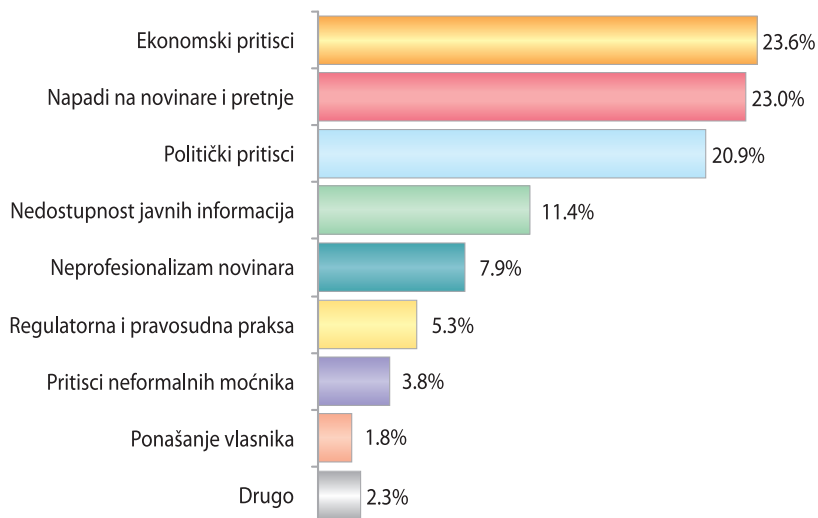
Uticaj ostalih potencijalnih izvora ugrožavanja medijskih sloboda urednici smatraju manje važnim. Približno svaki peti anketirani (18,6%) navodi kriminalne krugove kao nosioce najtežih oblika kršenja slobode medija, a za svakog desetog to su ideološki organizovane grupe (9,5%). Još manji značaj se pridaje devijantnim pojedincima (5,9%), a najmanji delovanju samih novinara (4,9%), iako značajan broj glavnih urednika smatra da novinari često krše, tj. zloupotrebljavaju slobodu štampe.

Oblici kršenja slobode medija

Rukovodioci medija ocenjuju da u Srbiji danas preovlađuju tri oblika narušavanja slobode medija – ekonomski pritisci, pritisci iz političke sfere, te fizički napadi i pretnje novinarima. Ova tri oblika kao dominantne izdvaja svaki treći glavni urednik koji raspolaže i saznanjima o praksi drugih medija (a ne samo vlastitog). Razlike u ocenama njihove učestalosti su male.

Kao univerzalni se najčešće pominju finansijski pritisci tj. ekonomska nesigurnost i zavisnost, u koju se ubraja i nelojalna konkurencija (24% odgovora). Slede fizički napadi i pretnje novinarima (23%). Značajno je da je 133 od 306 anketiranih urednika navelo da su njihovi mediji ili novinari bili predmet napada ili pretnji tokom 2008. godine, dok 79 smatra da su napadi i pretnje opšta karakteristika medijske situacije u Srbiji. Na trećem mestu po učestalosti su politički pritisci (21%), koje urednici vezuju uz predstavnike vlasti („bahatost“, „zloupotreba državnih ovlašćenja“), pogotovo one iz lokalnih struktura i pogotovo usmerenih na medije koji još nisu privatizovani. Kao značajna i česta prepreka slobode medija ističe se prikrivanje i nedostupnost informacija od javnog značaja, zatvorenost državnih organa za novinare i uopšte netransparentnost vlasti (11%), što ukazuje na neprimenjivanje Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.

KOJI SU NAJČEŠĆI OBLICI KRŠENJA SLOBODE MEDIJA U SRBIJI?

Urednici kao čest oblik ugrožavanja slobode medija navode i profesionalno, odnosno neprofesionalno ponašanje samih novinara (8% odgovora). Tu se najčešće uključuju nepoštovanje pravila i etičkog kodeksa, politička pristranost novinara i autocenzura.

Po učestalosti pominjanja ovde se izdvaja i postojeća medijska regulativa i pravosudna praksa (5%), odnosno neadekvatno regulisan status medija i novinara, ponašanje regulatornih tela, administracije i pravosudnih organa, nerasvetljena ubistva i pokušaji ubistava novinara, kao i tužbe protiv novinara.

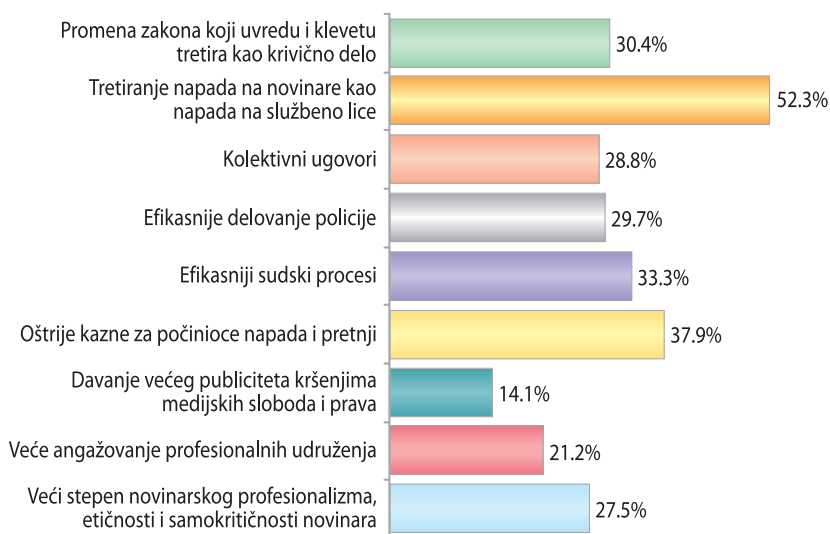
Kako unaprediti slobodu medija?

Iako glavni urednici kao osnovne uzroke nepovoljnog stanja medijskih sloboda i prava vide systemske činioce, oni predlažu niz konkretnih akcija i mera koje bi to stanje mogle unaprediti. Najveći broj poželjnih mera tiče se fizičkih napada i pretnji. Na prvom mestu je tretiranje napada na novinare kao napa-

da na službeno lice (što podržava 52% ispitanika), a zatim oštrije kazne za počinioce napada i pretnji (38%), efikasniji sudski procesi protiv osumnjičenih (33%) i efikasnije delovanje policije u otkrivanju nosilaca fizičkog i verbalnog nasilja prema novinarima (30%).

Tretiranje napada na novinara kao napada na službeno lice je najpoželjnija pojedinačna mera u svim kategorijama urednika, a posebno je naglašavaju urednici iz Severozapadne (77%) i Južne Srbije (71%). Primenu oštrijih kazni za počinioce napada i pretnji posebno ističu rukovodeći ljudi iz beogradskih medija (43%).

KOJE KONKRETNE MERE ĆE UNAPREDITI SLOBODU MEDIJA?

Približno trećina urednika (30%) smatra da bi se situacija poboljšala promenom zakona koji uvredu i klevetu tretira kao krivično delo, dok nešto manji broj (28%) rešenje prevashodno vidi u višem stepenu novinarskog profesionalizma, etičnosti i samokritičnosti novinara. Značajan broj urednika (29%) smatra da bi slobodu medija unapredila i bolja zaštita zaposlenih od samovolje medijskih vlasnika (npr. potpisivanjem kolektivnog ugovora).

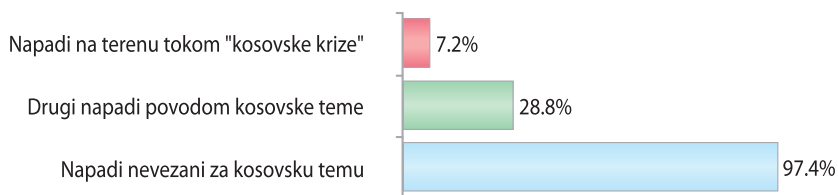
Glavni urednici najslabiji efekat očekuju od davanja publiciteta slučajevima kršenja medijskih sloboda u samim medijima (14%) i delovanja profesionalnih udruženja (21%), s tim što neki naglašavaju da je publicitet već veliki, odnosno da su profesionalna udruženja dovoljno angažovana u tome.

C. KRŠENJE MEDIJSKIH SLOBODA I PRAVA TOKOM 2008. GODINE

Od 306 anketiranih glavnih urednika, 133 su naveli da su njihovi mediji tj. novinari tokom 2008. godine bili žrtve neke vrste ograničavanja medijskih sloboda i prava.

Od 133 napadnuta medija, 11 ih je bilo izloženo fizičkim ili verbalnim napadima u prvoj sedmici nakon proglašenja nezavisnosti Kosova, 44 je pretrpelo razne oblike napada i pritisaka u vezi sa izveštavanjem o Kosovu, dok je 149 to iskusilo povodom izveštavanja o drugim temama.

KRŠENJE SLOBODE MEDIJA TOKOM 2008. GODINE

Kako bi se utvrdile razmere ugrožavanja slobode medija pri izveštavanju o kosovskoj krizi, slučajevi kršenja slobode medija koji su nastali tim povodom posmatrani su odvojeno.

Izveštavanje o Kosovu

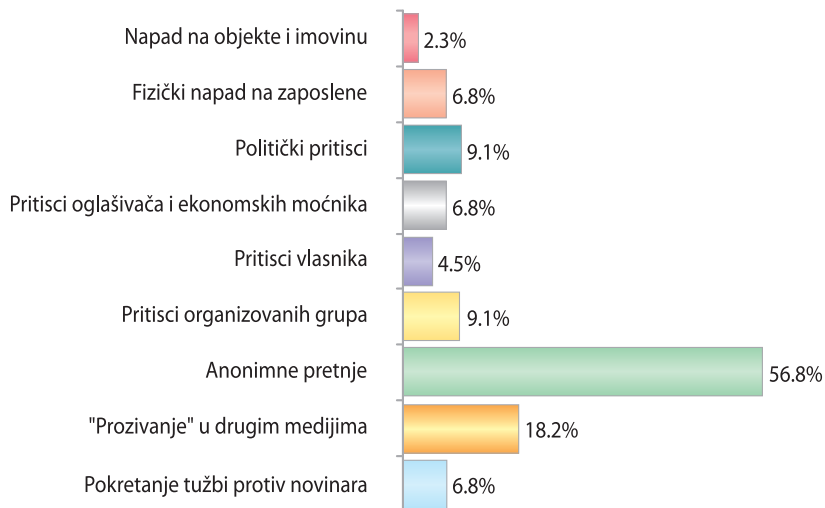
U sedmici dramatičnih događaja koji su usledili nakon proglašenja nezavisnosti Kosova odigrao se veliki broj fizičkih napada na medijske izveštače dok su

obavljali svoje profesionalne zadatke. Prema dostupnim podacima, fizičkim je napadima bilo izloženo najmanje 30 novinara, fotoreportera, snimatelja ili članova terenskih ekipa (24 domaćih i 6 stranih) iz 12 domaćih (agencije BETA i FONET, listovi Večernje novosti, Alo!, Glas javnosti, Naša reč, Subotičke novine, radio-televizijske kuće RTS, B92, Studio B, TV5-Niš, Radio KIM) i 6 stranih medija (hrvatska TV RTL, TV Republike Srpske, ruska televizija na engleskom jeziku Russia Today, nemačka TV ARD, holandski dnevni list NRC Handelsblad i portugalski radio TSF).

Takođe, u nedelji nakon proglašenja nezavisnosti Kosova, uposlenici 7 medija – RTV B92, TV Foks, TV Panonija, TV5 (Užice), Sremske TV, lista Alo! i Radija Boom 93 – bili su predmet pokušaja fizičkog napada i verbalnog nasilja.

Od ukupno 17 domaćih medija čiji su izveštači bili napadnuti, u istraživanju su učestvovali urednici 11 medija (4% ukupno anketiranih) – agencije BETA, listova Alo! i Subotičke novine, RTV B92, RTS-a, TV Studio B, niške i užičke TV5, TV Panonija, Sremske TV i Radija Boom 93.

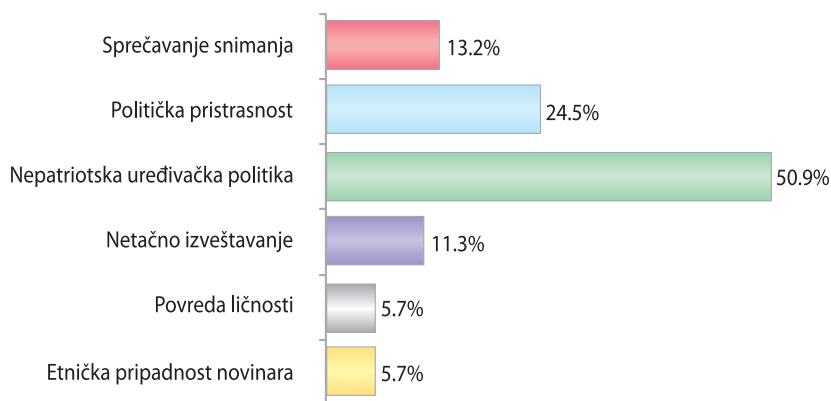
KRŠENJA SLOBODE MEDIJA KOJA SU SE TICALA IZVEŠTAVANJA O KOSOVU

Ne računajući napade na terenu i pretnje tokom pomenute dramatične sedmice, 44 urednika (14%) je navelo da su njihovi mediji i novinari tokom 2008. bili izloženi drugim oblicima ugrožavanja u vezi sa izveštavanjem o kosovskoj temi. Najčešće su u pitanju bile anonimne, verbalne ili pisane pretnje upućene medijima ili novinarima – njih je navelo 25 urednika (57% od pomenutih 44, tj. 8% ukupno anketiranih), dok je 8 urednika reklo da su njihovi mediji bili izloženi „prozivkama“ u drugim medijima. Fizički napad na zaposlene dogodio se u tri slučaja, a napad na objekte u jednom. Političkim pritiscima su bila izložena četiri medija, ekonomskim pritiscima tri, a pritiscima od strane vlasnika dva medija. Četiri medija su bila podvrgnuta pritiscima organizovanih grupa, a protiv tri je podignuta tužba.

Napadi i pretnje su se dogodili tokom nasilnih protesta protiv proglašenja nezavisnosti Kosova u Beogradu, Nišu, Novom Sadu, Subotici, Užicu i na graničnim prelazima sa Kosovom (Jarinje i Mutivode). U njima su učestvovala i brojne organizovane grupe (sportski navijači, vojni rezervisti, stanovnici kosovskih opština, srednjoškolci itd). U većini slučajeva su medijske izveštače napali učesnici protesta. U tri slučaja su novinare napali i pretukli pripadnici policije, a u dva su se napadi odigrali pred pripadnicima policije koji nisu zaštitili izveštače.

KOJI SU RAZLOZI NAPADA NA MEDIJE PRI IZVEŠTAVANJU O KOSOVU?

Prema iskazima glavnih urednika, napade, pretnje i pritiske na novinare koji su se bavili Kosovom najčešće su pratile optužbe za nepatriotsku uređivačku politiku. Njih navodi 51% urednika koji su bili izloženi ovim napadima.

Sledeći najčešće navođeni razlog napada na medije jeste politički pristrasna uređivačka politika (24%). U 13% slučajeva se kao razlog napada na novinare pominje sprečavanje prikupljanja podataka o učesnicima događaja o kojima su novinari izveštavali.

Ostali navodni razlozi za napade i pritiske bili su još ređi – neprofesionalno/neetično izveštavanje (11%), povreda prava i interesa ličnosti (6%).

Izveštavanje o ostalim temama

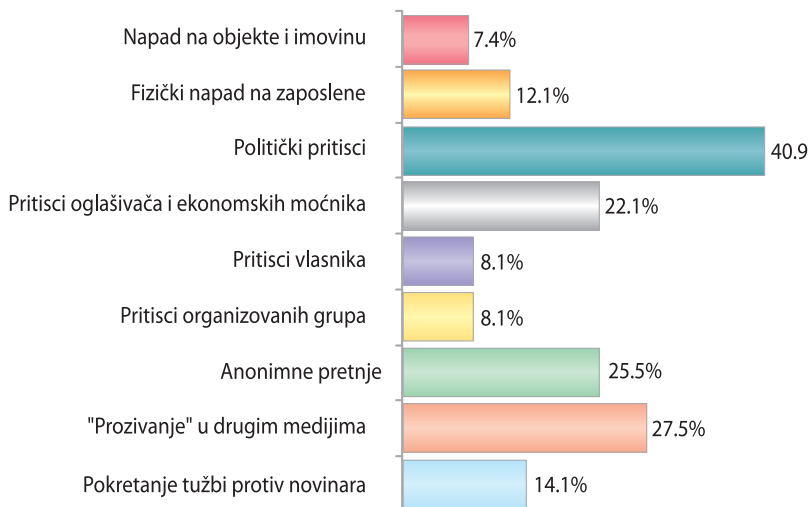
Oko polovine glavnih urednika, tačnije njih 149, tvrdi da su u prvom kvartalu 2008. godine bili predmet nekog oblika ugrožavanja slobode medija koje nije u neposrednoj vezi sa događajima na Kosovu i izveštavanjem o tome.

Kao najučestaliji oblik kršenja slobode medija ovi urednici navode političke pritiske (41%), zatim pritiske, odnosno „prozivke“ u drugim medijima (28%), anonimne pretnje (26%) i ekonomske pritiske od strane oglašivača i moćnika (22%).

Politički pritisci su bili dominantni u svim medijima izloženim napadima, bez obzira na vrstu (o njima govori 31% urednika štampanih medija, 38% radio-urednika, 51% televizijskih, 55% RTV-urednika), obuhvat publike (50% urednika lokalnih, 34% urednika regionalnih i 33% urednika nacionalnih medija) i godinu osnivanja, a regionalno su bili najviše zastupljeni u medijima u Istočnoj (58% urednika), Severozapadnoj Srbiji (56%) i Vojvodini (44%).

Ekonomske pritiske natprosečno često navode urednici beogradskih medija (38%), a anonimne pretnje urednici iz Južne (43%) i Istočne Srbije (42%).

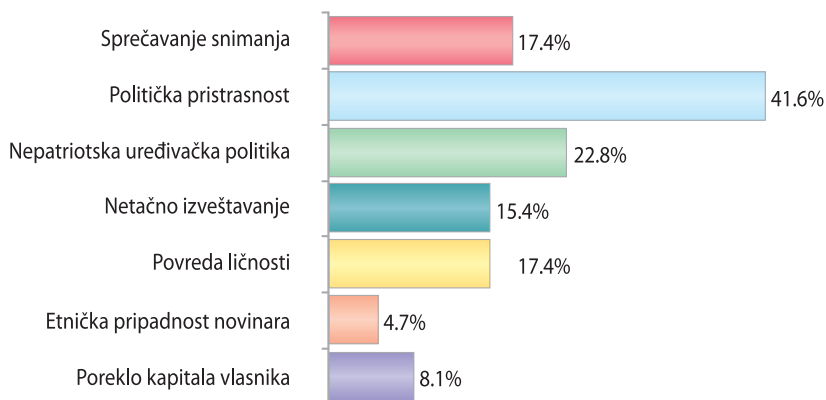
OBLICI KRŠENJA SLOBODE MEDIJA KOJI SE NISU TICALI KOSOVA

Prema tvrdnjama glavnih urednika, mediji su u prvom kvartalu 2008. godine najčešće napadani zbog navodno politički pristrasne, kao i zbog navodno nepatriotske uređivačke politike (čak i kada njihovo izveštavanje nije bilo vezano za kosovsku temu). Ove dve zamerke, naime, anketirani urednici ističu kao najčešće razloge koje su navodili počinioци napada. Politički pristrasno izveštavanje pominje 42% urednika, a nepatriotsku uređivačku politiku 23%.

Sprečavanje prikupljanja podataka o učesnicima događaja o kojima se izveštava navodi 17% urednika, dok isto toliko kaže da počinioци napade pravdaju povredom prava i interesa ličnosti. Netačno, neprofesionalno ili neetično izveštavanje je, prema urednicima, bilo razlog ugrožavanja 15% medija.

RAZLOZI NAPADA KOJI SE NISU TICALI KOSOVA

Iako postoje izvesne razlike među pojedinim grupama medija, politički pristrasna uređivačka politika je – od strane svih kategorija urednika – najčešće navođeni razlog napada. Češće od drugih je kao primarni razlog napada ističu RTV-urednici (60% urednika RTV-medija, naspram 43% radijskih, 38% televizijskih i 43% urednika štampanih medija), te urednici lokalnih medija (52%, naspram 42% urednika nacionalnih i 36% urednika regionalnih medija).

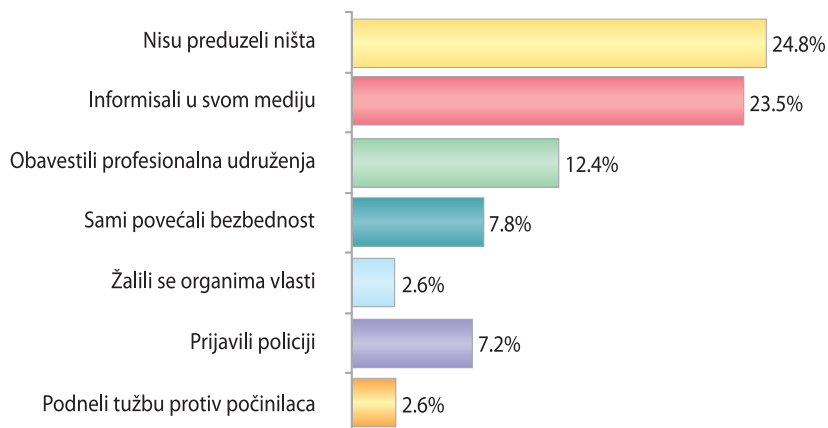
Mere zaštite

Odgovori medijskih rukovodilaca pokazuju da oni na narušavanje medijskih sloboda i prava uglavnom reaguju pasivno. Najveći broj njih (25%) tokom 2008. nije preduzeo ništa nakon napada kojima su bili izloženi, bez obzira na njihov povod, a najčešća reakcija je bila da su o tome obavestili svoju publiku (24%).

Kada su u pitanju aktivnije reakcije, najveći broj urednika je rešio da o napadima obavesti profesionalne organizacije i udruženja, uglavnom domaće, a ponekad i međunarodne (12%). Na sopstvene snage i resurse oslonilo se 8%

medija (koji su samostalno povećali kolektivnu i ličnu bezbednost), dok se 3% urednika obratilo organima vlasti; 7% je prijavilo slučajeve policiji, a samo 3% podnelo tužbu protiv počinitelaca (svejedno da li su poznati ili nepoznati).

KOJE SU MERE MEDIJI PREDUZELI RADI SOPSTVENE ZAŠTITE?

O pasivnoj reakciji medija, čak i na najteže oblike kršenja profesionalnih sloboda i prava, svedoče i iskazi novinara koji su bili fizički napadnuti prilikom izveštavanja o kosovskoj temi. Prema njihovim saznanjima, mediji u kojima rade su se u reakcijama uglavnom ograničili na sopstveno izveštavanje o incidentima. Izuzetak su agencija *BETA* i *Blic*, kao i *RTV B92*.

17. februar 2008, Beograd – Napad demonstranata na ekipu izveštača *Studio B*:

Napadači nisu identifikovani, niti je protiv njih preduzeta neka pravna akcija. Studio B je dao veliki publicitet ovom događaju.¹⁸⁸

¹⁸⁸Iz pisane izjave Mirjane Mitrović (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

17. februar 2008, Beograd – Napad demonstranata na fotoreportera *Večernjih novosti*:

Ponašanje *Večernjih novosti* prema meni je bilo za svaku pohvalu – pokazali su brigu i razumevanje za svog zaposlenog i pomogli mi u svakom pogledu. O napadu na mene je objavljeno u novinama i taj napad je osuđen. Moji napadači nisu identifikovani, ali sam slučajno nedavno poslat da za *Reviju 92*, koja je u sklopu kompanije „*Novosti*“, fotografišem suđenje jednom od „heroja“ napada na ambasadu SAD. Hvalio se da ga sudija razume i da će posle promene vlasti, koju očekuje, biti pušten bez ikakvog odlaganja.¹⁸⁹

17. februar 2008, Beograd – Napad demonstranata na ekipu *RTS-a*:

Napadači nisu identifikovani, niti je protiv njih preduzeta neka pravna akcija. *RTS* je izvestio o napadima u svom mediju. Iako je uvek jasno definisano šta radimo i kom mediju pripadamo, svako izveštavanje sa terena pri sportskim derbijima, koncertima na otvorenom i mitinzima je rizično. Napadi su u većini slučajeva neselektivni, tj. ostvaruju se prema svim snimateljskim ekipama, bez obzira za koju kuću rade, a naše pozicije su rizične kako zbog blizine potencijalnih napadača tako i zbog malog broja fizičkog obezbeđenja pozicija kamera.¹⁹⁰

17. februar 2008, Beograd – Napad demonstranata na ekipu *Studija B*:

Napadači nisu identifikovani, niti je protiv njih preduzeta neka pravna akcija. *Studio B* je na sve sledeće događaje u kojima je moglo doći do sličnih incidenata slao muške reportere.¹⁹¹

17. februar 2008, Beograd – Napad policajaca na novinara lista *Alo!*:

Napadači nisu identifikovani, niti je protiv njih podneta neka pravna akcija. Ja i moj list nismo preduzeli ništa osim objavljivanja teksta u kome je pisano o ovom napadu.¹⁹²

189 Iz pisane izjave Milutina Labudovića (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

190 Iz pisane izjave terenske ekipe *RTS-a* (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

191 Iz pisane izjave Milane Mrkalj (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

192 Iz pisane izjave Bojana Radovića (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

Glavni urednici agencije *BETA*, Ivan Cvejić, i dnevnog lista *Blic*, Veselin Simonović, uputili su zajednički javni protest direktoru policije Miloradu Veļjoviću, zbog odbijanja policije da pruži zaštitu njihovoj dopisnici iz Leskovca Milici Ivanović. Povod je bio incident koji se desio na graničnom punktu Mutivode, prilikom fizičkog i verbalnog napada demonstranata na novinarku. Nakon toga, organizatori protesta vojnih rezervista su leskovačkoj novinarki uputili javno izvinjenje. Policijska uprava se takođe izvinila novinarki zbog ponašanja svojih pripadnika, sprovela istragu i ponudila joj da podnese krivičnu prijavu protiv dvojice policajaca. Ona je, bojeći se posledica, odustala od toga.

25. februar, granični punkt Mutivode – Napad demonstranata na dopisnicu agencije *BETA* (i dnevnog lista *Blic*) iz Leskovca:

Posle javne reakcije mojih redakcija, dobila sam javno izvinjenje organizatora protesta. Istovremeno, čelnici Policijske uprave u Leskovcu su vodili internu istragu i izvinjavali se. Odbila sam njihovu ponudu da podnesem prijavu protiv policajaca, bojeći se posledica. Na sledećem velikom protestu ratnih vojnih rezervista u Leskovcu imala sam zaštitu lično od načelnika Policijske uprave. Zajedno sa svojim kolegama, on je pored mene štutio i koleginicu iz *Večernjih novosti* sve vreme protesta od eventualnog napada i rezervista i pripadnika žandarmerije. Kada je u jednom trenutku pripadnik žandarmerije podigao pendrek na koleginicu iz *Novosti*, udarac je sprečio lično načelnik Policijske uprave.¹⁹³

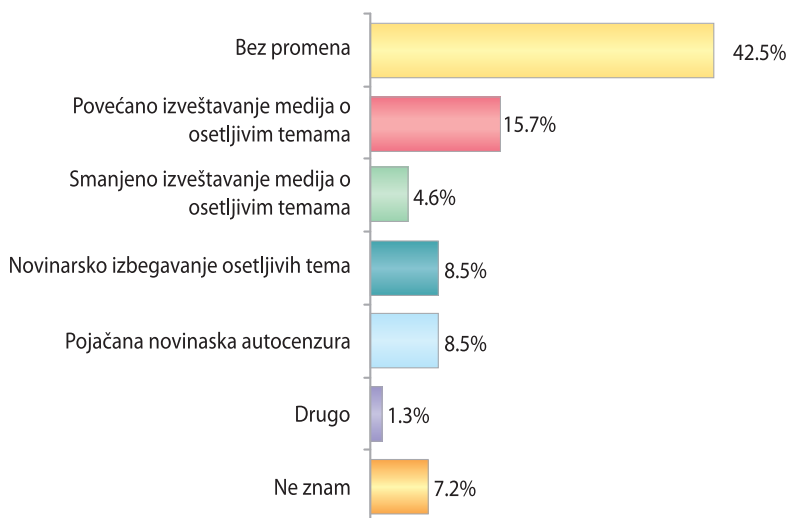
Uprava *RTV B92* je, osim davanja velikog publiciteta napadima na svoje zaposlene, kao i na druge medijske radnike u svojim medijima, o njima obavestila domaće i strane profesionalne organizacije i udruženja, ali i tražila policijsku zaštitu, te sama povećala kolektivnu bezbednost kuće i podnela krivičnu prijavu protiv nepoznatih počinitelaca.

193 Iz pisane izjave Milice Ivanović (Dokumentacija Medijskog odeljenja OEBS-a).

Posledice napada

Najveći broj glavnih urednika tvrdi da pritisci, pretnje i napadi kojima su bili izloženi nisu doveli ni do kakvih promena u izveštavanju medija kojima rukovode, niti u ponašanju novinara (65). U jednom broju medija, prema izjavama urednika, promene idu u pravcu suprotnom od onog koji su nameurali da nametnu izvori i nosioci napada: 24 urednika tvrdi da su se njihove redakcije kasnije još više i doslednije bavile onim što je bilo razlog tih napada. Nešto veći broj, ukupno 33, navodi suprotnu vrstu promena. Naime, 7 urednika kaže da se njihovi mediji sada manje nego ranije bave problematičnim temama ili određenim ličnostima i organizacijama, dok 26 primećuje promene u ponašanju pojedinih novinara, bilo da oni posle napada izbegavaju „osetljive“ teme (13 urednika) ili iskazuju veći stepen autocenzure (13).

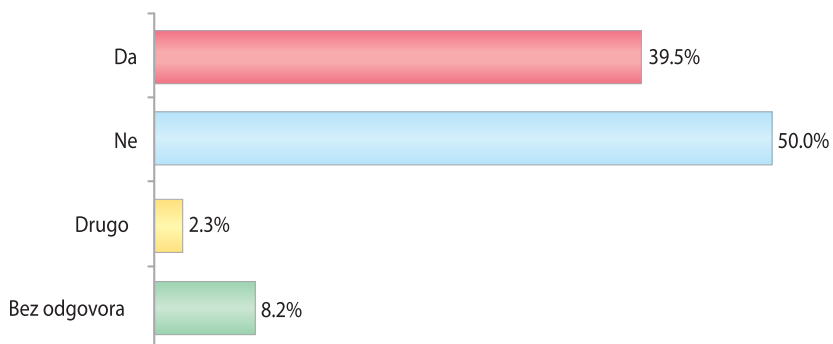
PROMENE U IZVEŠTAVANJU NAKON PRITISAKA

D. KRŠENJE MEDIJSKIH SLOBODA I PRAVA TOKOM 2007. GODINE

Dve petine anketiranih glavnih urednika (39,5%), odnosno 121 od ukupno 306 ispitanika izjavili su da su mediji kojima rukovode bili izloženi kršenju medijskih sloboda i prava tokom 2007. godine.

DA LI JE TOKOM 2007. BILO KRŠENJA SLOBODE MEDIJA?

Prema navodima anketiranih, slučajevi ugrožavanja slobode bili su najčešći u odnosu na štampane medije, a najređi u odnosu na radio. Njih navodi 67% urednika dnevnih novina, 65% nedeljne i 58% urednika druge periodične štampe, a 26% radio-urednika. Od radijskih urednika, 46% kaže da su bili predmet ugrožavanja profesionalnih sloboda i prava, a od televizijskih to tvrdi njih 37%.

Tokom 2007. godine, ugroženija je bila sloboda medija sa nacionalnom pokrivenošću (55%), nego onih sa lokalnom (38%) i regionalnom publikom (37%). Regionalno posmatrano, napade na medije češće od drugih navode

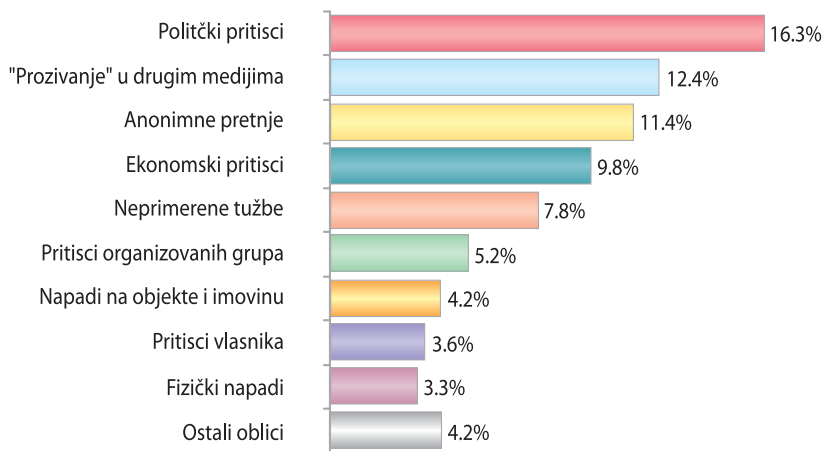
urednici medija iz Šumadije i Pomoravlja (50%), Jugozapadne (47%) i Istočne Srbije (46%), dok su najređi bili napadi u Severozapadnoj (23%) i Južnoj Srbiji (29%).

Oblici

Glavni urednici navode da su bili izloženi i brojnim i raznovrsnim oblicima kršenja sloboda i prava medija tokom 2007. godine. Od ukupno 121 urednika (39,5% anketiranih) koji kažu da su pretrpeli neki oblik ugrožavanja slobode medija, 50 ispitanika (41%, tj. 16% ukupnog uzorka) tvrdi da su bili izloženi političkim pritiscima; 35 urednika (29%, tj. 11%) ističe da su bili predmet anonimnih pretnji; a 30 urednika (25%, tj. 10%) kaže da su doživeli ekonomske pritiske od strane oglašivača ili drugih ekonomskih moćnika.

Brojne su bile i optužbe i „prozivanja“ u drugim medijima. Njih navodi 38 urednika (31%, tj. 12% ukupnog uzorka), dok 24 urednika tvrde da su protiv njihovih novinara pokrenute sudske tužbe (20%, tj. 8%).

KOJI SU BILI OBLICI KRŠENJA SLOBODA I PRAVA TOKOM 2007. GODINE?

Ostali oblici kršenja prava i sloboda bili su ređi i podrazumevali su pretnje organizovanih grupa (navodi ih 16 urednika, tj. 12% onih koji su pretrpeli neki oblik napada), napade na objekte i imovinu (12 urednika, tj. 10%), pritiske od strane vlasnika medija (takođe 12, tj. 10%) i fizičke napade na zaposlene (9 urednika tj. 7%).

Političkim pritiscima su bili najviše izloženi RTV-mediji (njih navodi 29% svih RTV-urednika), periodična štampa (21%) i televizije (20%), kao i mediji iz Južne Srbije, te Šumadije i Pomoravlja (po 21%) i Vojvodine (20%).

Anonimnim pretnjama su bili natprosečno izloženi periodična štampa (16%), mediji sa nacionalnom pokrivenošću (15%), najmlađi mediji (tj. osnovani posle petooktobarskih promena – 15%), mediji iz Istočne Srbije i Kraljevačkog regiona (po 17%), Beograda i Južne Srbije (po 15%).

Pritiske od strane oglašivača i ekonomskih moćnika više nego drugi prijavljuju urednici periodike (32%), urednici medija sa sedištem u Beogradu, dnevnih novina i medija sa najširoj ciljnom publikom (po 25%).

Pokretanje tužbi protiv novinara češće od drugih navode urednici nedeljnika (28%) i dnevne štampe (25%), kao i urednici medija iz Šumadije i Pomoravlja (21%).

Poređenje stanja slobode medija tokom 2007. i 2008. godine

Od glavnih urednika je zatraženo i da – iz perspektive učestalosti slučajeva kršenja slobode medija – uporede svoja iskustva tokom 2007. i 2008. godine.

Na pitanje je odgovorila otprilike polovina ispitanika (53%), jer su ostali tvrdili da nisu pretrpeli napade u obe godine. Od onih koji su odgovorili, 46% je navelo da su napadi na njihov mediji bili brojniji 2007. godine, a 18% da su bili češći 2008 (7% da su bili najčešći u drugoj polovini posmatranog perioda 2008. godine, tj. nakon proglašenja nezavisnosti Kosova), dok trećina nije mogla da se izjasni. Neki su naveli da ne znaju odgovor na ovo pitanje (22%), a od preostalih 14%, neki urednici su rekli da im je najteže bilo pre 2007. godine, dok je značajan, premda ne i opredeljujući broj urednika, naveo da pritisci uvek rastu u vreme izbornih kampanja.

Sloboda medija u Srbiji 2008. godine

VII | Kratak osvrt na medijske zakone

Medijska scena Srbije regulisana je Zakonom o javnom informisanju,¹⁹⁴ Zakonom o radiodifuziji,¹⁹⁵ Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja,¹⁹⁶ Zakonom o oglašavanju,¹⁹⁷ Zakonom o telekomunikacijama¹⁹⁸ i Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti.¹⁹⁹ Radna grupa pri Ministarstvu kulture Republike Srbije radi na izradi Nacrta Zakona o prevenciji medijske koncentracije i transparentnosti vlasništva.

ZAKON O JAVNOM INFORMISANJU uređuje pravo na javno informisanje pod kojim se podrazumeva šest različitih sloboda: 1. sloboda izražavanja; 2. sloboda prikupljanja, istraživanja, objavljivanja i širenja ideja, informacija i mišljenja; 3. sloboda štampanja i distribucije novina i drugih javnih glasila; 4. sloboda proizvodnje i emitovanja radio i televizijskog programa; 5. sloboda primanja ideja, informacija i mišljenja; 6. sloboda osnivanja pravnih lica koja se bave javnim informisanjem.²⁰⁰

194 Zakon o javnom informisanju (Službeni glasnik RS br. 43/2003 i 61/2005), usvojen 23. aprila 2003; trenutno je na snazi verzija od 26. jula 2005.

195 Zakon o radiodifuziji (Službeni glasnik RS br 42/2002, 97/2004, 76/2005, 79/2005 – dr. zakon, 62/2006, 85/2006 i 86/2006 – ispr.), usvojen 27. jula 2002; trenutno je na snazi verzija od 11. oktobra 2006.

196 Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja (*Službeni glasnik RS* br. 120/2004 i 54/2007), usvojen 13. novembra 2004; trenutno je na snazi verzija od 13. juna 2007.

197 Zakon o oglašavanju (*Službeni glasnik RS* br. 79/2005), usvojen 24. septembra 2005.

198 Zakon o telekomunikacijama (*Službeni glasnik RS* br. 44/2003 i 36/2006), usvojen 2. maja 2003, trenutno je na snazi verzija od 5. maja 2006

199 Zakon o zaštiti podataka o ličnosti (*Službeni glasnik RS* br. 97/2008), usvojen 23. oktobra 2008.

200 Vidi napomenu 190, član 1.

Ovaj zakon kao osnovno načelo propisuje da je javno informisanje slobodno, da predstavlja javni interes i da ne podleže cenzuri.²⁰¹ Zabranjeno je ograničavanje slobode javnog informisanja, a od načina ograničavanja zakon posebno pominje: fizički ili drugi pritisak, zloupotrebu državnih ili privatnih ovlašćenja, zloupotrebu prava, uticaj ili kontrolu nad sredstvima štampanja i distribucije javnih glasila.²⁰² Da zaštita koju pruža ovaj zakon ne bi bila nekompletna, dodata je i zabrana svih drugih načina ograničavanja slobodnog protoka informacija i ideja.²⁰³

Često se dešava da političari vrše pritisak na medije zbog tekstova koji se odnose na njih. Povodom toga, važno je naglasiti da ovaj zakon – ukoliko se radi o informacijama koje su važne za javnost – ograničava pravo na zaštitu privatnosti nosiocima državnih i političkih funkcija.²⁰⁴

ZAKONOM O RADIODIFUZIJI uređuju se, pre svega, uslovi i načini obavljanja radiodifuzne delatnosti.²⁰⁵ Pored toga, taj propis uvodi Republičku radiodifuznu agenciju i ustanove javnog radiodifuznog servisa i precizira postupak izdavanja dozvole za emitovanje radio i televizijskog programa, ali i uređuje druga pitanja od značaja za oblast radiodifuzije.²⁰⁶ Pod ustanovama javnog radiodifuznog servisa podrazumevaju se Radio televizija Srbije i Radio televizija Vojvodine.

ZAKONOM O SLOBODNOM PRISTUPU INFORMACIJAMA OD JAVNOG ZNAČAJA uređuje se pravo građana i građanki na pristup informacijama kojima raspolažu državni organi, a koje su od javnog značaja.²⁰⁷ Zakonom je osnovana i institucija Poverenika za informacije od javnog značaja, koji prati kako državni organi poštuju obaveze koje su preuzeli zakonom.²⁰⁸ Zabranjena je diskriminacija novinara i javnih glasila: ukoliko više novinara pošalje isti zahtev, državni organ ne sme nikoga privilegovati, pogotovo ne tako što će mu ekskluzivno ili priori-

201 Ibid, član 2, stavovi 1 i 2.

202 Ibid, član 2, stavovi 3 i 4.

203 Ibid, član 2, stav 3.

204 Ibid

205 Vidi napomenu 191, član 1.

206 Ibid.

207 Vidi napomenu 192, član 1, stav 1.

208 Ibid, član 1, stav 2; i član 35.

tetno omogućiti ostvarivanje ovog prava.²⁰⁹ Pogodnost koja se daje novinarima sastoji se u tome što oni nisu dužni da plaćaju naknadu za troškove kopiranja i slanja traženog dokumenta.²¹⁰

ZAKON O OGLAŠAVANJU uređuje uslove i način oglašavanja, kao i prava i obaveze oglašivača, proizvođača i prenosilaca i primalaca oglasnih poruka.²¹¹ Pod prenosiocem Zakon podrazumeva javna glasila čiju osnovnu ili sporednu sadržinu čine oglasne poruke,²¹² ali dozvoljava da to mogu biti i druga pravna lica ili preduzetnici koji javno izlože oglasno sredstvo ili poruku, kao i organizatori kulturno-zabavnih, sportskih ili drugih javnih manifestacija koji auditorijumu prenose oglasne poruke.²¹³ Limiti oglašavanja su postavljeni tako da komercijalne TV-stanice imaju pravo na prikazivanje reklama u opsegu do 20% od ukupnog programa (tj. do 12 minuta po emitovanom satu), a javni radio-difuzni servis na dvostruko manje (tj. do 10% ukupnog programa i najviše 6 minuta po satu).

ZAKON O TELEKOMUNIKACIJAMA uređuje uslove i način obavljanja delatnosti u oblasti telekomunikacija i osnivanje Republičke agencije za telekomunikacije.²¹⁴ Pored toga, ovaj zakon utvrđuje i ovlašćenja za regulisanje odnosa u oblasti telekomunikacija, sprečavanje monopolskog ponašanja, principe i postupak dodeljivanja dozvola za obavljanje delatnosti, tarife telekomunikacionih usluga, interkonekciju telekomunikacionih mreža i operatora, zakup linija, obim, sadržinu i unapređenje usluga univerzalnog servisa, prava i obaveze telekomunikacionih operatora, radiokomunikacije, međunarodne telekomunikacije i druga pitanja značajna za funkcionisanje i razvoj telekomunikacija u Srbiji.²¹⁵

ZAKON O ZAŠTITI PODATAKA O LIČNOSTI reguliše uslove za prikupljanje i obradu podataka o ličnosti, ostvarivanje i zaštitu prava lica čiji se podaci prikupljaju i obrađuju, ograničenja zaštite podataka o ličnosti, postupak za zaštitu podataka

209 Ibid, član 7.

210 Ibid, član 17.

211 Vidi napomenu 193, član 1.

212 Ibid, član 2, stav 1, tačka 6.

213 Ibid, član 2, stav 1, tačka 7.

214 Vidi napomenu 194, član 1.

215 Ibid.

o ličnosti, iznošenje podataka iz Republike Srbije i nadzor nad poštovanjem zakona.²¹⁶ Zaštita podataka o ličnosti poverena je Povereniku za informacije od javnog značaja kome je ovim zakonom u naziv funkcije dodato „i zaštitu podataka o ličnosti“.²¹⁷ Usvajanje samog zakona obeležila su krupna razmimoilaženja između predlagača i civilnog sektora, predstavnika četvrte grane vlasti i međunarodnih organizacija. Predmet spora bilo je to što je državnim organima dato ovlašćenje da Povereniku uskrate mogućnost obelodanjivanja podataka ukoliko je to (po proceni samog organa) potrebno iz razloga državne i javne bezbednosti. To je faktički značilo da bi organ nad kojim se vrši nadzor sam odlučivao da li će tog nadzora biti i u kojoj meri. Predlagač je kasnije izmenio ovu odredbu, propisujući da pre uskraćivanja podataka državni organ mora da traži mišljenje predsednika Kasacionog suda. Poverenik za informacije od javnog značaja ocenio je da je ovo rešenje bolje od prethodnog, ali da se i ono zasniva na ideji da neko može suspendovati i ograničavati ovlašćenja nadzornog organa, tj. Poverenika.²¹⁸ Dodao je i da međunarodni standardi predviđaju punu nezavisnost nadzornih organa i da ovakvo rešenje postoji samo u Srbiji, zbog čega je, po njegovom mišljenju, malo verovatno da će Srbija od Evropske Unije dobiti prelaznu ocenu.²¹⁹

Svakako bi trebalo pomenuti i **KRIVIČNI ZAKONIK REPUBLIKE SRBIJE**,²²⁰ kojim su definisana krivična dela klevete i uvrede. Do zadnjih izmena ovog zakona iz 2005. godine, za izvršenje ovih krivičnih dela bila je predviđena kazna zatvora do tri godine. Sa stupanjem izmenjenog zakona na snagu, u Srbiji je izvršena depenalizacija, ali ne i puna dekriminalizacija klevete i uvrede. To znači da je ukinuta mogućnost zatvorske kazne, ali da su one još uvek krivična dela, a ne prekršaji (kao što je slučaj u velikoj većini demokratskih društava). U vezi sa ovim, dobro je poznat stav kancelarije Specijalnog predstavnika OEBS-a za slobodu medija – da je potpuna dekriminalizacija klevete i uvrede najbolje moguće i jedino rešenje koje će u potpunosti biti u skladu sa demokratskim standardima i civilizovanim odnosima u savremenim društvima.

216 Vidi napomenu 195, član 1, stav 1.

217 Ibid, član 1, stav 3.

218 Saopštenje za javnost Poverenika za informacije od javnog značaja, 27. oktobar 2008 (<http://www.poverenik.org.yu/saopstenja.asp>).

219 Ibid.

220 Krivični zakonik (Službeni glasnik RS br. 85/2005, 88/2005 – ispr. i 107/2005 – ispr.) Zakon je usvojen 29. septembra 2005, a stupio je na snagu 1. januara 2006.

VIII | Zaključci

- U Srbiji još uvek ne postoje uslovi za potpunu autonomiju medija i ostvarivanje medijskih sloboda i prava. Medijski sistem karakterišu zakasnela i nedovršena tranzicija, ubrzana komercijalizacija (u uslovima siromašnog i neregulisanog tržišta), spora transformacija vlasništva, slabosti zakonske regulative i institucija koje se brinu o primeni zakona, mala finansijska moć medija, nizak stepen obrazovanosti i profesionalizma, kao i veliki broj napada na novinare. Sve to utiče na način na koji mediji obavljaju svoju društvenu funkciju.
- Prema dostupnim informacijama, tokom 2008. godine u Srbiji je registrovano 138 napada na novinare. Reč je o 76 fizičkih napada na novinare i njihovu imovinu i 62 pretnje, verbalnih napada, pritisaka i raznih oblika onemogućavanja obavljanja dužnosti. Zabeleženo je i 8 sudskih presuda protiv novinara. Ovo najverovatnije nije konačan broj incidenata, ali se radi o podacima do kojih je OEBS došao raspolažući informacijama koje je bilo moguće prikupiti.
- Od 306 anketiranih glavnih urednika, 133 su navela da su njihovi mediji i novinari bili izloženi ograničavanju medijskih prava i sloboda tokom 2008. godine.
- Od ukupnog broja anketiranih glavnih urednika medija u Srbiji, 84,3% ima negativan stav o stanju medijskih prava i sloboda u Srbiji.
- Po mišljenju rukovodećih ljudi u srpskim medijima, glavni problem slobode medija pre se svodi na njeno ostvarivanje u praksi, nego na njene zakonske i institucionalne garancije.
- Od ukupnog broja anketiranih, 43,9% glavnih urednika smatra da su zakoni koji uređuju medijsku oblast dobri, 47,7% da su zakoni neadekvatni,

dok preostalih 3% nije dalo ocenu. Takođe, 58,9% glavnih urednika smatra da ne postoje adekvatne medijske institucije u zemlji, 38,9% misli da postoje, dok se preostalih 2,2% nije izjasnilo.

- Što se tiče poređenja stanja slobode medija u Srbiji sa susednim zemljama, 53,1% misli da je stanje približno isto, 17,4% da je stanje u Srbiji gore nego u regionu, a 8,2% da je bolje. Svoju ocenu nije dalo 1% anketiranih, dok je 20,3% izjavilo da zbog neobaveštenosti nije u stanju da sagleda komparativnu perspektivu.
- Skoro dve trećine glavnih urednika smatra da sloboda medija prevashodno zavisi od opšteg društvenog konteksta u kojem mediji funkcionišu (tranzicija, politički odnosi, dominantne vrednosti u društvu itd). Od faktora iz medijske sfere izdvajaju dva: ekonomski kapacitet medija i profesionalizam novinara.
- U pogledu izvora ugrožavanja slobode medija, glavni urednici uglavnom smatraju da najozbiljnija narušavanja slobode medija dolaze iz tri izvora: ekonomskih centara moći, državnih struktura, te političkih partija i organizacija. Ostali smatraju da ugrožavanje dolazi iz kriminalnih krugova, od strane ideološki organizovanih grupa, devijantnih pojedinaca i iz samih medija.
- Što se tiče oblika kršenja medijskih prava i sloboda, čelnici srpskih medija smatraju da preovlađuju tri: ekonomski pritisci (23,6%), napadi i pretnje novinarima (23%), te politički pritisci (20,9%). Slede prikriivanje i nedostupnost informacija od javnog značaja (11,4%), neprofesionalizam novinara (7,9%), regulatorna i pravosudna praksa (5,3%), pritisci neformalnih moćnika (3,8%), ponašanje vlasnika (1,8%) i ostalo (2,3%).
- Po mišljenju anketiranih urednika, najpoželjnija mera za unapređenje medijskih prava i sloboda bila bi ta da se napadi na novinare tretiraju kao napadi na službeno lice (52,3%). Slede: oštrije kazne za počinioce (37,9%), efikasniji sudski procesi (33,3%), promena zakona koji uvredu i klevetu tretira kao krivično delo (30,4%), efikasnije delovanje policije (29,7%), kolektivni ugovori (28,8%) i veći stepen novinarskog profesionalizma, etičnosti i samokritičnosti novinara (27,5%). Odgovori glavnih urednika su pokazali da se najmanje efekta očekuje od davanja publiciteta slučajevima

kršenja slobode medija (14%) i delovanja profesionalnih udruženja novinara (21%).

- Prema tvrdnjama glavnih urednika, mediji su u prvom kvartalu 2008. godine najčešće napadani zbog navodno politički pristrasne uređivačke politike (42%), kao i zbog navodno nepatriotske uređivačke politike (23%). Sprečavanje prikupljanja podataka o učesnicima događaja o kojima se izveštava navodi 17% urednika, dok isto toliko kaže da nosioci napada kao razlog svog delovanja ističu povredu prava i interesa ličnosti. Netačno, neprofesionalno ili neetično izveštavanje je, prema urednicima, bilo razlog ugrožavanja 15% medija.
- Odgovori medijskih rukovodilaca pokazuju da oni na narušavanje medijskih sloboda i prava uglavnom reaguju pasivno. Najveći broj njih (25%) tokom 2008. nije preduzeo ništa nakon napada kojima su bili izloženi, bez obzira na njihov povod, a najčešća reakcija je bila da su o tome obavestili svoju publiku (24%). Kada su u pitanju aktivnije reakcije, najveći broj urednika je rešio da o napadima obavesti profesionalne organizacije i udruženja, uglavnom domaće, a ponekad i međunarodne (12%). Na sopstvene snage i resurse oslonilo se 8% medija (koji su samostalno povećali kolektivnu i ličnu bezbednost), dok se 3% urednika obratilo organima vlasti; 7% je prijavilo slučajeve policiji, a samo 3% podnelo tužbu protiv počinitelja (svejedno da li su poznati ili nepoznati).
- Najveći broj glavnih urednika (65) tvrdi da pritisci, pretnje i napadi kojima su bili izloženi nisu doveli do promena u izveštavanju medija kojima rukovode, niti u ponašanju novinara. U jednom broju medija, prema izjavama urednika, promene idu u pravcu suprotnom od onog koji su želeli da nametnu napadači: 24 urednika tvrdi da su se njihove redakcije posle napada još više i doslednije bavile onim što je bilo razlog tih napada. Nešto više njih (33) navodi suprotnu vrstu promena: tako 7 urednika kaže da se njihovi mediji sada manje nego ranije bave problematičnim temama, ličnostima ili organizacijama, dok 26 primećuje promene u ponašanju pojedinih novinara, bilo da oni posle napada izbegavaju „osetljive“ teme (13) ili iskazuju veći stepen autocenzure (13).

Sloboda medija u Srbiji 2008. godine

IX | Preporuke

- Novinari koji su žrtve kršenja medijskih prava i sloboda u Srbiji, kao i medijske kuće u kojima oni rade, trebalo bi da nadležnim državnim organima, domaćim i međunarodnim udruženjima novinara, ali i međunarodnim organizacijama, prijave svaki incident koji se dogodi. Sa druge strane, nadležni državni organi moraju, radi ostvarenja svog mandata i ispunjenja zakonskih obaveza, učiniti sve što je u njihovoj moći kako bi slučajevi kršenja medijskih prava i sloboda bili istraženi i procesuirani, a počinioци identifikovani i, u skladu sa zakonom, kažnjeni. Ubistva Dade Vujasinović, Slavka Ćuruvije, Milana Pantića kao i pokušaj ubistva Dejana Anastasijevića, moraju biti rešena, jer sve dok počinioци tih teških zločina ne budu privedeni pravdi – istinska sloboda medija u Srbiji neće postojati.
- Privatizacija medija u Srbiji trebalo bi da bude nastavljena i okončana. Mediji će biti oslobođeni od upliva i pritisaka političkih struktura i ekonomskih centara moći jedino ukoliko su finansijski nezavisni i ukoliko se ne finansiraju iz budžetskih sredstava.
- Vlada Republike Srbije bi u saradnji sa međunarodnim organizacijama i udruženjima novinara trebalo da u 2009. godini usmeri svoju pažnju i sredstva na jačanje institucija koje nadziru primenu medijskih zakona i udruženja novinara (NUNS i UNS). Sa druge strane, NUNS i UNS bi trebalo da dovrše proces formiranja i početka efektivnog rada Saveta za štampu.
- Ministarstvo kulture Republike Srbije, kao i druga ministarstva u čiji delokrug rada ulazi izrada nekog od medijskih zakona ili zakona koji su povezani sa medijima, trebalo bi da u 2009. godini okončaju proces reforme medijskog zakonodavstva. To se pre svega odnosi na usvajanje Zakona o prevenciji medijske koncentracije i transparentnosti vlasništva, Zakona o

elektronskim medijima, Izmena i dopuna Zakona o radiodifuziji, Zakona o javnom informisanju itd.

- U međuvremenu, trebalo bi unaprediti primenu postojećih medijskih propisa: Zakona o javnom informisanju, Zakona o slobodnom pristupu informacijama, Zakona o radiodifuziji, Zakona o oglašavanju i Zakona o telekomunikacijama.

- Da bi se problem medijskih prava i sloboda u Srbiji sistemski rešio, potrebno je izraditi strategiju za unapređenje medijskih sloboda, koja bi odredila u kojim pravcima bi aktivnosti svih nadležnih institucija trebalo da se kreću. U izradi ove strategije trebalo bi da učestvuju predstavnici nadležnih ministarstava, udruženja novinara, nevladinih organizacija, medijske industrije, međunarodnih organizacija, kao i nezavisni medijski eksperti.

X | Bibliografija

Spisak pravnih propisa, izveštaja i veb sajtova korišćenih kao izvor

1. Zakon o javnom informisanju (Službeni glasnik RS br. 43/2003 i 61/2005), usvojen 23. aprila 2003; trenutno je na snazi verzija od 26. jula 2005.
2. Zakon o radiodifuziji (Službeni glasnik RS br. 42/2002, 97/2004, 76/2005, 79/2005 – dr. zakon, 62/2006, 85/2006 i 86/2006 – ispr.), usvojen 27. jula 2002; trenutno je na snazi verzija od 11. oktobra 2006.
3. Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja (Službeni glasnik RS br. 120/2004 i 54/2007), usvojen 13. novembra 2004; trenutno je na snazi verzija od 13. juna 2007.
4. Zakon o oglašavanju (Službeni glasnik RS br. 79/2005), usvojen 24. septembra 2005.
5. Zakon o telekomunikacijama (Službeni glasnik RS br. 44/2003 i 36/2006), usvojen 2. maja 2003, trenutno je na snazi verzija od 5. maja 2006.
6. Zakon o zaštiti podataka o ličnosti (Službeni glasnik RS br. 97/2008), usvojen 23. oktobra 2008.
7. Krivični zakonik (Službeni glasnik RS br. 85/2005, 88/2005 – ispr. i 107/2005 – ispr.) Zakon je usvojen 29. septembra 2005, a stupio je na snagu 1. januara 2006.
8. Izveštaj Stratedžik Marketinga Novinari i novinarstvo u očima građana i novinara Srbije
9. Izveštaj Udruženja novinara Srbije o napadima i pretnjama novinarima od početka godine do avgusta 2008

10. Centar za slobodne izbore i demokratiju: www.cesid.org
11. Nezavisno udruženje novinara Srbije: www.nuns.org
12. B92 www.b92.net
13. Dnevni list Danas www.danas.rs
14. Novinska agencija Vranje Press www.vranjepres.info
15. Asocijacija nezavisnih elektronskih medija: www.anem.org.yu
16. Novinar Justin Vela: www.justinvela.com
17. Udruženje novinara Srbije: www.unsonline.org
18. Net novinar: www.naslovi.net
19. Vesti: www.vesti.rs
20. Dnevni list Press: www.pressonline.rs
21. Dnevni list Blic: www.blic.rs
22. Subotica info: www.subotica.info
23. Dnevni list Glas javnosti: www.glas-javnosti.rs
24. Novinska agencija TANJUG: www.tanjug.co.yu
25. Dnevni list Večernje novosti: www.novosti.rs
26. Dnevni list Kurir www.kurir-info.rs
27. Mefedia www.mefedia.com
28. Nezavisno društvo novinara Vojvodine: www.ndnv.org
29. Radio televizija Vojvodine: www.rtv.co.yu
30. Dnevni list Građanski list: www.gradjanski.rs
31. Media centra: www.mediacyber.org.yu
32. Dnevni list Dnevnik: www.kikinda.cc
33. Poverenik za informacije od javnog značaja
www.poverenik.org.yu

Sloboda medija u Srbiji 2008. godine